SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

రామానుజరావు, సోమరాజు

జగన్మోహిని

నెల్లూరు, 1915

Record no. 672

Rāmānujarāvu, Sōmarāju

Jaganmōhini

Nellūru, 1915

Record no. 672

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM

1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

రామానుజరావు, సోమరాజు.

జగన్మోహిని : చరిత్ర విషయకమగు నవల / శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే రచియింపఁబడినది.- నెల్లూరు : యం. ఆర్. కృష్ణరావు అండు కంపెనీ, 1915.

(2), ii, ii, 172, iv p., (2) leaves of plates : ports. ;17 cm.

Record no. 672

Rāmānujarāvu, Sōmarāju.

Jaganmōhini : caritra viṣayakamagu navala / Śrīyuta Sōmarāju Rāmānujarāvugāricē raciyimpam̐baḍinadi.- Nellūru : Yam. Ār. Kṛṣṇarāvu amḍu Kampenī, 1915.

(2), ii, ii, 172, iv p., (2) leaves of plates : ports. ;17 cm.

Record no. 672

35 mm microfilm

Image placement: IA (IIA) IB IIB Date filming began: 25 January, 2006

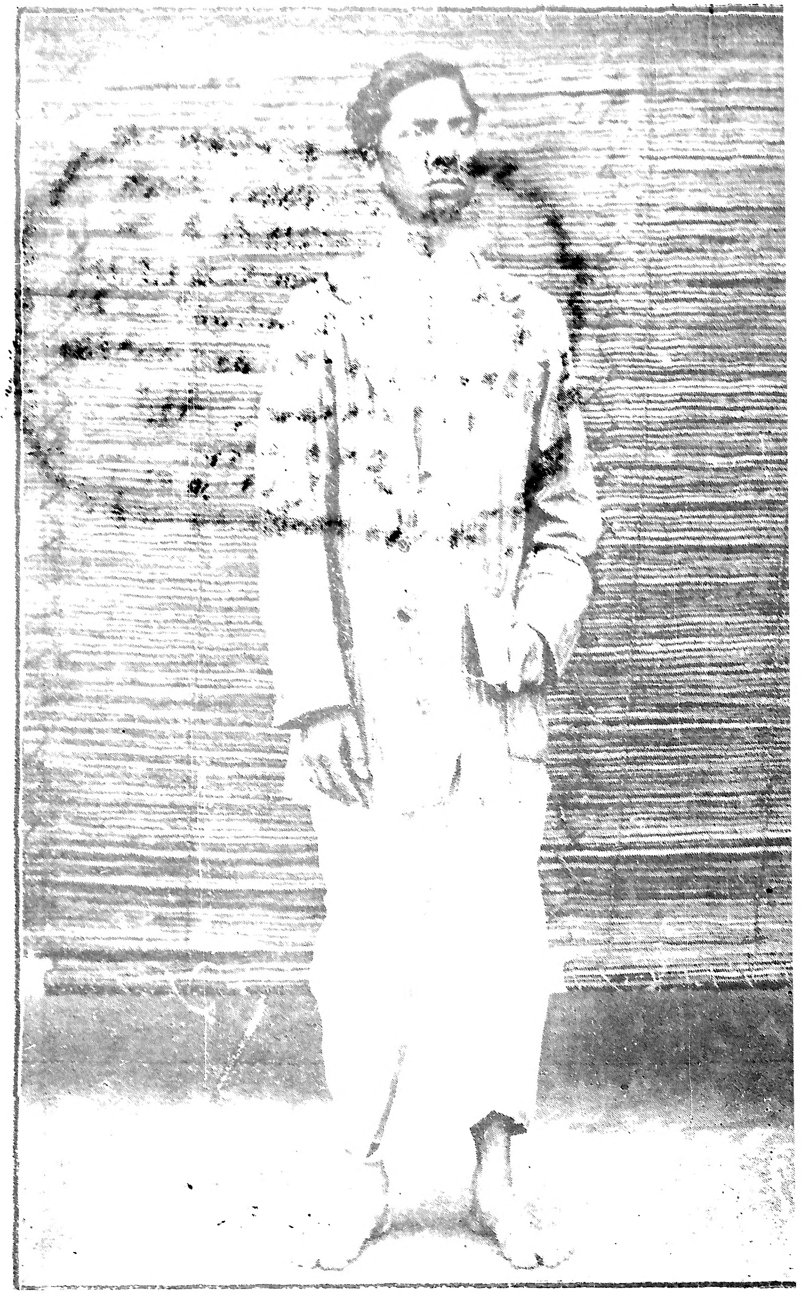

Roja Muthiah Research Library
3rd Cross Road, C P T Campus,
Taramani, Chennai - 600 113, India.

సుబోధినీ గ్రంథమాలః—నెం 7 ర.

1098

జగన్మోహిని.

SREE RAMAKRISHNA SARADA
PATHANAMANDIR, &
SREE SEETARAMACHANDRA LIBRARY.
VALLUR, P.O. CUDDAPAH DT.

ఆర [illegible]ము

(చరిత్రోపయోగ[illegible]మగు నవల)

భద్రాచల కాపురస్థులగు

శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే

రచియింపఁబడి

పోట్లపూడి గ్రామ కాపురస్థులగు

శ్రీయుత పొనకా పట్టాభి రామరెడ్డిగారి

ద్రవ్యసాహాయ్యమున

యం. ఆర్. కృష్ణరావు అండు కంపెనీవారిచే

ప్రకటింపఁబడినది.

9142

నెల్లూరు

1915

(సర్వస్వామ్య సంకలితము)

PRINTED

THROUGH THE PUBLISHING AGENTS

H. V. KRISHNA & Co.,

CHINTADRIPET, MADRAS.

Thompson & Co., "Minerva Press" Madras.

అంకితము

గీ. సరగ వాల్మీకి వ్యాసాది జనములకును
జన్మకారణమై తగు జననివైన
యట్టిభారతికడుపునం బుట్టినావు!
యాంధ్రభాషాసతీ! కృతి నందుకొమ్మ!

శ్రీయుత పొనకా పట్టాభిరామ రెడ్డిగారు

సంపాదకీయ విజ్ఞప్తి

దైవకృపవలనను మాగ్రంథమాల చందాదారుల యభిమానమువలనను, మేము గతసంవత్సరము ప్రచురించవలసిన యాఱు గ్రంథములను బ్రచురించి, రెండవ సంవత్సరమును ఈ గ్రంథముతోఁ బ్రారంభింపఁ గలిగినందులకు సంతసించుచున్నారము. మా మిత్రులగు శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావుగారు నవలలను రచియించి మాకు సాహాయ్యమొనర్చు నుద్దేశముతో ప్రతిఫల రహితంబుగ గ్రంథముద్రణాస్వాతంత్ర్యముల మాకొసంగుచున్నందుకు వారికి మే మనేకవందనములొనర్చుచున్నారము.

ఆంధ్ర భాషాభిమానులును, నెల్లూరు మండలములోఁజేరిన పోట్లపూడి గ్రామవాస్తవ్యులును అగు శ్రీయుత పొనకా పట్టాభిరామరెడ్డిగారు మాయందును మా గ్రంథమాలయందును మిక్కిలి యభిమానముఁ

గలవారై యీగ్రంథ ముద్రణమునకు వలయు ద్రవ్యమును సంతోషపూర్వకముగ నొసంగి మమ్మాదరించిరి. కావున వారికి మే మెంతయు కృతజ్ఞులము.

ఈ నవలయందలి లోపములను పాఠకులు మన్నించి వానిని మాకు దయచేసి తెలిపిన ద్వితీయ ముద్రణమున సవరించు కొందుము.

నెల్లూరు. 1-8 1915. } మన్నేపల్లి రామకృష్ణారావు.

విషయసూచిక.

ప్రకరణము.		పుట.
1.	ఆశ్వికుఁడు	1
2.	సువర్ణచంద్రుఁడు-రాబర్టుక్లైవు	10
3.	డూప్లేప్రభువు - ప్రతిజ్ఞ	15
4.	మురహారుఁడు	19
5.	కారాగృహము - కమల	22
5.	భయంకర శాసనము	27
7.	ఆవ్యక్తి యెవరు ?	31
8.	ఫకీరు	36
9.	పారావార ప్రాంతోద్యానము	41
10.	ప్రణయ మహిమ	46
11.	కులకళంకిని	53
12.	నిజాము మృతి	61
13.	కమల యేమైనది ?	65
14.	దురదృష్టవంతులు	70
15.	తప్పుసృష్టియేనా ?	76
16.	కోసల	80
17.	యతీంద్రుఁడు	85
18.	విగతబంధనము	86

19.	నిష్కారణ కలహము	93
20.	దుష్టదూతిక	96
21.	హైదరాబాదు ముట్టడి	103
22.	పాపము బ్రద్దలైనది	106
23.	కపటనాటకము	112
24.	ఆర్కాటు ముట్టడి	115
25.	ఆలోచనసభ	121
26.	భక్తురాలు	126
27.	ప్రయాణము	130
28.	గౌరవాన్వయ కళంకము	135
29.	క్రోధసమ్మిళిత సంతాపము	138
30.	చచ్చుటకన్న హాయి యేమున్నది?	143
31.	మోహమా! స్థలాంతరమునకుఁ బొమ్ము	145
32.	ఏ సువర్ణ చంద్రుఁడు?	148
33.	అవ్యాజప్రేమ - అకారణకలహము	152
34.	ఉన్మాదుఁడు	156
35.	లేఖ	159
36.	పశ్చాత్తాపము	162
37.	పరాజయము	166
38.	పునరారోగ్యము	168
39.	వివాహము	171
40.	ముగింపు	172

జగన్మోహిని

మొదటి ప్రకరణము

ఆశ్వికుఁడు

“ఔరౌరా! రాజ్యగర్వోన్మత్తుఁడై పాదుషా యంతటివానిం దృణీకరించి నూతనరాజ్యం బొండు స్థాపించితిని గదాయని విఱ్ఱవీగి నాయంతటివాని నీ కర్ణాటక రాజ్యమునుండి వెడల నడపించిన నిజాము పాట్లింతటితోఁ బోయెనే? అన్నా! ఏమి వాని గర్వాతిశయములు? తానేమో ధర్మాత్ముఁడఁట! నే నధర్మ ప్రవర్తకుండనఁట! అధర్మము తనరాష్ట్రంబున నడువరాదఁట! ఏమి ధర్మోపదేశము! ఎంత న్యాయవిచక్షణ! నే నేమి నేరముం జేసితినని తాను నన్ను పదభ్రష్టునిఁ జేయవలయు? ఫ్రెంచిగవర్నరగు డూప్లే ప్రభువునకు నేను కమలం గూర్చుట యొక తప్పా? అది యొక కారణమా? ఏమి? ఎంతన్యాయముగనున్నది! నేను స్త్రీల నొరులకుఁ గూర్చినఁ దనకేమి యవసరము? ఒరులనుండి యబలల రక్షించినఁ దనకేమి యవసరము? డూప్లేపై నా కమలకు మోహము లేదని తానెట్లు సిద్ధాంతీకరింపఁగలఁడు? మేమేమో వనితల బలిమిం జేపట్టుచున్నామఁట! బలిమినే చేపట్టుచున్నామో, బాగుగనే చేపట్టుచున్నామో, తానే మెఱుంగు? తన కార్యము లొనర్చుటకయి యవసరము; కాని లేనిపోని జోక్యములు తనకేల? ఈ

కృత్రిమమంతయు నాదుర్మార్గుఁడగు సువర్ణచంద్రుని మూలముననే జరిగియుండవచ్చును. వాఁడు, చెన్నపురి యాంగ్లేయుల కడ తాను గుమాస్తాయనియు, తన కాంగ్లేయుల సాహాయ్యము గలదనియు, క్లయివునకుఁ దానాంతరంగిక మిత్రుఁడననియుఁ గడుంగడు గర్వించుచుండును. పొట్టకూటికిఁజేరిన క్లయివును, కూలివాఁడును రాజ్యాపహారుఁడును నగు నీసువర్ణచంద్రుఁడును, నన్ను సాధింతురఁట! దుర్మార్గుఁడగు సువర్ణచంద్రుని దుర్బోధనచే నన్ను నిజాముల్ముల్కు రాజ్యభ్రష్టుఁ బొనర్చెఁ గాని యందు వాని ధర్మగుణము మాత్రమేమిగలదు? అయిన నేమాయె? కమలపై నాదుష్టునకుఁ గల మోహమే వాని నట్లు నిజాముల్ముల్కుతోఁడ బ్రబోధించునట్లొనర్చె. కావున నెట్టులైన నాకమల వానికిఁ గాకుండ నేఁ జేసెద. ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యధురంధరుఁడగు డూప్లే ప్రభు వనుగ్రహమున్న నీ తుచ్ఛుఁడును, శతవృద్ధుఁడును నగు నీ నిజాముల్ముల్కుఁ జోకొచ్చునెంతపని? ఏ నాతిని మా డూప్లే ప్రభువు కాంక్షించియున్నాఁడో, ఏ కాంతను సువర్ణచంద్రుఁడు మోహించెనో, యే వనిత వలన నాపదము నేను గోల్పోయితినో, యేనాతి ధూర్తుఁడగు నాయన్వరుద్దీనునకుఁ గర్ణాటక రాజ్యము వచ్చుటకుఁ గారకురాలయ్యెనో, యాకులటఁగమల నెన్ని విధములఁ బ్రయత్నించియైన, నెన్ని కష్టములకైన నోర్చి, మా డూప్లే ప్రభువునకుఁ గూర్చి తీరదను. అట్లు వలనుపడకున్న నామె నెన్నియేని పాట్లంబెట్టి తుదకా దురాత్ముఁడగుసువర్ణచంద్రునకుఁగాకుండఁజేసెద......ఇస్సీ! ఏల వలను పడదు? సిరిరా మోకాలొడ్డు వారలుందురా? మాణిక్యమువంటి యొక హిందూకన్యకనిచ్చి పరిణయము గావింతుననిన వలదను వారలుందురా? అయిన నాకిందు లాభమేమి?......

లాభమా!..అయ్యో! నేనిట్లాలోచించుచున్నానేమి? కమలను డూప్లేకుఁ గూర్పకున్న నాకు ఫ్రెంచివారి సహాయమెట్లు లభియించును? ఫ్రెంచివారిసహాయమే లేకున్న నేను, అన్వరుద్దీను నోడించి కర్ణాటక రాజ్యము నెట్లు చేకొనఁ గల్గుదును? ఎన్ని విధముల నాలోచించిన నాకమలను డూప్లే ప్రభువునకుఁ గూర్చియే తీరవలయును. పుదుచ్చేరి పురమున ఫ్రెంచి కారాగారముననున్న యాకమల యిపుడెటకేఁగఁ గలదు? కాని బల్మిం జేకొనుటకా డూప్లే యిష్టపడకున్నాఁడు. ఆ మూర్ఖురాలెంత చెప్పినను వినదయ్యెను. దానికేమి సేయవలయు? చేయునదియేమి? పరిణయమాఁడిన డూప్లేనే పరిణయమాఁడవలయు. లేకున్నఁదన జీవితకాలమంతయుఁ గారాగారముననే గడుపవలయు. ఈ రెండుమార్గములు దక్క కమలకు వేఱొకమార్గము గలదా? లేదు. ఇఁక నామె స్వర్ణచంద్రున కెట్లు దక్కును? డూప్లే ప్రభువునకో, లేక మృత్యుదేవతకో దక్కవలయును. ఈ రెంటిలో నెద్దియో తప్పక జరుగును. ఇప్పుడింకొక్కటి యాలోచింపవలసియున్నది. యవనవంశజాతుఁడనయ్యు, నేనిప్పుఁడు పరదేశవాసులును, నన్యవంశజాతులును, నగు ఫ్రెంచివారిం గొల్చుచు స్వవంశీయులపైఁ గత్తిఁగట్టుచుంటచే నన్ను లోకమెంత యాఁడి పోసికొనునో? కానిమ్ము. అనుకొననిమ్ము వారనుకొనినంతలో నాకేమి నష్టము? పూర్వము మహమ్మదంతటివానికే జననిందలు దప్పినవిగావు. నేనన నెంత? ఇట్టి సంశయము లేవియు మనంబున నుంచరాదు. ఎట్లయినను ఫ్రెంచివారే నాకు ప్రభువులు. ఇప్పుడీ కార్యముంగొన సాగించుకొనుటయేగాక నే నాసువర్ణచంద్రుని, క్లయివునుగూడ, మట్టుఁబెట్టెదను. ని[illegible]ల్ముల్కు సన్నిధిని నన్ను సువర్ణచంద్రుఁడెంతటిమాట

లాఁడినాఁడు? వానిమాట లిప్పటికిని శూలములవలె నామనస్సున నాటుకొనియున్నవి. నన్నవి యామరణాంతమును బాధింపక విడచునా? వాని కంఠత్రుల్లి పాటెందులకో! మూర్ధాభిషిక్తుండనగు నన్నుఁగూడఁ దృణీకరించునంతటి వాఁడా వీఁడు? వీనికిఁ దగిన శిక్షవిధింపఁ బడియేయున్నది. కమలను దూప్లేకిచ్చుటకన్న వీనికేమి శిక్షగావలయును?.....జారచోరత్వములు మ్లేచ్ఛులయందే గలవఁట! మ్లేచ్ఛవంశ్యుల కెన్నఁడును సద్గుణము లబ్బవఁట! తన కట్టెదుట నిన్నిమాటలునన్నా సువర్ణచంద్రుఁడాడుచుండ వినియుఁ దానును యవనవంశ్యుఁడేకదా! ఆబుద్ధిహీనుఁడగు నిజాముల్ముల్కా దుర్మార్గుని శిక్షింపవలదా? ఆయలుచుఁ గనుఁగొనియే వాఁడట్లు తృణీకరింప మొదలిడినాఁడు. నిజాముల్ముల్కునకు నిజముగా స్వజాత్యభిమానమును, లజ్జయుఁ గలవా? వాని యెగసి పాటుగూఁడ కొలఁది కాలములోనే యణంగఁగలదు." అని యాలోచించుచు నొకయాశ్వికుఁడు, ఆన 1747-వ సంవత్సరము, ఆగస్టు నెలలో నొక మహారణ్యమునంబడి ప్రయాణముంజేయుచుండెను. అప్పుడు సాయంకాలమగుచుండెను. పశ్చిమ దిశారుణకాంతులు సువర్ణచ్ఛాయల నెల్లయెడల నింపుచుండెను. అస్తంగతుఁడుగాఁ బోవు భానుని యపరంజికిరణ జాలంబులు వృక్షాగ్రములపైఁ గాన్పించుచుండెను. నభోమండలమెల్ల నల్లని మేఘుంబులచే సమాచ్ఛాదితంబైయుండెను. ఎల్లయెడలఁజల్లని పిల్లగాలులు వీచుచుండెను. ఆబాటసారి గమ్యస్థానమచ్చటికిఁ జాలదూరముండెను. పొద్దు పోవుచుండెను. అరణ్యమపారమయినది. ప్రొద్దుగ్రుంకిన నేఘాతుకమృగంబు లే మొనర్చునో యనుభయము. ఒక ప్రక్క వర్షము వచ్చుటకు సిద్ధముగనుండెను. ఝంఝామారుత మతి భయంకరగతుల

వృద్ధి యగుచుండెను. ఆయోడుగాలి తాఁకుడునకు ఫలశాఖాసమన్వితంబులగు మహావృక్షంబులు సయితము కూకటి వ్రేళ్లతోఁ దెగి హోరున గ్రిందఁబడుచుండెను. ఎండినయాకులమర్మరధ్వనులచేతను, వెదుళ్ళొండొంటిని దాకునపుఁడుగావించు "చెటిల్" "పెటిల్" అను శబ్దంబులచేతను, గాలి తాఁకుడునకు లతాదులుగావించు ఝంఝామ్మను రవంబులచేతను, ఉరుములెడనెడఁగావించు మహాభయంకరంబులగు గర్జనంబుల చేతను, నా యరణ్యమంతయు భీభత్సమై యుండెను. వీని నన్నింటినిజింతింప నా యాశ్వికునకేమియుఁ దోపదయ్యెను. అశ్వముచెప్పినట్లు వినక వెఱచి యట్టిటుఁ బెనఁగులాడసాగెను. ఇంతలో భాస్కరుఁడుగూడ నపరాబ్ధిఁగ్రుంకెను. గాఢాంధకారము నల్దెసలంగ్రమ్ముచుండెను. చినుకులుగూఁడ నొక్కొకటియే పడుచుండెను. నిమ్నోన్నతమగు నా యరణ్యప్రదేశ మాయంధకారముచే నిదిమిట్ట యిది పల్లమని యేర్పరుపఁ బడకుండెను. గుఱ్ఱము మందముగ నడచుచు, గోతులు దారసిల్లినయెడలఁ గ్రిందఁబడి లేచుచు, కొంత తడవు ప్రయాణమొనర్చెను. అశ్వము నవతరించిపోవుదమన్న నచ్చటి చోరక్రూరమృగముల భయము విశేషముగ నుండెను. ఏయపాయము వచ్చునోయను భయము. ఇంతలో చిటపటమనివచ్చు నాచినుకులు జడివానక్రింద మారెను. అశ్వముగూఁడ ముందునకు నడువదయ్యెను. కొరడాతోఁడ నాతఁడెన్ని దెబ్బలుగొట్టినను, చెవులు వెనుకకు నిక్కించి గిఱ్ఱున వెనుకకుఁ దిఱుగుటయెకాని, ముందునకు సాగదయ్యెను. జోరున వానగురియుచుండెను. ఆ యాశ్వికుని వస్త్రములన్నియుం దడసిపోవ నాతనికిఁ జలిమెండై దేహము వణకంజొచ్చెను. పరికంపమానుఁడగు నా యాశ్వికుఁ డుద్రేకభయంబున నేమియుందోపక నల్దెసలం బరికించు

చుండ నొక్కయెడ మినుకుమినుకుమను దీపపుకాంతులు గాన్పించెను. ఆ దీపపుకాంతి యొక కుటీరమునుండి వచ్చుచున్నట్లు గనిపెట్టి యాతఁడు, దాని చెంతకుఁబోవ నెంచి, యెట్లో తనయశ్వమునడ్డు త్రోవంబెట్టి తోలుకొనిపోయెను. కుటీరముచెంగటకువచ్చి యాతఁడు తన యశ్వము నవతరించెను. ఆకుటీరమునకు రెం డరుగులు గలవు. ఆ యరుగులు చాల విశాలములుగానుండెను. అది పూరిల్లేయయినను, కడు నిరువుగానుండెను. ఆ యరుగులమధ్య నొక ద్వారముండెను. ఆద్వారమును దాటిపోవ నట నొక పెద్ద చావిడిగలదు. ఆ చావిడి కిరుప్రక్కలను రెండుగదులుగలవు. అందొక గదినుండిబోవ వెనుక వంటయిల్లుండును. ఆవంటయింటిం దాటి పోవ వెనుక నొక యుద్యానవనముగలదు. ఆ యుద్యానవనము వివిధ పుష్పఫలోపేతమై చూపరులకుఁ గడుమనోహరమై యుండును. ఆవాకిటి యరుగుపై నొకస్త్రీ చాప వేసికొని పరుండి యుండెను. ఆలోపలి చావిడిలో నొక మంచముపై నొక యావనుఁడు గూర్చుండి దీపపువెల్గున నొక గ్రంథమును బిగ్గరగనే చదువుచుండెను. కాని యావానవలన నాతఁడు చదువునది యిదమిద్ధమని నిర్ణయింపనగునట్లు వినఁబడుటలేదు. అట్లు చదువుచు నాతఁడొకింతసేపటికి బిగ్గరగఁజదువుటమానెను. మన యాశ్వికుఁడు కుటీరము ముందరిభాగమునకు వచ్చెను. ఆవనిత యాతనిం జూచి యిట్లడిగెను.

"మీ రెవ్వరు ?"

"అమ్మా! ఈదినమున 'అల్లా' మిమ్ముల నేచూపినాఁడు. దిక్కులేని వారికి దైవమే దిక్కగు చుండునుగదా!"

ఆవనిత యూరక యాతని మొగముం జూచుచుండెను. అప్పు డాపాంథుఁడు మరల మాటలాడెను.

"ఇచ్చట మీ గృహము లేకున్నను, మీరు లేకున్నను, నేనీ వానలో నేమయిపోవుదునో తెలియదు."

ఇట్లనుచు నాతఁడు గుఱ్ఱమును వాకిటఁగట్టి తడిబట్టలను పిండుకొనుచు, నరుగుపైకి వచ్చెను. తన ప్రశ్నకు జవాబుఁజెప్పక వేఱు ప్రసంగమునాతఁడు దెచ్చినందుల కక్కజ పడుచు నావనిత మరల వెనుకటియట్లే ప్రశ్నించెను.

"మీ రెవ్వరు ?"

"నేనా ? నేను కర్ణాటకమునకుఁ జమూపతిని. నాపేరు చందాసాహె బందురు"

"ఓహో! పాప మా దుర్మార్గుఁడు నిజాముల్ముల్కుమిమ్ములను పదభ్రష్టుల నొనర్చెనఁట. మేమా వృత్తాంతము వినియెంతో వగచితిమి. పాపము మీకెంత కష్టమువచ్చినది. హెచ్చు తగ్గులెంత వారికిని గల్గుచుండును."

"యుక్తాయుక్తవిహీనుఁడై యొనర్చిన కార్యమునకుఁ దగిన ఫల మచిరకాలమున ననుభవింపఁగలఁడు."

"అవును, దానికి ఫలమనుభవింపఁ జేయవలసినదే! మీరువాని నెట్లు తిరిగి శిక్షింపఁదలఁచుకొన్నారు ?"

"నేను శిక్షించునదేమి ? సర్వసమర్థ్వముగల దైవమే వానిని శిక్షింపఁగలఁడు"

"మానవప్రయత్నముగూడ నుండుట మంచిదిగదా ?"

"అవును. సాధ్యమగు నంతవఱకును మనమును బ్రయత్నింపవలయు."

“మీరిప్పుడెచ్చటికిఁ బోవుచున్నారు?”

“నేనా! ఇప్పుడు పుదుచ్చేరి పురమునకుఁబోవు చున్నాను. “నాకంతకన్న రక్షణస్థానము దొరకలేదు. స్వవంశ జాతులకన్నఁ బరవంశజాతులే శ్రేష్ఠులని చెప్పవలసియున్నది.”

“అవును. ఫ్రెంచివారుత్తమగుణ సంపన్నులు.”

“బాగుగాఁ బలికినారు. హిందువులయినను మీరు నిజముఁ గని పెట్టినారు.” ఇట్లు సంభాషించుచు నా మహమ్మదీయుఁడు తన యార్ద్రవస్త్రములను విడచి పొడియుడుపులందాల్చి హుక్కాఁ బీల్చుచుఁగూర్చుండెను. అంత మనవనిత “అయ్యా భోజనమునకు లెండు.”

“వలదు, వలదు. ఇంతరాత్రి నాకై తమరు శ్రమపడవలదు.”

“శ్రమయేమి? కర్ణాటక సేనాధిపతులు, తమయంతటి వారు మాకతిథులగు భాగ్యముబట్టినప్పుఁడుపచరకుంట మాదిదోషముగాదా? మేమట్లూరకొను వారముగాము.” అని పలికి యెట్టకేల కాతని భోజనమొనర్ప సమ్మతింపఁజేసి, తాను లోపలికేఁగి యా చదువుచున్న పురుషుని దగ్గఱకుఁజేరెను. ఆపురుషుఁడు వానరొదచే నింతవఱకును వీరుమాటాడుమాటలు వినెనో లేదో చెప్పఁజాలము. వినఁబడకయే పోవచ్చును. అంతనా యువతి యాతనింగని.

“చందా సాహేబు మన యింటికి నేఁడతిథియై వచ్చియున్నాఁడు.”

“ఆదుర్మార్గుఁడు మనయింటి కతిథి యెట్లగును? శత్రువు.”

“ఆగ్రహింపకుము. సామముచే నయినట్లు కార్యంబులు దండంబునఁ గానేరవు.”

“ఆ దురాత్ముఁడు మరల నేమిహాని యొనర్చునో తెలియదు.”

“అట్లెన్నడును జరుగదు. దానిని నే నిదివఱకే చక్కఁబెట్టితిని.

“నీయిష్టము.” అనియాతఁడు మారుమాటాడలేదు. ఆ కాంత బయట విస్తరివైచి యన్నమువడ్డించెను. చందాసాహేబు భోజనమునకుఁ గూర్చొనియెను. మోమోటపడవలదనియు, కావలసిన పదార్థములన్నియు నడగిపెట్టించుకొని తృప్తిగా భుజింపుమనియు నాకాంత యెడనెడ హెచ్చరించుచుండ, చందాసాహేబు భోజనముఁజేసెను. భోజనమునకుఁ బూర్వమామె తనకుఁ గావించిన పరామర్శయు, నామె తనయెడఁగనుఁ బరచిన ప్రేమయు నెంచి చందాసాహేబామె నొక మిత్రకోటిలోనిదిగాఁ దలంచెను. అతఁడామె కేమైన బహుమాన మీయవలయునని యూహించెను. అంతనాతఁడు తనవద్ద రొక్కమేమియు లేకుంటచేతను, రొక్కమిచ్చుట భావ్యముగాఁదనితోఁచుటచేతను, తన వ్రేలియుంగరమును బహుమానముగా నీయఁబోయెను. కాని యామెయందుల కనుమతింపక “అక్కఱలే” దని పలికెను. ఎట్టకేలకాతఁడామెను సమ్మతింపఁజేసి, యాముద్రాంగుళీయమామె కొసంగెను. ఆమెయు సంతుష్టినందెను. ఆరాత్రియంతయు నాతఁడచ్చటనే పరుండి వేఁకువజాముననే లేచి యామె సెలవుంబొంది దయయుంచవలయునని పలికి పుదుచ్చేరి మార్గమడగి తెలసికొని యా మార్గమునంబడి పోవసాగెను.

———

రెండవ ప్రకరణము

సువర్ణచంద్రుఁడు-రాబర్టులక్ యిన్వ

ప్రపంచమున మనుష్యుని దుఃఖమును బోఁగొట్టి, సంతోషము నొడఁగూర్చువస్తువెద్ది? కొందఱుభార్యయనియు, కొందఱు స్నేహితుఁడనియు, మఱికొందఱు,విద్యుచ్ఛక్తియనియు, వేఱొకకొందఱు తంత్రీవార్తలనియు, నిట్లనేకు లనేకరీతులనుడువుచున్నారు. కాని, యవియును గొంత సంతోషముం గూర్పఁగలవు; కాని మంచి పుస్తకమన్నిఁటికన్న నమూల్యమయినది. ఎట్టి విచారముం గలవాని నయిన మంచి పుస్తకమానంద వార్ధి నోలలాడింపఁగలదు.....

కాని, నేఁడేలకో, చెన్నపట్టణమున నాగదిలోనఁ గూర్చుండిన, యాయౌవనున కదియును సంతోషమును గొల్పుటలేదు. అతఁడు నడుమనడుమ నెద్దియో, యాంగ్లేయగ్రంథముం జదువుచుండెను. కాని యాతని మనస్సు స్తిమితముగ లేకుండెను. కొంతసేపటి కా గ్రంథమును ముడిచివైచి వేఱొక గ్రంథముం దెఱచెను. కాని, యదియు నాతనికంతియ సంతసమొనఁగూర్చెను. అతఁడొక పడక కుర్చీపై నాసీనుఁడయ్యెను. అతఁడు తెల్లని దుస్తులను ధరించి యుండెను. ఆతఁడుసౌందర్యశాలియేయనిచెప్పుటకన్న నాతని వర్ణించుటకు మనకు శక్తిచాలదు. ఆతని మనమున నెందుచేతనో విచారము పాదుకొని యుండెను. ఆతని మోమున వికాసమను మాటయేలేదు. " అక్కటా! తల్లిదండ్రులకును, స్వదేశమునకును, స్వజనులకును గూడఁ బనికిమాలినవాఁడనై దూరదేశములనున్న నావలెఁ గష్టములందు దురదృష్టవంతు లెవ్వరైన నుందురా? నా

బ్రదుకు కేవలము నిష్ఫలమైనదేమి? నాదింత నీచపుఁబ్రదుకగునని నేను కలనైనఁ దలంచి యుంటినే? పుట్టినదేశమునకే కొఱమాలిన వాఁడనయితిని. తండ్రి యాగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడనై దూరదేశముల కంపఁబడితిని. నేను మఱలనెన్నఁడైన నా మాతృదేశమును గన్నులారఁ జూడఁగల్గుదునే! అయ్యో! నాకంతటి భాగ్యము లభియించునా? నాజీవితకాలమంతయును హిందూ దేశమున నె గడుపవలయునని తోఁచుచున్నది. ఏనాటికైన నొకవేళ నేను మరల నిల్లుఁజేరినను వారు నన్నుఁ జేరనిత్తురా? ఈ నిరంతర విచారముకన్న నా కాత్మహత్యయే శ్రేష్ఠమని తోఁచుచున్నది. నాకు గోరంత విచారముగల్గిన నాయండఁజేరి నన్నోదార్చు మిత్రవర్గము నింకెన్నఁడైన వీక్షించు భాగ్యము నాకు లభించునే? చిన్ననాఁడు నదులలో స్వేచ్ఛ నీదులాఁడుచు, ఎక్కిన చెట్లెక్కక నాటలాఁడుచు, శైశవ చర్యలం జరపినయా స్థలముల నే నాటికైనఁ గన్నుల కఱవుదీఱఁగాంచఁ గల్గుదునే? హా! అవియన్నియు రిత్తకోరికలు గావే? ఈ జీవముల నింకనేమి యాసించి యీ భూమిపైనిలుప" అని యాతఁడొక్కింత చింతించి యెద్దియో దృఢనిశ్చయముం జేసికొని, చివాలునలేచి యచటి పేటికలోనున్న 'రివాల్వరును' (నాళీక చక్రము) దీసికాల్చుకొనఁబోయెను. కాని వెంటనేయాతనిమనస్సా కార్యమున కొప్పమింజేసి, మరలనొక్కింత తడవాగి తిరిగ సాహసముతోడ, " ఈతడవఁగాల్చుకొని తీరెదను. ఇఁక నేనీ భూమిపై నుండను." అని

తనలో ననుకొని యానాళీక చక్రమునుదన గుండియలకుసరిగానుంచుకొని, గుఱ్ఱపుమెట్టును దింపెను. ఇంతలో! అక్కటా! దైవచిత్ర మెట్టిదో చూడుఁడి.

శ్లో॥ నిపతతుశిఖరాద్రే ర్మజ్జతు జలధౌవాహుతాశనం
విశతుక్రీడతు భుజంగమ్మై ర్వానాకాలేకస్య చిన్నాశః

క॥ గిరియెక్కిపడిన మఱి సా
గరమున మునింగినను బావకముంజొచ్చిన భీ
కరఫణులతోడ నాడిన
మరణ మకాలమున రాదు మహినెవ్వరికిన్ !

అను నీతివాక్య మెంత విలువంగలిగినదో చూడుండి.

ఇంతలో "మిత్రమా" యనుధ్వని యాతనికి విననయ్యెను. అంత నాతం డులికిపడిలేచి, యా నాళీకచక్రమును మరల మందసమున నునిచి ,,అయ్యారే! ఏమిది? నేను మూండు పర్యాయము లిట్లాత్మహత్య యొనర్పం బూనితిని. కాని, మూండు పర్యాయములును విఘ్నములే వచ్చినవి. నేను మృతినందుట దైవమున కిష్టము లేకున్నట్లున్నది. నే నెద్దియో మహత్కార్య మొనర్ప నీ భూమిని జన్మించినట్లుదోచుచున్నది. నన్నుమృతినందింప నాదైవమున కిష్టములేదు. కావున నేనింతటితో మృతినందను." అని నిశ్చయించుకొని యా పురుషుండులేచి వెనుకకుందిరిగి చూండనచ్చటనొక హిందూపురుషుం డుండెను. అతండు లేంబ్రాయపు యౌవనుండు. సుమారతనికిం బదునెనిమిది వత్సరములుండవచ్చును. ఆతండతి సౌందర్యశాలి. అప్పుడప్పుడే వచ్చుచుండిన నూనూంగు మీసములును, ఉంగరములుం జుట్టుకొనిన యాతని నీలకుంతలములును, బంగారమునకు వన్నెవెట్టు నాతని శరీరచ్ఛాయయు, విశాలమై నునుపగు నాతని ఫాలభాగమును, ఆకర్ణాంతములగు నాతని విశాలాయణరేఖాంచిత నేత్రములును, జానువులందాంకు నాతని బాహువల్లియు, సహజారు

ణంబగు నాతని మోవియు, నాతని సౌందర్యమును వెల్లడించుచున్నవి. ఆపురుషునింజూచినతోడనే మనయాంగ్లేయయౌవనుండు,
"సువర్ణచంద్రా! వచ్చితివా!" యనిపలికెను.

ఆమాటతోడ మన యాంగ్లేయుండు విచారముతోడనున్నట్లు సువర్ణచంద్రుండు కనిపెట్టి యిట్లనియెను.

"క్లయివూ! విచారపడిన నేమి లాభమున్నది? నామాటల నాలకింపుము. నీవుచాల నదృష్టవంతుండవు. నీకొకగొప్పయదృష్టము పట్టనున్నది. నీవిట్లెంతకాలము విచారించిన నేమిలాభము? నీబుద్ధిసూక్ష్మతయు, నీజ్ఞానముం దలపోసిన, నీవు దుఃఖించుట యవివేకమని వెల్లడి యగుచున్నది. సుఖదుఃఖములు కావడికుండలవలె సమానములుగానుండును. అందుచే సుఖము వచ్చినప్పుడానందించుటయు, దుఃఖము వచ్చినప్పుడు విచారించుటయు సజ్జన లక్షణముగాదు. సజ్జనులు సుఖదుఃఖంబుల, మోదఖేదంబులం బొందరు. మిత్రుని మాటలను మన్నించి విచారముం దక్కియుండుము."

"సువర్ణచంద్రా! నీవు సత్యమేవచించితివి. నే నిదివఱ కవివేకినై విచారించినది సత్యమే. కాని, యికముందంతటి విచారము నాకుం గలుంగదు. నేనింక నిత్యసంతోషవంతుండనే! ఆమాటకేమి?—కాని, నీవేగిన కార్యమేమైనది?"

"అంతయు సానుకూలమయినది. నేను దౌలుం దొల్త నిజాముగారి దర్శనముం జేసికొంటిని. అప్పుడు చందాసాహేబు గూండ హైదరాబాదుపట్టణమునకేవచ్చియుండెను. నేను కమలవృత్తాంతమును, వాండొనర్చినదుండగములను, నొక్కిచెప్ప, నిజాముల్ముల్కు వానిపై నాగ్రహించి, వానిం బిలువనంపి, నాయెదుటనే, యావృత్తాంతము నడిగెను. కాని, వాండు మొద్దువలె దేనికిని బ్రత్యు

త్తర మీయలేదు. అంతట నేను నాయిష్టమువచ్చినట్లు వానిందూషించితిని. అంత నాదుర్మార్గుఁడు నన్నుఁజూచి మరల నేమో యనఁబోయెను. అంతట నిజామువానింగని "ఓరిదుర్మార్గుఁడా! నీవు నారాష్ట్రమం దుండఁదగవు. నీవు పతివ్రతల కపకార మొనర్చుచున్నావు. అధర్మము నారాష్ట్రమునం జరుగరాదు" అనిపలికి, పదభ్రష్టునొనర్చెను. "బాగు. బాగు. మిత్రమా! మంచి కార్యమొనర్చితివి. వానికట్టిశిక్ష కాఁదగినదే!" అని క్లయివనుచుండఁగా "అంతటితోఁ బోవలేదు. మరియొక చిత్రము క్రిందటిరాత్రియే జరిగినది. మహేంద్రపురమున రాత్రి నేను మనయోగినీకుటీరమున కేగియుంటిని. రాత్రి బాగుగ వర్షముగురిసినది. యోగిని బయట నరుగుపైనుండెను. నేను లోననుంటిని. ఇంతలో నచ్చటి కశ్వారూఢుఁడై చందసాహెబు వచ్చెను. వానయగుటచే నామందుఁడా యింటనే దిగెను. అంతట చతురమతియగు మనయోగిని, వానితో నిచ్చకములాడి, వాని ముద్రాంగుళీయము సంపాదించెను. ఇప్పుడా దుర్మార్గుఁడు డూప్లే సాహాయ్యమున నిజామును బరిమార్చి యార్కాడును ముట్టడించి, యన్వరుద్దీను నోడించి కర్ణాటకరాజ్యమును గైవస మొనర్చుకొనఁ బుదుచ్చేరి కరుగుచున్నవాఁడు." అనిసువర్ణుండు నుడువసాగెను.

"ఏమీ! ఆదుర్మార్గుఁడు డూప్లేను సహాయముఁ గోరఁబోయెనుగా! నిజామనిన నంత పై పైనఁబడి యున్నాఁడలియే కాఁబోలును వాని యభిప్రాయము. వాని వినాశము సమీపించినది. ముద్రాంగుళీయ మెన్నటికైనఁ బనికివచ్చును. జాగ్రత్తగానుంపుము."

ఇట్లు సంభాషించి వారిష్టాగోష్ఠిఁ గొంతతడవచ్చటఁ బ్రొద్దుపుచ్చి తరువాత తమకార్యములపైఁ బోయిరి.

మూఁడవ ప్రకరణము

డూప్లే ప్రభువు - ప్రతిజ్ఞ

పూర్వము హిందూదేశ మన్యదేశములకన్న చాల భాగ్యవంతమయినదని ప్రసిద్ధిగాంచి యుండెను. అందువలననే మున్ను, గ్రీకులు, పెర్షియనులు, గజినీ మహమ్మదు, గోరీమహమ్మదు, తురుబుద్దీన్, అల్లాయుద్దీన్, నాదరుషా, మొదలగువారు పెక్కుసారులు దండెత్తివచ్చి రత్నగర్భయగు హిందూస్థానమునుండి యనేకకోట్ల ధనమును గొంపోయిరి. తొలిదొల్త సమీప తురుష్కప్రభువులకే హిందూదేశముపై నాశయుండెను. క్రమముగ పాశ్చాత్యులగు, పోర్చుగీసు, డచ్చి, ఫ్రెంచి, యాంగ్లేయజాతులవారికిఁగూడ నాశగలిగెను. కాని వీరు వెనుకటివారివలె దోఁచుకొనుటకై వచ్చినవారుగారు. వారు నెమ్మదిగా వర్తకముఁజేసికొని లాభమును బొందవలయునని వచ్చిరి. తొలుత పోర్చుగల్, డెన్మార్కుదేశస్థులు వర్తకసంఘములుగావచ్చి, వాణిజ్యమున లాభముండుటఁ గనిపెట్టి, యాంగ్లేయులు తాముగూడ నొక సంఘముగాఁగూడి, హిందూదేశమున వాణిజ్యముఁజేయ నిశ్చయించిరి. ఆకాలమున నింగ్లాండున "ఎలిజిబెత్తు" రాణి రాజ్యముఁజేయుచుండెను. హిందూదేశవర్తక సంఘమువారు, ఆన 1599-వ సంవత్సరమున నొకనాఁ డెలిజబెత్తురాణికడ వాణిజ్యముఁజేయుట కాజ్ఞఁగైకొని, హిందూదేశమునకు వచ్చిరి. ఇదివరలో హిందూదేశమునఁ గొందఱు వర్తకముఁ జేయుచుండుటచే, మొదటిరోజులలో వీరికంతగా లాభము

లేకపోయినది. కాని, క్రమముగ నాంగ్లేయులు వచ్చుటవలన మొదటివారికి నష్టముగలుగ నారంభించినది. ఆంగ్లేయులు న్యాయముగ వర్తకముఁ జేయుటయే దీనికిఁ గారణము. అటుపిమ్మట మఱి యొక యాంగ్లేయసంఘము బయలువెడలి, కొన్నినాళ్లు వీరి కెదుటి పక్షముగా నడచెను. కాని యిరుతెగలవారికిని లాభము లేకుండుటచేఁ గొంతకాలమున కాయిరు సంఘములవారు నేకమైరి. కాలక్రమమున వారు బలశాలులై హిందూస్థానమున కెల్లఁ బ్రభువులైరి. మొదటివారీ దేశమునకు వచ్చినప్పుఁడు సూరతుపట్టణమున నొక వర్తకశాలఁగట్టిరి. అటుపై 'రెండవఛార్లెసు' అనునతఁడిచ్చిన బొంబాయి పట్టణమున, సెంటుడే విడుకోటనుఁ గట్టిరి. అటుతరువాత చంద్రగిరి రాజునొద్దకొనిన చెన్నపట్టణమునొద్ద సెంటు జార్జికోటను గట్టిరి. తదుపరి షాజహాను చక్రవర్తిసెలవువలన, కలకత్తాపట్టణమున విలియం కోటఁగట్టిరి. ఆంగ్లేయులువచ్చుటకుఁ గొంచెము పూర్వమే ఫ్రెంచివారీ దేశమునకువచ్చిరి. సహజముగ నింగ్లీషువారికిని ఫ్రెంచివారికిని, ద్వేషము యూరపు ఖండమున సైతముండెను. ఫ్రెంచివారు పుదుచ్చేరియను పట్టణమున నుండిరి. వీరికి నాయకుఁడు డూప్లేయనునాతఁడు. ఫ్రెంచివారికడ సైన్యబలమును, అందునను, కవాతు నేర్చినవారి బలమును, విస్తారముగా నుండెను. అందువలన కర్ణాటకరాజ్యమున వారిబలము ప్రబలియుండెను. కర్ణాటకమనఁగా తూర్పు సముద్ర తీరమున ననఁగా బంగాళా ఖాతము టొడ్డున, తూర్పుకనమలకును సముద్రమున కును నడుమనుండు భాగము. కర్ణాటక రాజ్యమున కార్కాటు పట్టణము రాజధానిగా నుండెను. దాని కన్వరుద్దీను ప్రభువు. కాని, యాతని సేనానాయకుఁడగు చందాసాహెబాతనిం బరిమార్చి రాజ్యమేల వలయునని యూహింప

నిజాముల్ముల్కాతనిఁ దొలఁగించి దేశమునుండి వెడల నడపించెను. చెన్నపట్టణము పుదుచ్చేరి మొదలగు స్థలములన్నియు నిజామునకు లోఁబడియుండెను. విదేశీయులగు నాంగ్లేయ ఫ్రెంచి * పోర్చుగీసు వారందఱును నిజామునకుఁ గప్పమును జెల్లించుచునే యుండిరి. ఇఁక నింతటితోఁ జరిత్రాంశమును గట్టిపెట్టి కథాంశమునకుఁ గడంగుదము.

ఒకనాఁడు డూప్లే ప్రభువు, తనయున్నతాసనముపై నాసీనుఁడై యొకచేతఁ జుట్టఁగాల్చుచు, వేఱొకచేత నొక యాంగ్లేయ పత్రికఁ బఠించుచుండెను. అప్పుడొక సేవకుఁడు తన కట్టెదుట నిలచి వంగి సలాముఁజేసి

"అయ్యా! తమకొఱకు చందాసాహెబుగారువచ్చినారు"

"ఏమి! చందాసాహెబా! రమ్మనుము."

నిముసములోఁ చందాసాహెబాస్థలమునకు వచ్చెను.

"సలాం! గవర్నరుజీ!"

"సలాం! సలాం! రాజాసాబ్! ఇటఁ గూర్చుండుము.—సుఖముగ నున్నావా? నీరాక నాకు చాల సంతోషమును గల్గించినది—రాజ్యమున కలతలు లేవుగదా! అయ్యో!-ఏమి? - అట్లు విచారముతోఁడ నున్నావేమి? చెప్పవా?—నాకుఁజెప్పుము."

"అయ్యో! విచారకరమగు నావృత్తాంతము మీ రెఱుంగకుండుటచే నేనెంత దురదృష్టవంతుడను!"

"ఏమీ! ఏమి! సత్వరమావృత్తాంతముం దెల్పుము."

---

* పోర్చుగీసు వారిని మనవారు బుడతకీచులందురు.

"అయ్యో! ఈజగద్విదితవృత్తాంతము మీ కేల నెఱుంగరు? ఆ నిజాముల్ముల్కు నన్ను పదభ్రష్టు నొనర్పలేదా! నేనిప్పుడు నిర్భాగ్యుఁడ నైతిని."

"ఏమీ! ఆ నిజాముల్ముల్కంతటి పోతరముతో నున్నాఁడా? వాఁడు నిన్నే కారణమునఁ బదభ్రష్టునొనర్చె?"

"అయ్యో! నే నేమి చెప్పఁగలుగుదును? ప్రభువుల చిత్తములు నిరంకుశములగదా? నాపదభ్రష్టతకుఁ గారణ మా కమల యే యఁట!"

"ఏమీ? కమలయా? కమలయా? ఇది సువర్ణచంద్రుని మూలమున జరగెనా యేమి?"

"అవును. మహారాజా! మీరు నిజము గ్రహించితిరి."

"సరే! కానిమ్ము. సాహెబుజీ! మీరేమియు నీ విషయమున విచారింపకుఁడు. మీకేమియు నిచ్చట లోపముండదు. నాయిల్లే మీ యిల్లనుకొనుఁడు. యధికార మంతయు మీదే. మీమాటకు తిరుగులేదు. కాని యా కమల యొక్కతే —"

"కమలా? అదెంతసేపు. కాని వారిమృతి—ఆ శత్రువుల మృతి—"

"మీ రావిషయమున నాలోచింపకుఁడు. నిజాముల్ముల్కు చచ్చెనని నమ్ముఁడు. ఆర్కాటు చేపట్టితి ననుకొనుఁడు. అన్వరుద్దీను నిజాముల్ముల్కు ననుసరింపవలసిన వాఁడని తలంపుఁడు. ఆక్లయివు, సువర్ణచంద్రులసహితముగ నాంగ్లేయరాష్ట్రము పటాపంచలయ్యెనని యెన్నుఁడు. ఇదియే నా ప్రతిజ్ఞ!" అని డూప్లే క్రోధముతోఁ బలికెను.

నాలుగవ ప్రకరణము

మురహరుఁడు

కర్ణాటకరాజ్యమున నంబూరను నొక పట్టణముండెను. అందు మురహరి రావను నొక మహారాష్ట్ర సేనాధిపతి వసియించుచుండెను. ఆయన కిరువురు భార్యలుండిరి. అందగ్రపత్ని పేరు నందాబాయి. చిన్నభార్య పేరు కోసలాబాయి. నందాబాయి కొక కుమార్తెయుండెను. ఆమె పేరు కమలాబాయి. కమల యాకాలమున దక్కను (దక్షిణహిందూస్థానము) లోని యన్నులలో నెల్ల మిన్నయైయుండెను. ఆమెంజూచి తల్లియుఁ గర్వపడుచుండెను. నందాదేవి చాల శాంత స్వభావురాలు. ఆమె ఎవ్వని నే పరుషవాక్యమునాఁడి యెఱుంగదు. అందఱను దయతోఁ జూచుచుండెను. ఆమె తన సవతియందు సైతము సోదరీ వాత్సల్యముం బరపుచుండెను; కాని, కోసలాదేవి మాత్రమట్టిదిగాదు. నందాబాయి గుణములన్నియు నామెగుణములకు వ్యతిరేకములు. ఆమెకు సవతియందు, గడుమచ్చరముండినది. మురహరి రావునకు నందాబాయిపైననే యించుకప్రేమయధికమగుటచే, కోసలాబాయి నందనెట్లయినఁ బరిమార్పవలయునని యూహించెను. కాని, యది యామెకెట్లు సమకూరును? అందుచే నామె తన సేవకురాలగు, జుమియాయను మహమ్మదీయ కాంత సాహాయ్యమున నొక మోహపు లేఖఁ గల్పించి యాకారణమున మురహరిరావున కామెపై నలుకవొడమ నట్లొనర్చెను. ఆలేఖ, నందయాస్థానము నందలి

వృద్ధదాసియు కమలం బెంచినదియు, నగు సురసయను దాసి సాహాయ్యమున నొనర్చినట్లుగూడ వ్రాయఁబడెను. అందుచే మురహరిరావు, నందాసురసలం జంపుఁడని యాజ్ఞాపించెను. ఆయాజ్ఞ వినిన తత్క్షణమే రాజభటులు రాకమున్న నంద యొక నూతిలోఁ బడి మృతినందెను. సురస యెందేనిం బాఱిపోయెను. ఆహా! యుక్తాయుక్తవివేక శూన్యత యెట్టిదో యాలోచింపుఁడు. మీరైన నీక్రింది నీతి సూత్రమును బాగుగ జ్ఞప్తియందుంచుకొనుఁడు.

"క. వినఁదగు నెవ్వరు సెప్పిన
వినినంతనె వేగపడక వివరింపవలెన్
కని కల్ల నిజముఁ దెలసిన
మనుజుఁడెపో నీతి పరుఁడు! * * *"

ఈయొక్క సూత్రమును జ్ఞప్తియందుంచుకొనినచో, చాలవఱకీప్రపంచమునఁ బ్రవర్తింపవచ్చును. చాలమంది తాము దేనిని చేయరాదను కొనుచుందురో ఆకార్యమువఱకు వచ్చినతోడనే యాలోచనా శూన్యలగుచుందురు. ఎవ్వరేవాక్యముం జెప్పినను, ఎవ్వరెన్నెన్ని ప్రబలనిదర్శనములం జూపినను, దానిని 'నిజమా? యబద్ధమా?' యని బాగుగ నాలోచించి యాకార్య మొనర్పవలయును. మానవుని మనస్సే మానవునకు సాక్షి. దైవ మితర జంతువులకన్న మానవులకు బుద్ధియను దాని నెక్కుడుగా నిచ్చియున్నాఁడు. అట్టిబుద్ధినుపయోగింపక పశుధర్మము ననుసరించి యవివేక కార్యము నొనర్చిన నేమిలాభము? ఈ పైవాక్యముల నెఱుంగని మానవుఁడు ప్రపంచమున నుండఁడు. కాని, ఎన్ని తెలిసిన నేమిలాభము? అనేకులు తామొనర్చు కార్యముల విషయమై యాలోచింపవలసినప్పుడు వారి మనస్సీ పైవాక్యముల నన్నిఁటిని బోధించుచునేయుండును.

కాని, వారిబుద్ధి వారి పంచేంద్రియములును మనస్సు చెప్పినట్లు విననీయక, బురద, జారుఁడు, గతుకులు, మిట్టపల్లము, కంటకములు గలదారిలోనికిఁ ద్రోసికొనిపోవుచుండును. మన మురహారుఁడా చాపతులోనివాఁడు. ఆయన ముందురాఁగల వానిని విచారింపలేదు. పాప మాసాధ్వి-నంద, పతివ్రతయగునా? కాదా? యని విచారింపలేదు. విచారింపక యొనర్చినకార్యమున కాతఁడా తరువాత చాల విచారించెను. కాని, యాదుఃఖము ప్రస్తుతము జరుగలేదు. నంద మృతినందిన చాలదినములవఱకు ఆతఁడాతని చిన్నభార్యతోడ హాయిగ కాలక్షేప మొనర్చుచుండెను. కాని యింతలో మరియొక ప్రమాదము సంభవించినది. కమల తన తల్లి మృతికి మిక్కిలి వగచుచుండెను. ఆమెదుఃఖ మెవ్వరునోదార్పఁజాలకుండిరి. అందుచే మురహారుఁడించుక విచారించుచుండెను. ఇంతలో నొకనాటిరేయి కమలా శయనమందిరమునకు కన్నము వేయఁబడియుండెను. ఆమరునాఁడే కమల యెవ్వరికింగాన్పింపలేదు. ఆమెను చోరులెత్తుకొనిపోయిరని యెల్లరకుం దెలిసెను. మురహారిరావు చాలవిచారించెను. విచారించియేమి సేయఁగలఁడు? వెదకించెను. వెదకించియుఁ గార్యముఁగానలేదు. మురహారునకొక బంధువుఁడుండెను. ఆయనయే సువర్ణచంద్రుఁడు. మురహారునకాతఁడు మేనల్లుఁడు. ఆయన యాంగ్లేయుల కడ గుమాస్తా యుద్యోగియై చెన్నపట్టణమున నుండెను. ఆతఁడొకనాఁడు మురహారుని కడకేతెంచి, కమల పుదుచ్చేరి పట్టణమున దూర్తుచేఁ జెఱఁబెట్టఁబడెనని చెప్పెను.

ఐదవ ప్రకరణము

కారాగృహము-కమల

ఇప్పుడు కమలయెచ్చటనున్నది? ఆయంధకార బంధురకారాగారమున - ఆకఠినశిలానిర్మిత కారాగారమున - ఆక్రూర రక్షకభటసమన్విత కారాగారమున - ఆహా! దైవ వైపరీత్యము! ఎండ, వాన కన్నెఱుంగక భక్ష్యభోజ్యంబులరుచి చూచిచూడక, హంసతూలికా తల్పంబులశయనించు నాకోమలగాత్రియగు కమల యీయంధకారమున నాకలి దప్పులకోర్చుచు, నాకటికనేలఁ బరుండుచు, నిరంతరదుఃఖాక్రాంత చిత్తయై దినములు పుచ్చుచున్నది. ఆమె చూపరులకొక మహాశక్తివలెఁ దోఁచుచుండును.

"అక్కటా! నేనెంత దురదృష్టవంతురాలను? అయ్యో! తల్లీ! నాతల్లీ! నందా! నిష్కారణముగ నీపై నపవాదముమోపి యీకుటిలకోసల యేమి బ్రాముకొనునో యెఱుంగ. ఓతల్లీ! ఇఁక నీకోరికలన్నియు నీడేరినవి. హాయిగ గుండెలపైఁ జేతులవైచుకొని నిర్భయముగా నిద్దురబోవచ్చును. నీకిఁక సవతి పోరుండదు. నన్నుఁగూడ నీవే యీదుర్మార్గులచేత కప్పగించినట్లు దోఁచుచున్నది. అయ్యో! మాపై నీ కింత పగయేల? హా! తండ్రీ! మురహరా! నిరంతరము మురహరపాదారవింద ధ్యానైకనిష్ఠాపరుండ వీవెట్లా మాయలాఁడికి లోనై యిట్టి యకార్యము లొనర్చితివి. అయ్యో! మందబుద్ధి? ఎంతటివారికైన దుష్కాలముపట్ల నామందబుద్ధి యావేశించి దుష్కార్యము లొనర్పఁ బ్రబోధించును గదా? అకటా!

ఏమనుకొనిన నేమిలాభము? ఎంతవిచారించిన నేమిఫలము? నియతి నతిక్రమింప నెవరికిఁ దరముగాదుగదా? అయ్యయ్యో! నాదాదిని, నాపై నెప్పుడును ప్రేమతోనుండు నా సురసనుగూడ వెడలనడపించిరి. హా! ఇఁక నాకేమున్నది? నేనెవ్వరిని జూచుకొని యిఁక నీభూమిపై నసువులను నిలుపను? నాతండ్రీయా?—ఆ! నాతండ్రి మాత్రమిఁక నన్ను దయతోఁ జూచునా! నావారినందఱను దిగమ్రింగితిని. ఇఁక నేను నిరాధారురాలను. నాపై నిఁక నభిమానముతో నున్న వారలెవ్వరు? నాక్షేమ మాలోచించు వారెవ్వరు? నాకెవ్వరును గాన్పించుటలేదు—ఆ—అయ్యో-నేనెంత కృతఘ్నురాలను. నేనెంత మందమతిని? నామేనబావ - ఆయార్తరక్షణ బిరుదాంకితు-డామేటిమగండు-సువర్ణచంద్రుఁడు-నావృత్తాంత మాలకించిన నూరకొనునా? నిశ్చయముగా నన్ను రక్షించ నాతఁడు దక్క వేఱొకఁడు శరణ్యముగానరాదు. అయ్యో! ఏమి నాభ్రమ! నావృత్తాంత మాతని కెట్లెఱుంగ నగును? ఎఱింగినను శత్రుపురమగు నీపురుచ్చేరి కాతఁడెట్లువచ్చును? ఇచటి శాత్రవులచేఁ జిక్కి యాతఁడు జీవింపఁగలఁడా? వచ్చినను నన్ను విడిపించుటెట్లు? ఈ ఫ్రెంచికారాగారమునుండి నేనెట్లు విడివడఁగలను? అయ్యో! నాకీపాడు శరీరముపై నింకను మమకారమేల? ఈ దుర్మార్గుఁడెవ్వఁడో! డూప్లేయట! ఈదుర్మార్గుని బారినుండి విడివడుటెట్లు? ఈ తుచ్ఛుఁడనుదినమును నన్ను నిర్బంధించుచున్నాఁడు. నాకిఁక మరణమేశరణము! అయ్యో! ఆమరణము మాత్రము నాకంతత్వరలో నెట్లు సంభవించును? అయ్యో! భగవానుఁడా! నన్నింక నెన్నెన్ని పాట్లఁ బెట్టఁదలంచితివి? ఎన్ని పాట్లయినఁ బెట్టుము. వేడిపెనములపైఁ బంచాగ్నుల మధ్యమున గాల్పుము. వృశ్చికోరగ శతంబులచేఁ గఱ

పింపుము. భూమ్యాకాశములచే నన్నణచివేయుము. నేనెన్నిఁటినైన సహించెద! కాని అక్కటా! దైవమా! ఈపాపిష్ఠి మానహాని కేల నన్నుఁ బాల్పడఁజేయుచున్నావు? తొల్లి, ద్రౌపది, సభామధ్యంబున "హా! కృష్ణా" యనిన రక్షించు టెఱుంగవా! అట్టి నీ పతివ్రతారక్షణబిరుద మిప్పుఁడెందేగినది? నీ దీనజన వాత్సల్యమేమయినది? హా! జగన్నాయకా! నీవేరక్షింపకున్న మాకిఁక దిక్కెవ్వరు? తల్లీ! భవానీ! మాయిలవేల్పవగునీకైన నాపైన నేలకరుణ రాదు? ఈ మాప్లేహతకుని బరిమార్పవేమి? ఈపరాసుల పాలనాధికారము పటాపంచలుగావింపవేమి? స్వజనరక్షణమునందు ప్రమత్తవైతివా! తల్లీ!" అని కమల దుఃఖావిష్ట చిత్తయై ద్వారమెవ్వరో తెరచుచున్నట్లాలించి "హా! చచ్చితి. వాఁడా దుర్మార్గుఁడగు పరాసుఁడే!" యని నేలఁబడి మూర్ఛమునింగెను. కొంతవడి కామె యిరునేత్రంబులం దెఱచిచూచి తనయెదుట నొక నూతనుఁడగు మహమ్మదీయుఁడుంట నెఱింగి, యాశ్చర్య విషాదంబులు డెందంబున సందడింప "ఔరా! ఇది కడుమోసముగానున్నది. వీని యభిప్రాయమేమో యెఱుంగ. ఓభవానీ! జగన్మాతా! ఇప్పట్టున నాకే కీఁడును రాకుండఁగాపాఁడుము." అని దేవీధ్యాన మొనర్చుచుఁ బ్రాణము లరచేత నిడుకొని యుల్లన నా తనివంక నీక్షించుచుండె. అప్పుడా యవనుండామెను జూచుచు నామె సౌందర్యాతిశయంబున కబ్బురమందుచు నిట్లనియె.

"యువతీ! ఇఁకనైన నీ మూర్ఖత విడువవా?"

ఆమాటకుఁ గమలయేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చినదిగాదు.

"యువతీ! నాతోఁడంగూడఁ బలుకవా?"

"దుర్మార్గా! నాతోఁడ నధిక ప్రసంగమొనర్పకుము. నీవెవ్వఁడవో నేనెఱుంగ. కాని, దుర్మార్గుఁడగు మాప్లేపక్షమున నే వచ్చి మాటాడుచున్నావని మాత్ర మెఱుంగుదును. నీవా ప్రశంసనెత్తినచో నీకఠోరకృపాణంబునకు గురియయ్యెదవు."

అని కమల సక్రోధయై నుడివెను. అప్పుడా మహమ్మదీయుఁడేమో యించుకాలోచించెను

"కమలా! ఊరక లేనిపోని బింకము లేలచేసెదవు? ఈ మాప్లే చాలసౌందర్యశాలి. ఇతని మాటయనినచో నీ కర్ణాటకమున నెవ్వరడ్డు చెప్పఁజాలరు. నీ వీతనికిఁ బత్నివైనచోఁ బరాసురాజ్యమునకు రాణివగుదువు."

"క్రూరాత్మా! ఇటనుండి వెడలిపొమ్ము. లేకున్న నీమృతి యీక్షణము జరగి తీరును"

"ఏమీ! అబలలే మగవారిం జంపినచో మగవారేమియు నొనర్పఁజాలరా! ఏల? కమలా! ఊరక యలసటనందకుము"

"ఓరీ! దుర్మార్గా! నీ వెవ్వఁడవు? నాకు నీతుల నుపదేశింప వచ్చితివి? అట్లయిన నీ కృపాణమునకు నేనే బలియయ్యెదను." అని పలికి యామె తన నడుమున కలంకార సదృశముగానిడికొనిన కరవాలంబు బిరాన కేలఁగీలించి యాత్మహత్యఁగావింపఁ దలంపుఁ గొనియె. అదిగని యామహమ్మదీయుఁడు నిర్విణ్ణుఁడై యేమియుం దోపక "ఔరా! అపాయమే సంభవించినది. ఈమె యిప్పట్టున మృతినందినచో మాప్లే నన్ను నిష్కారణముగ నంతమందించు" నని తలఁచి మాఱుమాటాడక యచ్చోటువాసెను. ఆ మహమ్మదీయుఁడు చందాసాహేబేయని చెప్పవలయునా?

చందాసాహేబా కారాగారమును దాటిచనిన వెంటనే కమల కరవాలముందింపి, "అయ్యో! నేనెంతదుష్కార్య మొనర్చుచున్నాను. ఈవార్త నాసువర్ణచంద్రుఁడాలించినచో నాకొఱకెంత విలపించును? ఎంత దుఃఖించును ? నన్నెంతగా నిందించును? కృతఘ్నురాలని యెంతగాదూరు? అయ్యో! ఆత్మహత్యనే నేలఁ జేయఁబూనిన దానను? నన్నాస్వర్ణచంద్రుఁ డేనాటికైన రక్షింపఁడా! నా బ్రతుకంతవ్యర్థముగ నొనర్చివేయునా? హా దైవమా! నాకీయాశ నేల నొసంగితివి. ఒక్కక్షణము క్రిందటనే మృతినందనున్న నే నీయాశవలననే కదాజీవింపఁగలిగినది ? ఇస్సీ ! ఈదుఃఖముల ననుభవించుచు నింకను జీవింపనేల ? నాకిఁక నేనాటికైన మరణమే శరణము." అని పలికియామె యొక్కింతతడవట్లేయుండెను. అంతట నామె కెటనుండియో మాయనిద్దురవచ్చెను. అంత నామె యా కఠినశిలానిర్మితకారాగారమునఁబడి యించుక తడవు నిద్రించెను. ఇంతలో ద్వారముం దెఱచిన చప్పుఁడయ్యెను. అంతట నామె యాధ్వని వినియు నుపేక్షించి యూరకొనియెను. తరువాత నామె లేచిచూఁడ నామె ఖడ్గమందు లేదయ్యెను.

ఆఱవ ప్రకరణము

భయంకరశాసనము

పరాసుకారాగారమునఁ గమలావాక్కరా పాతంబున కోర్వఁజాలక, యామె యాత్మహత్యా ప్రయత్నంబునకు వెఱచుచు చందాసాహేబచ్చోటు వీడి మెల్లన దూప్లే ప్రభువున్నచోటికేఁగి యాతనిం గాంచి, దీనవదనుండై నిలువఁబడియెను. అట్లు తన కట్టెదుట నిలచిన చందాసాహేబుం గని దూప్లేకూర్చుండుమని యాజ్ఞ యొనర్చి. "సాహెబుజీ! మీరేఁగిన కార్యమెట్లుగాఁ బరిణమించినది?"

"పరాశువంశాగ్రణీ! ఏమని చెప్పుదును? ఆకమల యెట్టి మూర్ఖురాలో యెఱుంగ. ఎన్ని బోధించిన నింతేనియు నామె గ్రహింపఁజాలదు. ఆసువర్ణచంద్రుని కొఱకే యింకను దుఃఖించుచున్నది. నిరుపేదయగు నాసువర్ణచంద్రుఁడు తన్నుద్ధరించునని గాఁబోలు, ఆమెయూహ!"

"అయిన యథా ప్రతికారమేనా?"

"అందును నేఁడు కొంచె మధికమయినది మహాప్రభూ!"

"ఏమి? ఎందుచేత?"

"మన మింకమీఁద నీ విషయమున మందలించినచో నామె యాత్మహత్యయొనర్చుకొనునఁట!"

“ ఏమీ ! ఆత్మహత్యయా ! సాహెబుజీ ! మీ రెట్లునమ్మితిరి?”

“ ఏమి? ”

“ ఆమె దేనితో నాత్మహత్య యొనర్చుకొనును ? ”

“ మీరట్లాలోచించితిరా ! అయ్యో ! ఆమెకడ నాయుధమున్నది ? ”

“ ఇదేమి? విచిత్రముగా మాటాడుచున్నారు ? ఆయబల కాయుధ మెవ్వరిప్పించిరి ? ”

“ ఆమెయే తెచ్చుకొనినది ”

“ అబద్ధము ! నాకిన్ని దినములనుండియు నేలఁగాన్పింపలేదు.”

“ ఆనాయలాఁడి దానిని నడుమునం దలంకారముగా ధరించినది.”

“ ఏమీ ! అలంకారముగా ధరించినదా ? విచిత్రము ! ”

“అంతే విచిత్రముగాదు. ఆమె సాహసవాక్యము లత్యంత విచిత్రములు. మీరు వినిన నేమందురో ! నాకు సయితము వెఱపు గలిగినది.”

“ అయిన నిప్పుడు కర్తవ్యమేమి ?

“ కర్తవ్యమేమియుం గాన్పింపదు. మందలించిన నాత్మహత్య యొనర్చుకొనియెద ననుచున్నది. కమల మృతినందినతరువాత విచారించిన నేమిలాభము? ”

“అవును. దీనికేదేని వెఱ వూహింపుఁడు.”

ఇంతలో నచ్చటి కొక భటుఁడు వేవేఁగ నేఁగుఁదెంచెను. వానింగని చందాసాహెబు:—

“ ఏమిరా ! పరుగెత్తివచ్చితివి ?” అని పలికెను.

“ అయ్యా! ఇప్పుడు మనరహిమానొక విచిత్రకార్యమొనర్చినాడు.”

“ ఏమివిచిత్రకార్యము? ఆఖడ్గమెవ్వరిది? ”

“ అయ్యా ! ఇది కారాగృహమున నున్న కమల కడనుండ రహిమాను సంగ్రహించినాఁడు ”

ఆమాటలు వినబడినతోడనే డూప్లేయొక్కయుచందాసాహెబు యొక్కయు వదనములు వికసించెను. తోడనే వారు మహానందముతోడ ‘ఎట్లు సంగ్రహించినాఁడురా?’ యని యాతురముతో నిరువు రైక్య కంఠమునఁబలికిరి. అంత నా సేవకుఁడు:—

“ అయ్యా ! ఆమె మూర్ఛిల్లియుండ సంగ్రహించెను.”

అప్పుడు డూప్లేవాని నానందముతోఁజూచి తన వ్రేలినున్న రెండుంగరములం దీసి “ ఓరీ ! ఇందొకటి నీవును రెండవది రహిమానును దీసి కొనుఁడు. పొమ్ము.” అనివానిని విసరివైచెను. ఆయంగుళీయములంగైకొని యాభటుఁడు చంకలుగొట్టుచు వెడలిపోయెను.

“ హజరత్ జీ ! ఇప్పుడు కమల మనకేల వశముగాదు? ”

“ అట్లనుచున్నారేమి ? ఆమె వట్టిమూర్ఖురాలు. ఎన్ని జెప్పినను వినదు.”

“ ఇప్పుడు చక్కఁగవినును.”

“ ఎందుచేత? ”

“ రేపటి సాయంత్రము మనమాటవిననిచో నామె కురి శిక్ష యగునట్లు విధించితిని. ఇఁక వినకయేమిసేయును? వినకున్నఁదప్పక శిక్షింపవలసినదే! మృతికిఁ బాల్పడి యాకమల యూరకొనునా ? ”

„ ఆత్మహత్యకుఁ దెగించిన యాఁడుది యెవరి శిక్షకుజంకునా ?"

„ పోనిమ్ము. మృతినంద నిమ్ము."

ఇంతలో నచ్చోటికి రహిమాన్ వచ్చి వంగి సలాముజేసెను. అప్పుడు డూప్లే వానిని జూచి:—

„ ఓయీ! నీవు నేఁడు నాకుఁజాల నుపకారమొనర్చితివి. ఇప్పు డెందుల కిచ్చటికి వచ్చితివి ?"

„ చిత్తము. నాకొక్కదినము సెలవిప్పింపవలయును."

„ ఏల?

„ నాకుఁ గొంచెము పనియున్నది. పెండ్లికిఁ బోవలయును."

„ నీకేనా పెండ్లి."

„ కాదు. మాతమ్మునికి పెండ్లి."

„ ఏయూరిలో."

„ చిత్తము. నాగపట్టణమున."

„ సరే పోవచ్చును."

ఆమాటవిని రహిమాన్ సలాముజేసి మరలిపోయెను.

అప్పుడు డూప్లే చందాసాహెబుం జూచి, „ సాహెబుజీ ! ఈ వృత్తాంతమంతయు నాకమల కెఱిఁగింపరా ?"

„ చిత్తము." అనిపలికి యాతక్షణమే కమలాకారాగారమునకు వెడలి డోలాయమానసయగు దాని, నిరంతర విచారాక్రాంత చిత్తయగుదానిని, ధూళిధూసరంబగు నెమ్మొనుఁగలదాని, జలధరాచ్ఛాదిత చంద్రబింబ సదృశ సముజ్జ్వలయగుదాని, యమసదనమయకారాగారస్థితయగుదాని నాకమల నీక్షించి యా భయంకర శాసనమును నివేదించెను.

———

బాల్కానుయుద్ధమున నసహాయులైపడిపోయిన వీరుల రోగములను నయముఁజేసి సుప్రసిద్ధిఁగాంచిన యాంగ్లేయవనితయగు „ఫ్లారెన్సు నైటింగేల్" (Miss Florence Nightingale) అనునామె విగ్రహముండెను. అందామె ప్రతిరోగి కడకును వచ్చి దీపపు వెల్గునవారిం బరీక్షించుచున్నట్లు ముద్రింపఁబడియెను. ఆపటమునకు క్రిందిభాగమున "అనాధలను రక్షించుట యందబలలహస్తములు బలముగల్గియుండును" (Females' weak hands have strength in protecting orphans) అనునర్థముగల యాంగ్లేయవాక్యము వ్రాయఁబడియుండెను. మరియొకపటమున నాంగ్లేయ మహాపురుషులలో నొకఁడగు "రాబిన్సన్ క్రూసో" (Rbinson Crusoe) అను నాతనిపాదములపై "ఫ్రైడే" యను నాతఁడు పడియున్నటులు వ్రాయఁబడియుండెను. ఆపటమునకుఁ గ్రింద "అతఁడు వానిని ఫ్రైడే,అనఁగా శుక్రవారమునం గలసికొనియెను. కావున నాతనిపేరు ఫ్రైడే అని పెట్టెను" (He met him on Friday ; so that he gave him the name "Friday") అను నర్థముగల యాంగ్లేయవాక్యము వ్రాయఁబడియుండెను. వేఱొక చిత్రపటమున, గ్రీకు పురుషుండగు "యులిసెస్" (odysues) అను నాతఁడు సైక్లోప్సు (syclopes) అను నేకాక్షి రాక్షసుల గుహాలోన పోలీఫిమస్ (Polyfimus) అను రాక్షసి కన్నుఁబొడువ నది కేకలువేయుచుఁ నాగుహాయంతయుఁ దిరుగుచుండినట్లు ముద్రింపఁబడియెను. ఆపటమునకుఁ గ్రింద, 'ఎవరును నన్నుఁ జంపలేదు' అనునట్లును, 'ఎవరునులేదు' అను పేరుగల వాఁడు నన్నుఁ జంపె'నను నట్లునుగూడ శ్లేషించునొక యాంగ్లేయ వాక్యము వ్రాయఁబడి యుండెను. (Nobody is killing

Library's copy lacks p. 31-32.

me) ఇంకొక పటమున, "నెల్సన్" అను నాతని మృతి చిత్రింపఁబడియుండెను. అతఁడు చాలధీరుఁడు. ఆంగ్లేయులలోఁ జాలఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచినవాఁడు. అతని మృతికి శత్రుసైన్యము లందు చుండిన సంతోషమును స్వసైన్యములందు మండిన సంతాపమును జక్కఁగ వర్ణింపఁ బడియెను. దానిక్రింద "నెల్సను మృతి" (Nelson's Death) అని వ్రాయఁబడియుండెను. ఇంకొక పటమున "ఆల్ఫ్రెడ్" (Alfred) అను పాశ్చాత్యవీరుఁడు రాజ్యమును వీడి తన యనుచరులతోఁడ నరణ్యములఁ దిరుగుట చిత్రింపఁబడియుండెను. దానిక్రింద భాగమున "ఆల్ఫ్రెడు తన యనుచరులం గూడి చాల యరణ్యముల గ్రుమ్మరియెను." (Alfred wandered many woods with his companions) అని వ్రాయఁబడియుండెను. వీనినన్నిటిం గాంచుచు సువర్ణచంద్రుఁడు "ఆహా! ఎంతటి శూరుఁడు!" అని తలంచుచుండెను. సువర్ణచంద్రుఁడు వీనినన్నిటిని రాబర్టుక్లయివు కడ సంపాదించెను. అతఁడు బాగుగ నింగ్లీషు భాషనభ్యసించియుండెను. అట్లాతఁడాలోచించుచున్న సమయమున నొక వ్యక్తియాతని యెదుట దీర్ఘకాయుండపుడుఁ బ్రవేశించెను. ఆవ్యక్తి శరీరమున నంతట గావి వస్త్రముం గప్పుకొని యుంటచే నాతని శరీరచ్ఛాయ బయల్పడుచుండుటలేదు. మోమంతయు నెరసిన మీసములు గడ్డముచే నిండియుండెను. ఫాలమున విబూది మెరయుచుండెను. నడుమొగంబున నొక పెద్దకుంకుమ బొట్టుండెను. ఏది యెట్లున్న నాతని వర్ణము మాత్రము చామనచాయయని చెప్పవచ్చును. అతనిం గని సువర్ణచంద్రుఁ డులికిపడెను. భక్తి విశ్వాసములు గదురఁ దత్క్షణము లేచి నిలువఁబడియెను.

"మహాత్మా! ఆసీనులుగండు."

"దానికేమిలెమ్ము. ఇప్పుఁడు నామాట సావధానముగ వినుము"

"మహాప్రసాదము. స్వామీ!"

"కమల యిప్పుడెచ్చట నున్నదో నీవెఱుఁగుదువా"

"చిత్తము. పరాసుల కారాగృహమున"

"ఎఱిఁగియు నేలమిన్నకున్నావు?"

"నాకే యుపాయముం దోపలేదు"

"ఏయుపాయముందోప కున్న నెట్లు? రేపేపాటి కామె యమసదనమున నుండునే!"

"స్వామీ! ఏల? ఏల?—" అని సువర్ణ చంద్రుఁడాతురముతో నడిగెను.

"రేపు సాయంత్రమునకు కమల యంగీకరింపకున్న నెల్లుండి యామె నురిదీతురఁట!"

"హరిహర! ఎంతఘోరము!"

"ఎంతఘోరమని యూరకుండెదవేల? నీ వామెను రక్షింపవలయునను నుద్దేశములేదా!"

"దేవా! ఏలలేదు? ఆకమలయే నా ప్రాణము"

"అట్లయిన రక్షింపఁ బ్రయత్నింపుము."

"నాకేమియుఁ దోచుటలేదు."

"సరే! నేను చెప్పినట్లొనర్చెదవా!"

"అవశ్యమొనరించెదను."

"రేపుసాయంత్రమునకు నీవు పుదుచ్చేరికి రావలయును"

"చిత్తము. నే నెచ్చటకురాను?"

"సముద్రతీరమునం దలి యుద్యానవనమునకు రమ్ము."

Page numbering incorrect.

"మహాప్రసాదము."

"ఈవృత్తాంతము మరెవ్వరికిం దెలుపవలదు. క్లైవెఱుంగవచ్చును."

"చిత్రము."

"నీకు శుభమగును గాక! నేను బోయివచ్చెద!" అని యాయతి వెడలిపోయెను. సువర్ణచంద్రుఁడపుడు జరగిన దంతయు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని యాశ్చర్యపడి, "అవ్యక్తియెవరు?" అని యాలోచించు చుండెను.

— —

ఎనిమిదవ ప్రకరణము

— —

ఫకీరు

చందాసాహెబు పుదుచ్చేరినగరము వచ్చినది మొదలాతనికందఱిపైన నధికారముండునట్లుడూప్లేప్రభువు సెలవిచ్చెను. అతనియాజ్ఞయనిన నెల్లచోటులఁ జెల్లిపోవుచుండెను. ఆతని యాజ్ఞందిరస్కరించినవారు డూప్లే ప్రభువుం దిరస్కరించినట్లెన్నఁ బడుచుండిరి. ఆకారణమున, చందా సాహెబాజ్ఞయనిన నెల్లరాదలం దాల్చుచుండిరి. ఆతనికి పుదుచ్చేరి పట్టణముననే దనయార్కాటునకన్న నెక్కుడు వైభవము జరగుచుండెను. ఆతనికచ్చోటనే మహానందముగ నుండెను. మహమ్మదీయులన్నిఁటి కన్న భోగమే యెక్కుడుగాఁజూతురు. కమలపై నాసకొలఁదియును, చందాసాహెబును కర్ణాటక ప్రభుంగావించినచో, తమకీర్తి హిందూదేశమున బాగుగ వ్యాపించుననియు, తమకు దక్షిణహిందూస్థానమునం గొంత యధికారముగూఁడ గల్గుననియు, కర్ణాటకప్రభు సహాయము జిక్కుననియు నూహించి యాతఁడంతటి యధికారమును చందాసాహెబునకుఁ గలుఁగఁజేసి యుండెను.

ఒకనాఁడు చందాసాహెబొక సోఫాపైనాసీనుఁడై దగ్గరనున్న సేవకుఁడు హుక్కానందీయఁ బీల్చుచుఁ దనచెంతనున్న యొక హిందూ పురుషునితో నిట్లు మాటాఁడు చుండెను.

చం.—సువర్ణచంద్రుఁ డున్నంతవఱకు మనయాటలుసాగవు.

పురు—అవును. దీనికేమి సాధనము?

చందా—సువర్ణచంద్రునటనుండి తప్పించుటయే సాధనము.

పురు—ఏమీ? సువర్ణచంద్రునే తప్పించుట!

చందా—అట్లంటివేమి?

పురు—మీరనినమాట యామిత్రులకడఁజెల్లదు.

చందా—వారెప్పుడు నెడఁబాయరా!

పురు—చిత్తమెప్పుడు నెడఁబాయరు.

చందా—కానిమ్ము. నీవిప్పుడేమిసేయ నెంచితివి?

పురు—ఏమిచేయను? అట్లే, యాతినితో స్నేహమొనర్చి సమయమువేచి యాకార్యమొనర్చెదను.

చందా—నీవపుడే యిటనుండి వెడలిపోవలదు. రేపు మన డూప్లే ప్రభువుగారు, కమలాపాణి గ్రహణమొకమల శిరి శిక్షయో

జరుపుదురు. ఈవిచిత్రముం జూచిపొమ్ము. నీకిందేమైన లాభముగల్గినఁ గలుగవచ్చును.

పుర — నాకెట్లు లాభముగలుగును ?

చందా — దైవవశమును.

పురుషుఁడించుకయోచించెను. మరిమాటలాడలేదు. "చిత్తము సెలవా!" అని యడిగెను. ఆమాటకుఁ జందాసాహెబు "పోవచ్చును." అనియెను. ఆహైందవపురుషుఁడు వెడలిపోయెను.

చందాసాహెబేమో యాలోచించుచు నాసోఫాపైన నట్లే యుండెను. వెంటనే యొకసేవకుఁడు లోపలకువచ్చి, "అయ్యా! తమ కొఱకొక ఫకీరువచ్చియున్నాఁడు." అనియెను.

ఫకీరనిన చందాసాహెబునకుఁ బ్రాణములేచివచ్చెను. ఆతనికి దైవభక్తియంత విశేషముగాలేకున్నను, ఫకీరనినవిశ్వాసమెక్కుఁడు గలదు. ఈతఁడు మునుపొకసారి యొక ఫకీరుచే జేయిఁ జూపించుకొనఁగా నాతఁడు, నీకుజలగండము గలదని చెప్పెను. వెంటనే యాతనికట్లు నిదర్శనము గూఁడనయ్యెను. కావున నాటినుండియు చందాసాహెబునకు ఫకీరులన్న మిక్కిలి విశ్వాసము. ఒక ఫకీరు తన్నుఁ జూచుటకుఁ దానే స్వయముగవచ్చెనన్న వార్తవిని యాతఁడు "తత్క్షణము రప్పింపుము" అని వానికాజ్ఞాపించి, తానా సోఫాపై నుండి లేచి యొండొక చిన్నయాసనమునం గూర్చుండెను. ఇంతలో ఫకీరుగారు లోనికివిచ్చేసిరి. ఆయన కాషాయ వస్త్రధారిణుఁడు. జటాడంబరము విస్తారముగాలేదు; కాని యాతఁడెడనెడ స్మరించుచున్న "యల్లామిమ్ము రక్షించుఁగాక!" "మహమ్మదు మిమ్ముల నాశీర్వదించునుగాక!" యనుపలుకులు, మాత్రమెట్టివారికైన నాత

నిపై విశ్వాసమును గల్గింపకపోవు. అతఁడు బాగుగ శాస్త్రాభ్యాస మొనర్చినవానివలెఁ గాన్పించుచుండుటచే నెల్లరాతనికి సలాములం జేయుచుండిరి. ఆతఁడును, తిరిగిసలాములం గావించుచు "అల్లా మిమ్ములను రక్షించుగాత!" యని పలుకుచు చందాసాహెబు కడకు వచ్చెను. అతఁడు వెంటనేలేచి సలాముఁజేసి యాసనముం జూపిన, ఫకీరు "అల్లా నిన్నాశీర్వదించుఁగాక!" యని దీవించి యాసనముపైఁ గూరుచుండెను. అప్పుడు చందాసాహెబుగూఁడ వేఱొక యాసనమున నాసీనుఁడయ్యెను. అప్పుడు ఫకీరాతనిఁ దేరి పారఁజూచి,

"బచ్చా! నీపేరు మహమ్మద్ చంద్ కాదా!" అనియెను.

చందా — చిత్తము. నన్ను చందాసాహె బందురు."

ఫకీ — నీవు దైవభక్తియు భక్తులయందు విశ్వాసముంగలవాఁడవటఁగాదా!

ఆమాటవిని చందాసాహెబు "నేనంతటివాఁడనా! కాఁబోలును. అట్లే కాకున్న నీతని కీవర్తమాన మెట్లు దెలియంగలదు?" అని యాలోచించి, 'చిత్తము' అని పలికెను.

ఫకీ — ఉత్తముఁడగు మహమ్మదీయుఁడు భక్తులనే పూజించుచుండును. నీవు నట్టివాఁడవే! మోక్షమునకుఁ బోవలయుననిన ఫకీరుల నెక్కుఁడుగాఁ బూజింపవలయు. మన పైగంబరు గూఁడనిట్లే చెప్పెను.

చందా — చిత్తము.

ఫకీ — నీకిప్పు డుద్యోగముపోయినదఁట గాదా!

చందా — చిత్తము. కాలవశమున

ఫకీ — నిన్ను పదభ్రష్టు నొనర్చినది నిజామే కాదా!

చందా — అవును, వానికి జాత్యభిమానములేదు.

ఫకీ—అట్టి దుర్మార్గులను హతమార్పవలయుననియు, హిందూదేశమున మనమతమును వ్యాపింపఁజేయవలయుననియు మాగురువుగారి యనుజ్ఞ.

చందా—అట్లే చేయవలయును. నేను నదే ప్రయత్నమున నున్నాను.

ఫకీ—శభాస్! ఇంకేమి? నీకు జయముతప్పక గల్గును. నిజముగా నేనిప్పుడు జాతకముంజూచి చెప్పుచున్నాను. నీకు జయమగును

చందా—చిత్తము. తమ యాశీర్వచన బలమున నట్లేజరుగఁగలదు.

ఫకీ—నీవిప్పుడు ఫకీరుల సత్కరింపఁగలవా?

చందా—అట్లనుచున్నారేమి?

ఫకీ—సేనానాయకత్వములేదు గదా! పరిస్థితి మీయఁగలవో లేదోయని యడగితిని. నేనే యడగెద. ఏమైననీయఁగలవా?

చందా—ఏమి! రూకలా?

ఫకీ—అవును.

చందా—అవశ్యమిచ్చెద, ఎంతగావలయునో యడుగుడు.

ఫకీ—ఎట్లిచ్చెదవు?

చందా—దూష్లేప్రభువు—

ఫకీ—సరే! నాకిప్పుడొక వేయి రూకలు గావలయును.

చందా—చిత్తము.

అని పలికి వెంటనే యొకచీటివ్రాసి దూష్లేకంపెను. సేవకుఁడు తత్క్షణమె రూకలందెచ్చి యిచ్చెను. వానిఁగైకొని, ఫకీరు చందాసాహెబు నాశీర్వదించుచు వెడలిపోయెను.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

పారావార ప్రాంతోద్యానము

పారావారసంజనిత మలయమారుతము మేనికి హాయిఁగూర్చుచుండెను. జాబిల్లి సకలజనసమానందదాయకుఁడై యుండెను. నభోమండలవర్తినులై మినుకు మినుకనుచున్న నక్షత్రము లారిపోవుచున్న దీపములవలెనుండెను. వృక్షములు తమచ్ఛాయలం బదతాడన మొనర్చుచున్నట్లుండెను. మారుతసాహాయ్యమున నా పాదపశాఖ లల్ల నల్లన నాడుచుండెను. అప్పుడప్పుడు వాని నుండి యొక జీర్ణకాష్ఠమో, ఫలమో, పత్రమో, చిటుకు చిటుకునఁ గ్రిందరాలుచుండెను. ఉద్యానమంతయు జీరుమనుచుండెను. ఫలభారముచే నేలకు వంగినవృద్ధవృక్షములు „రండు, నేనువృద్ధను. నాభారమును తగ్గించివేయుఁడు" అనుచున్నట్లుండెను. వల్లు లల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనియుండెను. వాని యందొక పొదరిల్లేర్పడియుండెను. ఆ పొదరింటనున్నది నీడయేయైనను, దానిలోఁగూడ నొక విధమగు వెలుఁగుజ్వలశశికాంతిపుంజ సహవాసముచేఁగలిగెను. దాని నుండి యాగ్రుడ్డివెల్గులో నపుడపుడేదో యొక ప్రాణి ప్రాకిపోవుచున్నట్లుండెను. ఎండినయాకులు మరమరధ్వని గావించుచుండెను. వాని నుండి యప్పుడప్పుడు జరజర నేదో ప్రాకిపోవుచుండెను. అందలి కొనేరులోన సముజ్వలతేజోనిధియగు శీతకిరణుండు పరితిఫలించుచుండెను. నడుమనడుమ నందలి మత్స్యాదులు తరంగములతోఁడగూడి యాడుచుఁ దళతళఁ గాన్పించుచుండెను. నడుమ

నడుమ నారొడ్డుననున్న బదరీఫలమొక్కటొక్కటిగా "గుళుగ్" "గుళుగ్" అనిధ్వనిఁ జేయుచు నీటిలోనఁ బడుచుండెను. చకోరము వెన్నెలలో నాటలాడుకొనుచుండెను. అప్పుడప్పుడు గబ్బిలములు నభోమండలమున నెగిరిపోవుచు భూమిపైఁ దమచ్ఛాయఁబరపుచుండెను. కీచుటాయి జీజీ యనుచుండెను. ముకుళీభావమునందియున్న కమలములనీక్షించి యుత్పలములు వెక్కిరించుచుండెను. అవి చంద్ర భగవాను నీక్షించి పకపకనవ్వుచుండెను. సముద్రమునందలి యోడలనుండి మినుకుమినుకుమను సన్ననిదీపపుకాంతులు బయటకుఁ బ్రసరింపుచుండెను.

పుదుచ్చేరినందలి సముద్రతీరపుటుద్యాన వనమునందలి రాతితిన్నెపై నొకపురుషుఁడవనతశిరస్కుఁడై కూర్చొనియుండెను. ఆతఁడేమో యాలోచించుచుండెను. ఆతఁడెవ్వరికొఱకో కాచుకొనియుండెను. చంద్రకిరణసమాచ్ఛాదిత ప్రదీప్తంబగు నామార్గమువంకఁ జూచుచు నాతఁడుమనుష్యులయలుకుడైనచోఁ దానెవ్వరికొఱకుఁ గాచియుండెనో యాతఁడేవచ్చుచుండెనని జాగ్రత్తతోఁ బరిశీలించి చూచుచు నావ్యక్తి తన తావును దాటిపోఁగనే తానుదలంచిన యాతఁడు గామి విఫలమనోరథుఁడగుచుండెను. ఇట్లనేకులాదారిని బోయిరి. అందొకఁడును మనపురుషుఁడు దలంచిన యాతఁడు గాఁడయ్యెను. ఆ పురుషుఁడెవ్వఁడో మాపాఠకమహాశయులకు బోధపడియుండవచ్చును. ఆతఁడే సువర్ణచంద్రుఁడు. యతీంద్రునియాజ్ఞానుసారముగ నట్లేతెంచెను. కాని, యతీంద్రుని జాడయేమియుఁ గాన్పించుటలేదు. అప్పటికిఁజాల రాత్రియైపోయినది. అప్పుడొంటిగంటగావచ్చెను. యతీంద్రుఁడు రాఁడయ్యెను. ఇంతలో నిరువురు తప్పఁద్రావి వెట్టికేకలు వేయుచు నామార్గమున నేగిరి. సువర్ణ

చంద్రునకునిద్రగూడ రా సాగెను. అతఁడొక్కొక్కకునుకుపోయి మరల లేచుచుండెను. తుదకాతనికి విసువుజనించెను. "ఇస్సీ! ఏమి? నేను మోసపోయితినాయేమి? ఆ యతి కపటుఁడాయేమి? నన్ను మోసమొనర్చుట కిట్లొనర్చియుండఁడు గదా! ముక్కునుమొగముం దెలియని యాసన్న్యాసిమాటలను నమ్మివచ్చితిని. ఆతఁడు నన్నీ పరాసుల కప్పగింపఁడుగదా! అయ్యో! నేనెంతమోసపోయితిని. అవును. ఇదియే నిక్కము. ఈతఁడునన్నుఁదప్పక పరాసులకొసఁగఁగలఁడు. ఇప్పుడు నాకేది తెఱవు? ఇందుండి వెడలిపోవుదునా? పోయి యీరాత్రి నేనెటకేఁగఁగలను? ఇది శత్రునగరము. అందును రాత్రి. నగరద్వారములెల్ల మూయఁబడియున్నవి. అయ్యో! కమలపత్రసదృశముఖీ! కమలా! భవదీయప్రాణ సంరక్షణమని యాశపెట్టుటచే నిట్టువచ్చితిని. లేకున్న నే నిచ్చటకువత్తునా? ఈవృత్తాంతమెవ్వరితోఁడంజెప్పవలదనియాసన్న్యాసి వక్కాణించియున్నాఁడు. అందులకుఁ గారణమునన్ను మోసపుచ్చుటయేగాని వేఱొండుగాదు. అయ్యో! నేనెంతవఱకు వంచింపఁబడితిని. నాకిదివరకుండిన తెల్వియంతయు నే బూదిపాలయ్యె? అకటా! ఇఁక నేఁడు నాజీవితములపై నాశవదలుకొనవలసినదేనా? హా! కమలా! ఇఁక నీవు నిరాధారవుగావలసినదేనా?.....అయ్యో! నేనేమని చింతించుచున్నాను? నేనింతఁగా నేల యాలోచింపవలయు? నన్నిప్పుడేశాత్రవులరికట్టుచున్నారు? యోగినన్ను వంచించెననియా విచారించుట? వెఱ్ఱిమాట! యోగినన్నెట్లు వంచించినాఁడు? అతనివాక్యములలో నొక్కటియేనియు సమ్మానార్హముగాని మాటగలదా? అయ్యో! నేనిప్పుడేమనుకొనిన నేమి లాభము? కాఁదగినదేదియో కాక మానదుగదా!" అనిచింతించుచుండఁగనే యాతని కన్ను

లపై నిద్రాదేవి యావేశించెను. ఒక్కింత తడవా తిన్నెపై నిద్రించెను. గాని, యానిద్రగూఁడ నాతనికి సుఖావహమైనదిగాఁ గాన్పింపలేదు. ఆ నిద్రలో నాతఁడు పీడకలలం గాంచుచుండెను. పరాసులు వచ్చి తన్నుఁ జుట్టుముట్టినట్టును, తాను వారితో యుద్ధ మొనర్చినట్లును, కమల యురిదీయఁబడినట్లును, ఆమె ప్రాణవాయువులు నక్షత్రపథమున నెగసిపోయినట్లును నింకనేమేమో యాతఁడా స్వప్నమునం గాంచెను. యోగివచ్చి తన చేతుల కయో శృంఖలములం దగలించుచు ,,జయసీతాకాంత !'' యని నట్లాతఁడు కలఁగనెను. ,,జయసీతాకాంతా !'' యనిన మాటతో నాతనికి నిద్రాభంగమయ్యెను. స్వప్నభంగము గూడనయ్యెను. లేచి నల్గడలం జూచెను. వృక్షము లెప్పటియట్లె మలయానిల ప్రకంపితములగుచుండెను. సరోవరము నీలనిర్మలజలసంపూరితోజ్వలమై యెప్పటియట్ల ప్రకాశించుచుండెను. సరోవరస్థితములగు జలచరాదులు నెప్పటివలె తరంగడోలికల నూగులాడుచుఁ దళతళలాఁడుచుండెను. పొదరిండ్లు నెప్పటివలె సంపూర్ణవికసితకుసుమ సమాకీర్ణంబులై యుండెను. సర్వమును యథాపూర్వముగనుండెను. కాని యాతని యెదుటి భాగము మాత్రమే యెప్పటివలెనుండలేదు. అచ్చట శృంఖలాబద్ధయు, మృత్యుసాన్నిధ్యయగు కమలయు నుండలేదు కమల నురిదీయుటకు వేత్రశతఘ్నీపాశహస్తులై నిలచిన రాజభట సమూహమును లేదు. అచ్చట నొక జటావల్కధారుండును, కాషాయవసన సమాచ్ఛాదితకాయుండును నగు నొక దివ్యమూర్తి సాక్షాత్కరించియుండెను. ఆతఁడు యతీంద్రుఁడేయని సువర్ణచంద్రుఁడు కనిపట్టెను. అతఁడు "జయసీతాకాంత!" యని యరచుచుండెను. అతని తేజము ప్రశాంతమైయుండెను. తన్నాతఁడురిఁదీయుటకుఁ

గాని పరాసుల కప్పగించుటకుఁగాని, వెంటాడి సంహరించుటకుఁగాని, వచ్చినవాఁడుగాఁడని సువర్ణచంద్రుఁడు వెంటనే కనిపెట్టెను. ఆతఁడు నిశ్చయముగఁ దనకత్యంతాప్తుఁడనియుఁ గమలాసంరక్షణార్థుఁడై వచ్చెననియుఁ దెలిసికొనియెను. కాని యాతఁడు వెంటనే యొక విషయమై భయపడియెను. ఆతఁడింత సేపటినుండియు యతీంద్రుని విశ్వసించుచుండుటలేదు. దాని నాతఁడు దెలిసికొనియె నేమోయనుభీతి యాతనికిఁగలిగెను. ,, మహాత్ములకెఱుంగరాని దొకటిగలదా! '' యని యాతఁడాలోచించుకొనియెను. వెంటనే యాభీతినణఁచివేయు నూహ యొండాతని చిత్తమునకుహత్తెను. ,, మహాత్ములు కరుణారస పూరిత హృదయులు. వారికి దీర్ఘక్రోధముండదుగదా! తక్షణమే క్రోధమును నివారించుకొని నిరాధారుల రక్షించుట వారి కవసరకృత్యము'' అని యాతఁడను కొనియెను.

,,సువర్ణచంద్రా ! ఏమి యాలోచించుచున్నావు ? '' అని యతీంద్రుఁడు పలుకరించెను.

సువ-చిత్తము. తమరాకచాల నాలస్యమైనదేమి ?

యతీం-ఏమైననేమి ? మన మిప్పుడొక స్థలమున కేఁగవలయును.

సువ-చిత్తమట్లే.

యతీం-నీవద్దరూక లేమైన నున్నవా ?

సువ-రూకలేల? లేవు. నేను తేలేదు.

యతీం-సరే ! నీవీరూకల సంచిం గైకొనుము.

సువర్ణచంద్రున కాశ్చర్యము గలిగెను. కాని, యేమియుమాటాడలేదు. ఆసంచిని దీసికొని యూరకుండెను.

యతీం-ఈ యుంగరముఁ గూడ నీకడనుంచుము.

సువర్ణచంద్రుఁ డుంగరమును గూఁడ గైకొనియెను. వెన్నెల వెల్గునదానిం జూచెను. అందు "ఫ్రెంచిగవర్నర్ డూప్లే, ఈస్టు ఇండియా" (French Governor Dupleh, East India) అని యుండెను. దానిం జూచి సువర్ణచంద్రుఁడు "వీని యుపయోగము నేనెఱుంగవలదా!" అనియెను. "అవును. ఎఱుంగవలయు." అని యతీంద్రుఁడు సువర్ణచంద్రుని చెవిలో నేమో చెప్పెను. ఆమాటలు విని యాశ్చర్యపడి సువర్ణ చంద్రుఁడు. "అట్లయిన నక్కఱలేదు. నాకడ నొక యంగుళీయమున్నది. దానిం జూడుడు. ప్రస్తుతమది యుపయోగించునేమో!" అని పలికి తన కడనున్న యంగుళీయమొండు యతీంద్రుని హస్తంబుల నునిచెను. దాని నాతఁడందుకొని చూఁడ నది చందాసాహెబుదై యుండెను. యతీంద్రుఁడించుక యోచించెను. "అవును. ప్రస్తుత మిది యుపయోగించును. ఇఁకరమ్ము. మన మిందుతడయరాదు." అని పలికి సువర్ణచంద్రునిగూడి నిష్క్రమించెను.

పదియవ ప్రకరణము

ప్రణయమహిమ

"పెండ్లియంతటి సంతోషకరమైనదియు చావంతటి విచారకరమైనదియు లోకమునలే" దనియెడు నొక సామ్యముగలదుగదా? అటులే పుదుచ్చేరిపురమున నానాఁడు రాత్రి యొక వివాహము

జరుగుచుండెను. అది యేనాటిరాత్రియో మీ రెఱుంగుదురా? ఏరాత్రి రేపటిదినమే కమలయురితీయఁబడునని సిద్ధాంతీకరింపఁబడియెనో, ఏరాత్రి చందాసాహెబు కడనుండి ఫకీరు వేయి రూకలం గొని చనెనో, ఏరాత్రి పారావార సమీపోద్యానమున యతీంద్రుఁడు సువర్ణచంద్రునింగలసి కమలాసంరక్షణార్థమై యేఁగెనో, యేరాత్రి తన దురవస్థంగూర్చి స్వర్ణచంద్రుఁడు దుస్స్వప్నముం గాంచెనో, ఆరాత్రియే యీరాత్రి! పుదుచ్చేరిపురమున రాజమందిరముననే పరిచారకులయొక్కయు, సైనికులయొక్కయు, గృహములు గూఁడనుండును. అవి కారాగారమున కెదుటిప్రక్కన వరుసగానుండును. అందుఁజాలభాగమున మహమ్మదీయ భటులు వసియించుచుండిరి. అందొకనియింట నానాఁడు వివాహమగుచుండెను. పెండ్లివారంద అధికోత్సాహపూరితాంతరంగులై యుండిరి. వధూవరులు మందస్మితాననులై పల్లకీలోనఁగూర్చొనియుండిరి. అప్పుడచ్చట వెల్గుచున్న దీపావళియెదుట చంద్రకాంతి శోభా విహీనమైనట్లు గాన్పించుచుండెను. ఎడనెడ బాణసంచా, మతాబులు, మొదలగునవి వెల్గింపఁబడుచుండెను. వివిధవాద్యములు దిశలు ప్రతిధ్వను లెసఁగ మ్రోగింపఁ బడుచుండెను. ఒకచో వేశ్యలు తమగాన నాట్యకౌశల్యముం జూపుచు నాటలాడుచుండిరి. ఆవేశ్యలు తమ చుట్టునుమూగి నోరులు తెఱచుకొని చూచు నాపెండ్లి వారిం గాంచి కనుసౌజ్ఞనొనర్చుచుఁ జిత్రవిచిత్రగతుల నాట్యము లొనర్చుచుండ నందలి రసికాగ్రేసరులు ప్రతివాఁడును తన్నుజూచియే యావేశ్య కనుసౌజ్ఞయొనర్చెనని యెంచి గర్వముతో ముందునకుఁ ద్రోసికొనివచ్చుచుండెను. ఒకచోఁ డాసంగీతమున కనుగుణముగఁ దల యూఁచుచు నందలిరసమును గ్రహించిన

వాని పోల్కి నటించుచుండెను. ఇంకొకఁడు లేనిపోని యధికారమును గైకొని యొక కఱ్ఱ నాడించుచు శాంతి రక్షణ మొనర్చుచుండెను. మఱియొకఁడు తన యజమానుఁడు విడచిన వస్త్రములం ధరించి యొడలినిండ గంధముఁ బూసికొని యికిలించుచుండెను. వేఱొకఁడు కాలియారిపోయిన బాణసంచాలను దీసికొని మరల, దానినిగాల్చి యదియంటుకొనకున్నను పైకి విసరివైచి సంతోషించుచుండెను. బావ-మరదులు, మామ-యల్లుండ్రు, మొదలగు వరుసలుగలవారు బుక్కా, గులాలు, అత్తరు, పన్నీరు, విలాసార్థ మొండొరులపైఁ జల్లుకొనుచుండిరి. కొందఱు కొంటె పిల్లవాండ్రు వాఁడు తలపాగను సరిగాఁ జుట్టుకొన లేదనియు, వీనిషేర్వాణీ నేగుడ్డి దర్జీకుట్టెనో యనియును, వాఁడు తిలాంబకుఁడనియు, వీఁడు ఖరము కన్న నెక్కుడు చక్కఁగాఁ బాడఁగలవాఁడనియు, పెండ్లికొడుకునకు పిల్లి గడ్డము వచ్చెననియు, ఆనారి శ్యామలగాత్రయనియుఁ దమ కేలోపము లేనట్లు వారివారి దోషములను చాటు చాటున నెన్నుచుండిరి. సాధారణముగ లోకమంతయు నిట్టి యభిప్రాయమునకు లోఁబడి యుండుననియే మేమును మనసా సమ్మతించుచున్నారము. పరుల నేరముల నెన్ననివారు లోకమున సాధారణముగ నరుదు. కొందఱు పరుల నేరముల నెన్నుటయే వృత్తిగాఁ జరించుచుందురు. మరికొందఱు సమయమువచ్చినప్పుడప్పుడప్పుడు సమిధలందగిలించుచుందురు. ఇంక కొందఱు „మేముపరులదోషము లెన్నము. వారల్లెంచుచుందురు. వీరిల్లెంచుచుందురు.'' అని పలుకుదురు. „వారల్లెంచుచుందురు. వీరిల్లెంచుచుందురు.'' అనుటగూడఁ బరులదోషములెన్నుటే యని పాపము! వారెఱుంగరు. లోకమన్న నేమో యెఱుంగక యరణ్యమున ముక్కు

మూసికొని జపమొనరించుచు, నెవ్వరితోఁడను మాటలాడకయుండు మహర్షులు సయితము „ ఓయార్తరక్షకా ! భగవానుఁడా ! నన్నుఁగడతేర్పవేమి ? నీవప్పుల మునింగితివా ! ఆపదవచ్చినదా ! నీపై బండపడినదా ! నీవు గట్టులఁ గట్టితివా ! నిన్ను స్తంభమునకు విఱిచికట్టిరా ! నిన్ను బలికొసంగిరా ! నీతండ్రిని జంపిరా ! నీ చెల్లెల నవమానించిరా ! కల్లును ద్రావినావా ! నీకు కాళ్లును చేతులును లేవా ! నీనోటకల్లెమున్నదా !' అనియునో "ఓదేవా ! ఓకఠినహృదయా ! నన్నేల రక్షింపవు? నీకునాపైఁ గృపఁగలుగునా? నీవు నిర్దోషియగు వాలిని జంపలేదా ! భార్యను విడువలేదా ! తల్లిని భ్రాతలం జంపలేదా! గొల్లలందఱు మొత్తుకొనుచున్నను వినక వారి పాల్వెన్నల దొంగిలింపలేదా ! నీకు నాపైఁ గృప గలుగునా!'' అనియనో, ఎట్లో మనుష్యులు దొరకకున్న భగవంతునినైనను నిందించుచుందురు. ఇది ప్రపంచస్వభావము. పాపభూయిష్ఠమగు నీ లోకస్థితిగతు లిట్లున్నవి. వీనితోఁడమనకేమి ? మనకథాంశమునకు మనమేఁగుదము.

ఏది యెట్లున్నను వివాహము మాత్ర మందఱు కానందదాయకముగనేయుండెను. పెండ్లివారూరేఁగుచుఁ గారాగారగృహము కడకువచ్చిరి. దానియెదుటనుండియే పోవుచుండిరి. వారడుగులో నడుగువేసికొని వచ్చుచు „ పెండ్లినడక '' యనుమాటను సార్థకము గావించుచుండిరి. అప్పుడా పెండ్లివారి మధ్యమున కొక సుందరపురుషుఁడు వచ్చెను. అప్పుడచ్చటనున్న వారియందఱి దృష్టులు నాతనిపైఁ బడియెను. అతఁ డాజాను బాహుఁడును, ఆకర్ణ విశాల నేత్రుండునునై, యంద గాండ్రలో నందగాఁడని యనిపించుకొనుచుండెను. ఆతనికిఁ గూడ నేకొంటె పిల్లవాండ్ర

యినఁ దప్పులుబట్టుచుండిరేమో మేమెఱుఁగము. అతఁడు తన రెండు జేబులలోనున్న రూకల నచ్చటివారి కందఱకును విచ్చలవిడిఁ బంచిపెట్టుచుండెను. మేళము లాగిపోయెను. తాళము లాగిపోయెను. బాణసంచా వెల్గించువారాపని నాపివైచిరి. శాంతిరక్షకులు తమపనిని మానిరి. వేశ్యాంగనలు నాట్యమును సల్పుట లేదు. అందఱును 'నాకు' 'నాకు' అనుచుండిరి. పెండ్లిపెద్ద యా పెద్దమనుష్యునికి వెఱచి సేవకులను యథాకార్యములం బ్రవేశపెట్టుట లేదు. ఒక్క నిముసములో నాతనికడనున్న ద్రవ్యమంతయు నయిపోయెను. ఇంక కొలఁదిగా మాత్రముండెను. ఇంకను 'నాకు' 'నాకు' అనుచునే యుండిరి. అతనివద్ద సొమ్ములేని సంగతి పెండ్లిపెద్ద కనిపెట్టెను. అడుగుచున్నవారినందఱను వారించి మరల సేవకుల యథాకార్యములం బ్రవేశపెట్టెను. మన యౌవనుండేల కో కాని కారాగృహములంబరీక్షించుచుఁ బెండ్లివారితో నడుచుచుండెను. పెండ్లివారందఱు నాతని చుట్టును మూగియుండిరి. వారందఱాతని నెగాదిగఁ జూచుచుండిరి. పెండ్లివారు నడిచిన వీధియొక కారాగృహమున కెదుట నిలచిరి. అచ్చట మేజువాణీ జరగుచుండెను. పెండ్లివారానందించుచుండిరి. కొందఱు మనపురుషుని వంకనే చూచుచుండిరి. స్త్రీలొకరి నొకరు త్రోసికొనివచ్చి చూచుచుండిరి. అందఱు నాతనియెడఁ బ్రసన్నులైయుండిరి. ఆ తెల్లదేవికి సాధ్యముగానిది ప్రపంచమున నేమున్నది? ఆసమయమున నిదివఱ కాతనింజూచి చాటున నాతని నేరములెన్నిన కొంటెపిల్లవాండ్రెవరైననున్నచో నిప్పుడు లజ్జింతురని తలంచెదము. తనవంక నెందఱెన్ని విధములుగఁ జూచినను, అతఁడుమాత్రము కారాగృహము వంకకే చూచుచుండెను. అప్పుడాతఁ డకస్మాత్తుగా నటనుండి

వెడలి యాకారాగారము వంకకు నడచుచుండెను. అందఱు నాతనిం జూచుచుండిరి. కాని యెవ్వరును వెంబడింపలేదు. ఊరక చూచుచుండిరి. కొందఱు చూచుట గూడ లేదు. "ధనరహితుండగు నీతనితో నింకేమి పని?" అని వారియభిప్రాయమై యుండవచ్చును. అతఁడట్లేఁగి యాకారాగారము ముందరిభాగము సమీపించెను. అచ్చట నా కారాగృహ రక్షకుఁ డుండెను. అతఁడు కాళ్లు సాచుకొని నల్లమందు మద్దతుచే ముందున కూరక తూగుచుండెను. ఆతని కడకు మనపురుషుండేఁగి "అన్నా! ఇదేమి నీవు పెండ్లికిరాలేదా!" అనియెను.

"నాకు సెలవులేదన్నా!"

"అయ్యో! నీవెంత దురదృష్టవంతుఁడవు! నిజముగ నా పెండ్లి చూడనివాఁడు దురదృష్టవంతుఁడే! చూడుము వివాహమెంత శోభతో జరగుచున్నదో!"

"అవునన్నా నేనేమి సేయను?"

"నీవు పెండ్లిచూడ నేఁగవా?"

"ఏఁగిన నెట్లు సరిపడును? కారాగృహమున మోసము జరగిన నాయుద్యోగమునకు నీరువదలుకొనవలసినదే కదా!"

"ఏమన్నా! అంత భయంకరముగాఁ జెప్పుచున్నావు. నే నెన్నఁడును కారాగృహములం గాచియెఱుంగననుకొంటివా! నేను కారాగృహముం గాచుచు నెన్నెన్ని కార్యములం దీర్చుకొనెడువాఁడను గాను."

"అవునన్నా! అది వేఱుసంగతి, నేనట్లుపోవుటకు వీలులేదు."

"ఎందుచేత?"

„ఈ చెఱసాలలో నెవ్వరుండిరనుకొను చుంటివి? మనదూష్ట్రే ప్రభువున కత్యంత ప్రేమాస్పదయగు కమలయున్నది? ఈమె తప్పించుకొని పోఁగలిగిన నా ప్రాణములు దీతురు."

„ఏమి మాట నాఁడితివయ్యా! ఈయబల తప్పించుకొని పారి పోవునా?

„అట్లుగాదన్నా! రేపీమె నురిదీతురు. అందులకై యీరేయి శత్రువు లీపురికివచ్చిరని తెలియవచ్చినది. సాయంకాలమున నెవ్వరికో సువర్ణచంద్రుఁడు గాన్పించెనఁట."

„వట్టిమాట! సువర్ణచంద్రుఁడేవచ్చిన నేలపట్టుకొనలేకపోయిరి? ఈ యూర నిదిగో పులి యన్న నదిగో తోకయందురు."

„ఇప్పుడు నన్నేమందువన్నా!"

„ఏమనన దేమి? నిన్నుఁజూచిన నాకుఁ జాలవిచారముగనున్నది. పోనిమ్ము, నేనీ కారాగారమును రక్షించుచుండెదను, నీవేఁగుము."

„నీవు రక్షించెదవా ?"

„ఆ! రక్షించెదను."

„సరే! నేను వెళ్లివచ్చెదను. నీవిందుండుము."

„మరి తాళముచెవి నీయవా ?"

„ఎందులకు? మరల నిప్పుడే వత్తునుగదా?"

„ఇచ్చిన నేమి వచ్చును? ప్రభువు వారు నీవెవ్వరనిన నేనేమని చెప్పుదును? తాళము చెవి యున్నట్లయిన సేవకుఁడ ననఁ గలవాఁడను."

„నిన్ను నమ్మ నేనీయఁ జాలనప్పా! నేనిందే యుండెదను. నేను పెండ్లిఁజూడకున్నమా నె."

ఆమాట కాతఁడు చిఱునవ్వునవ్వి „నన్ను నమ్మఁజాలవా? వెఱ్ఱివాఁడా! నన్ను చందాసాహెబుగారు గూఁడ విశ్వాస పాత్రుఁ డనినమ్మి వారియుంగరముగూడ నెల్లప్పుడు నాకడనే యుంతురు." అని తనకడనున్న యంగుళీయ మొకటిచూపెను. అందు చందాసాహెబుపేరును గారాగృహరక్షకుఁడా వెన్నెలలోఁ జదివెను. అంతనాతఁడు సంశయ రహితుఁడై తన కడనున్న తాళముచెవినిచ్చి వెడలిపోయెను. కొంతసేపటివఱకే గంద్రగోళమునుజరుగలేదు. తరువాత „చిటుక్కు" మను తాళముదీయుధ్వని వినఁబడియెను.

——

పదునొకండవ ప్రకరణము

——

కులకళంకిని

స్త్రీ లెట్లబలలో, వారి హృదయములుగూఁడ నట్టే దౌర్బల్యము వహించియుండును. అవి యతిచంచలములై యుండును. వానిని జాలమంది స్త్రీలు స్వాధీనపఱచుకొనఁజాలరు. అవి నద్దైసల్పార చేయునది లేక యవి నడపించినట్లే నడుతురు. అతివల యౌవనారంభ సమయమున వారిచిత్తము పెక్కుత్రోవలఁ ద్రొక్కును. వారు కొందఱను వాగ్ధాటిఁగాంచి వలతురు. కొందఱను సౌందర్యముంజూచి వలతురు. కొందఱను సుగుణ సంపదఁజూచి వలతురు. కొందఱను

Lady's Chatter

సంగీత కౌశల్యముఁ జూచి వలతురు. మఱికొందఱను చిత్రలేఖనా ప్రవీణతఁ జూచి వలతురు. ఇంకనుగొందఱ నింకేదియో వేఱొక సుగుణముఁ జూచివలతురు. ఇట్లనేకవిధముల ననేకులు వలచుచుందురు.

స్త్రీల విషయమున మురహరుఁడు చాలపొరపాటుఁ బడియెను. చిన్న భార్యయగు కోసలయొక్క దురుపదేశంబున నందాబాయిని జంపుకొనియెను. తన చిన్నకూతును బరాసుల నోటవైచెను. కోసల యందుఁ గల ప్రేమచే నాతఁడామె నేమియు నన సాహసింపలేదు. ఆమె స్వేచ్ఛావిహారము లారంభించెను. దుర్మార్గురాలగు జూమిలియా స్నేహము కతంబున నామె రాజోద్యోగియులందఱతోఁడ స్వేచ్ఛగ మాటలాఁడుట కారంభించెను. ఇట్లొక నాఁడామె తనమందిరము వెల్వడి యుద్యానమున జూమిలియాతోఁడఁ గూడి విహరించుచుండెను. అప్పుడు సాయంకాలము గావచ్చుచుండెను. వేడివేల్పు చరమగిరి శిఖరస్థితుండయి తనయవసానముం గూర్చి చింతించుచుండెను. చంద్రుఁడు నభోమండలవర్తియై కాంతి విహీనుఁడై, బింబమాత్రుఁడై, కాన్పించుచుండెను. పగలెల్ల[1] నడవిని గోపబాలురచేఁ గాయఁబడి యావు „లంబా! యంబా.” యని యఱచుచు గృహాభిముఖములై బాటలు ధూళిరేగ నేఁగుచుండెను. పొలము కాపరులు హలంబుల కరంబుల నిడికొని గృహాభిముఖులై యేఁగుచుండిరి. దినమెల్ల లోకసంచారమును గావించి దినకరావసానకాలము నీక్షించి, పులుగులెల్ల యొడలఁ గులాయాభి ముఖము లగుచుండెను. ప్రదోషకాలారుణ కాంతులుఁగూడ దిక్కూటములఁ బ్రసరింపసాగెను. రాజోద్యోగియులును, దినమెల్లఁ బూటకూలిం జేసి దారసుతాదుల పోషణార్థమేఁగుబీదలును, స్వనిలయాభిముఖులై యేఁగుచుండిరి. సాయంకాలమున దేహపరిశ్రమార్థమో, ప్రియ

మిత్ర సందర్శనోత్సాహముననో, లోకాభిరామాయణ పారాయణ కుతూహలముననో, మరి యేకారణముననో, కొందఱు పురుషులు షికారునకై వచ్చుచుండిరి. ఇట్లు సర్వవిధముల నలరారు నాసాయం సమయంబున కోసలాదేవి తన చెలియగు జమలతోఁడఁగూడి యారామాభిముఖియై యేతెంచెను. ఆమె శకటముపైఁగాని, పల్లకీపైఁగాని మరి యేవాహనముపైఁగాని యారోహించిరాలేదు. తానంత ఘనతఁగలదయ్యు నిగర్వశిరోమణియని లోకు లను కొనవలయుననియో, తాను పట్టణ విచిత్రములను, జనులనాగరకతాదులం బరీక్షించవలయుననియో మఱియే యుద్దేశ్యమో యామెకుఁగల్గి యుండవచ్చును. అట్లామె యుద్యానమునం బ్రవేశించి జమలతోఁగూడి చాలసేపందు విహరించెను. చాలతడవు మలయమారుత సౌఖ్యమనుభవించెను. చాలకాలము నెత్తావి గమగమల నాఘ్రాణించెను. చాలప్రొద్దు విరులఁగోయుచు చెలితోఁడ సరసములాడుచు గడపెను. అప్పుడా వనమునకు విహారార్థమై చాలమంది జనులు వచ్చియుండిరి. అందు స్త్రీలును బురుషులును గూడ నుండిరి. యౌవనులతోఁడ యౌవనులును, వృద్ధులతోఁడ వృద్ధులును, బాలురతోఁడ బాలురును, పసిబాలికలతోఁడఁ బసిబాలికలును బరస్పరము సంభాషించుకొనుచు నేఁగుచుండిరి. విహరించుచుండిరి. శీతలమారుతమునఁ బరవశులగుచుండిరి. పూర్వప్రస్తుత చరిత్రములం జెప్పుకొనుచుండిరి. కుసుమములం గోయుచుండిరి సరసములాడుకొనుచుండిరి. వీనినన్నిటిని కోసలగూడఁ జూచుచుండెను. ఆమెగూడ వారివలెనే యానందసాగరమున మునిఁగిపోవుచుండెను. ఒకింత సేపునకు సూర్యుఁడుగూడ నపరవారధిలోనికి దూకెను. అతనితోఁడనే యనూరుఁడగు నరుణుఁడుగూడ నపర సముద్రమధ్యం

గతుఁడయి పోయెను. ఒకింతకాలమునకు ద్యుమణి సంబంధమగు కాంతియే లోకమునకుఁ గఱవైపోయెను. నిశాచరకాంతి యించుకఁ బ్రబలెను. తారకావళికాంతి పుంజములును గొలఁది కొలఁదిగా లోకమునకు వెల్గొసంగుచునేయుండెను. కాని యాకాంతి శీతమయూఖసముజ్జ్వలకిరణంబుల మాటువడియెను. ఆయుద్యానమునకు విహారార్థ మేఁగుదెంచిన వారందఱును దమతమగృహములకేఁగిరి. క్రమక్రమముగా నాయుద్యానవనమున మనుష్యుల యలుకుడే లేకుండెను. అందంద వనపాలకు లేమేమో తమ తమ కష్టసుఖములఁ జెప్పుకొనుచు నాపండువెన్నెలలోఁ గూర్చొనియుండిరి. కోసలాదేవి మాత్ర మాయుద్యానము నింకను వీఁడిపోలేదు. దానికి కారణ మేమో దురూహ్యము. ఆమె వచ్చినప్పుడే చాల ప్రొద్దుపోయి యుండెను. ఇంకను విహారకాంక్షయయిన నామెకు సంపూర్ణముగఁ దీరియుండలేదు. ఆమె వెడలిపోవకుండుటకిదియే కారణమైయుండిన నుండవచ్చును. అయినను, ఆమెకూడఁ బోవనుంకించుచునే యుండెను. ఇంతలో నెచ్చటనో కోలాహలము వినఁబడియెను. అదిమహాభయంకరముగదోఁచుచుండెను. వనపాలకులదరిపడిరి. ఝమలాకోసలలుగూడ నధికభీతలై ప్రాన్పడియుండిరి. "ఏమి? ఏమి?" యని కేకలువెట్టుచు వనపాలకులావంకకుఁ బరువులిడుచుండిరి. ఝమలాకోసలలకా కోలాహలకారణమేమియో తెలియలేదు. వారు భయముచేఁ జిత్రప్రతిమలవలెనుండిరి. వారొండొరులతోఁడ మాటలాడుకొనుచుండుటలేదు. వారొండొరు నావిషయమున నేమియుఁ బ్రశ్నించుకొనఁగూడఁ దలంచుకొనలేదు. ప్రశ్నించిన మాత్రమేమిలాభము? ఆ విషయమున కోసల యెంత యెఱుఁగునో ఝమలయు నంతే యెఱుఁగును. ఝమలయెంత యెఱుఁగునో కోసల

యంతే యెఱుఁగును. ఆకారణమున వారు మౌనముద్రఁ దాల్చియుండిరి. వారూరకొనినను వారిమనస్సులు మాత్రమూరకొనలేదు. వారి చిత్తము లుత్తలపడుచుండెను. ఎన్నియో యాలోచనలు వారి హృదయములం దోఁచుచుండెను. కాని యవియన్నియు వెంటనే వికల్పములై పోవఁజొచ్చెను. ఒక్కయూహకును సరియగు వసతి లభియించుచుండుట లేదు. భయోద్రేకముచే వారు బాహ్యమును మఱచిపోయిరి. వారెచ్చటనుండిరో వారేయెఱుంగరు.

క్రమక్రమమున నైదు నిముసములలో నా కోలాహలము వారిని సమీపించెను. "కొట్టుఁడు. కొట్టుఁడు" ". పట్టుకొనుఁడు." అను వీరారావములు వారి శ్రోత్రములకు భయదాయకములై వినఁబడుచుండెను. వెంటనే మూర్తీభవించిన పుంజీభూతమగు కారుచీకటియో యన నొక్క భయంకర మత్తేభము వారి ప్రక్కకు వచ్చుచుండెను. అది పరువడిఁబరువిడి వచ్చుచుండెను. దాని రాయిడికి మహాశాఖావృతములగు ఫలశోభిత పాదపములును పాఁసనఁగూలి నేలఁబడుచుండెను. సాధారణవృక్షములకు లెక్కయేలేదు. దానివెనుక వేలకొలఁది జనులీటెలతోడను, కరవాలములతోడను, అయోశృంఖలములతోడను, దానిం దఱుముకొని వచ్చుచుండిరి. మదగజము వారి నెవ్వరిని లక్ష్యముసేయక ముక్కుసూటిగవచ్చుచుండెను. అది నడచివచ్చిన దారియంతయు ధ్వంసమైయుండెను. అందుచే దానిని వెంబడించుచున్న పౌరులకాదారి నిరోధకమయ్యెను. వారెట్లో శ్రమపడివచ్చుచుండిరి. కాని, గజమును వెంబడింపఁజాలకుండిరి. గజము ఝమలాకోసలలను సమీపించుచుండెను. చేరువఱకు సమీపించెను.

జమలాకోసలలా మదగజముం జూచుచునేయుండిరి. అది యొక మదగజమనియు, వెఱ్ఱియెత్తి యిట్లు తన శాలనుండి త్రెంచుకొని వచ్చినదనియు వారెఱింగిరి. అది తమ్ము నిశ్చయముగ నానాఁడు గడతేర్చుననియుఁ దమకిఁకజీవితాశ లేదనియువారు బాగుగ నమ్మియుండిరి. భయోద్రేకముచే కోసలకు కన్నులు చీకటులు గ్రమ్ముచుండెను. తల దిరిగిపోవుచుండెను. ఆమెకు తన్ను రక్షించుకొనవలయునను నూహయుఁ దన్నుఁదాను గాపాఁడుకొనవలయునను నూహయుఁగూడ స్ఫురింపలేదు. ఆమె శరీరము పరవశమైయుండెను. ఒడలే తెలియుటలేదు.. కోసల యీలోకముననేలేదు. జమలగూడ నదే యవస్థకులోనైయుండెను. గజముచాల సమీపమునకువచ్చెను. నాలుగైదుగజముల దూరములోనుండెను. కోసల యాగజమును నిలువున నీక్షించెను, ఆమె గుండె లవిసిపోయెను. అప్పుడప్రయత్నముగ నామె పాదములామె నొక లతాగృహ సమీపమునకు లాగికొనిపోయెను. జమల యేమయ్యెనో యామె జూడనేలేదు. ఏనుఁగాలతాగృహమున కభిముఖముగనే వచ్చుచుండెను. ఆ లతాగృహమునకు వేఱొకదారిలేదు. పోయినను వచ్చినను మొదటిద్వారముననే జరుగవలయును. లతాగృహమునకు కోసల యాద్వారముననేవచ్చెను. కాని, తిరిగిపోవుటయెట్లు? మదవారణ మచ్చటనుండియే తుండమునుబైకి విసరుకొనుచు వచ్చుచుండెను. అది నిముసములో నాలతాగృహమును నామావశేషముగావించెను. కోసల యిఁక జీవితములపై నాశవదలుకొనియెను. 'హా!' యని యొక్క కేకవైచి యామె యాకఠిక జీర్ణకాష్ఠసంభరితధారుణిపైఁబడిపోయెను. వెంటనే యొకఁడు,

"అయ్యో! అబలలు—అబలలు—నిష్కారణముగ మృత్యువువాతఁబడుదురు—రక్షింపుఁడు—రక్షింపుఁడు." అని యఱచెను.

కాని యాపలుకు లాజన సమూహమున నాకోలాహలమున నెవ్వనికి వినఁబడును? వినఁబడినను ఆసాహసకార్య మాచరించుట కెవ్వఁడు బాల్పడును? ఆపురుషునిమాట కెవ్వరును నేమియు నొనర్పలేదు. పౌరులు ప్రయాసపడి వెంటాడివచ్చుచునే యుండిరి. మదగజేంద్రమును దనపని మానివేయక లతాగృహముం బాడుసేయుచునే యుండెను. అప్పుడొకఁడు,

"అయ్యో! అబలలు—అబలలు—నిష్కారణముగ మృత్యువువాతఁబడుదురు.—రక్షింపుఁడు రక్షింపుఁడు"—అనిమరలనఱచెను.

వెంటనే యొక వీరపురుషుఁ డశ్వారూఢుఁడై కేల గరవాలము గీలించి ధారుణి నవతరించిన కేవల కుమారస్వామియో యన వచ్చుచుండెను.

"జయ! జయ! అబ్దుల్లాఖాన్! నీకు జయమగుఁగాక! నీకు జయమగుఁగాక!" యని పౌరులెల్లరా యాశ్వికుని వందింపసాగిరి

అంత నాయాశ్వికుండా దంతిపై నరాత్తుగ నొక్క ఖడ్గప్రహారముగావించెను. ఆప్రహారణముతోడ నాదంతి గీపెట్టుచు నాతని వంకకుఁ దిరిగి తొండమును విసరుచు నాతనింబట్టి పాలార్పనుంకించుచుండెను. అప్పుడా యాశ్వికుఁ డనివార్య క్రోధంబున నొక్క యేటునఁ దాని తుండమును నఱికివైచెను. అంతట నది మహాఘోషముఁ గావించుచు నేలపైఁబడిపోయెను. ఒక్కింత తడవు గిలగిలఁ దన్నుకొని ప్రాణంబులను వదలెను. అప్పుడా యాశ్వికుఁ డశ్వము నవతరించెను. లతాగృహము చెంతకువచ్చిచూచెను. అందు

ముకుళితనేత్రయు, చెదరిన కేశబంధము గల్గినదియు, ధూళిధూసర కోమల శరీరయు నగు కోసల గాన్పించెను. వెంటనే యచ్చోటకుఁ జుమలకూడవచ్చెను. ఆమె వెంటనే శీతలపానీయముల నామె మోముపైఁ జిలికి సేదఁదేర్చెను. జుమలాకృతోప చారంబులఁ గొంత తడవునకు సేదఁదేరి కోసల నీలోత్పల సన్నిభంబులగు కన్దోయి విప్పిచూచెను. చూడ నామె యెదుట నొక దివ్యమూర్తి సాక్షాత్కరించెను. ఆతఁడే యబ్దుల్లా ఖానుఁడు. అబ్దుల్లాఖానునిఁ జూచినతోడనే కోసల కే కారణముననో నేత్రములు మరల మూతలువడియెను. జుమలపట్టుకొనియెను. ఇంతలో నబ్దుల్లాఖానుఁ డావలకుఁబోయెను. కోసలకుమరలస్పృహవచ్చెను. "జుమలా! ఆదుష్టగజమేమైనది?" అనియెను. అంతట జుమల "అమ్మా! ఒక వీరుఁడు దానిని మడియించి నిన్ను రక్షించినాఁడు." అని పలికెను. అప్పుడబ్దుల్లాఖానుఁ డొక పల్లకిం బట్టించుకొనివచ్చి "దీని నెక్కుఁడు." అనియెను. జుమలాకోసలలు దాని నారోహించిరి. పల్లకి చాల దూరము సాగిపోయెను. అప్పుడు కోసల "జుమలా! ఆవీరుఁడెవరు?" అని యడిగెను. ఆమాటకు జుమల, "అమ్మా! ఆతఁడు భర్తగారి యుద్యోగియుఁడగునబ్దుల్లాఖానుఁడు" అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఆమాటవిని కోసల యేమో యాలోచించుకొనియెను. దానిని జుమల కనిపెట్టలేదు. ఇంతలో నాపాలకి గృహముంజేరెను.

పండ్రెండవ ప్రకరణము

నిజాముమృతి

క్రీస్తుశకము పదునేడవ శతాబ్దమున దక్షిణ హిందూస్థానమంతయు సాధారణముగ హైదరాబాదు నవాబుల పరిపాలనము క్రిందనుండెనని చెప్పవచ్చును. వింధ్య సాత్పురా పర్వతములు మొదలుకొని దక్షిణమున కన్యాకుమారి యగ్రము (Cape comoron) వఱకుఁ గలదేశమంతయు నాతని పరిపాలనముక్రింద నుండెను. మన చరిత్రాంశములు జరుగుచుండెడి కాలమున హైదరాబాదున నిజాముల్ముల్కను తురుష్క ప్రభువు రాజ్యము సేయుచుండెను. 1707-వ సంవత్సరమున నౌరంగజేబు మరణించినతరువాత మొగలాయి రాజ్యము భిన్న భిన్నములయ్యెను. ఔరంగజేబు కావేరినదికి దక్షిణభాగమునందక్క తక్కిన హిందూదేశమునంతను బరిపాలించెను. కాని యాతని స్వజాత్యభిమానమే యాతనిం జెఱచి వేసినది. ఆతఁడు చాల మతాభిమానముగల మహమ్మదీయుఁడు. ఆతఁడు తమ మతములోఁ గలియ హిందువులను గడు క్రూరముగ బాధించెను. ఆకారణమున హిందువులనేకు లీతనికి విరోధులయిరి. అక్బరు పాదుషా కాలమున హైందవులపైనుండి కొట్టివేయఁబడిన "జిజియా" యను జుట్టుపన్నును ఔరంగజేబు వసూలుచేయుచువచ్చెను. హిందూదేవాలయాదుల భగ్నముఁ గావించి యాతఁడు మసీదులుగట్టించెను. హిందువులను వాహనములపైఁబోఁగూడదని శాసించెను. వారి మత

మునకు విఘ్నమును గలిగించెను. బలవంతముగ హిందువులనోట మ్లేచ్ఛులు గోమాంసము నిడునట్లాజ్ఞాపించెను. ఇన్ని కారణములచే నాతఁడు హిందువులకు సంపూర్ణముగ గర్భశత్రువైపోయెను. వారి నందఱును నిర్లక్ష్యము చేసిరి. అందఱును దిగఁబడిరి. ఔరంగజేబు హిందువుల కెంత యపకారియయ్యెనో, వారి కెంతటి శాత్రవుఁడయ్యెనో, ఆతఁడు మహమ్మదీయుల కంతటి యుపకారియు నంతటి మిత్రుఁడు నయ్యెను. అతఁడిస్లాము మతమును వృద్ధిఁగావింపఁ బ్రయత్నించెను. అందుచే నాతఁడు చాల పుణ్యాత్ముఁడని మహమ్మదీయులు స్మరించుచుందురు. కాని, మహమ్మదీయుల పట్ల నాతఁడెంత పుణ్యాత్ముఁడయిన నేమి లాభమున్నది? హిందూ దేశములోన రాజ్యముఁ జేయుచు హిందూజనులపై నధికారమొనర్చు వానికి హిందువులసాహాయ్యము లేకున్న నెట్లు? వారితోఁడ విరోధముఁ బెట్టుకొని యాతఁ డెన్నినాళ్లు రాజ్యము చేయఁగలఁడు? అదియునుంగాక నాతఁడు చాల గోబ్రాహ్మణ హత్యలు గావించెను. జీవహింస యొనర్చుట హిందువుల విష్ణువయినను, మహమ్మదీయుల యల్లా యయినను సహించుట దుస్తరముగదా! నిష్కారణ రక్తపాత మొనర్చుటకు భగవంతుఁడు మానవులను సృష్టించియుండలేదు. భగవంతునకు సర్వసమత్వముగలదు. ఆతఁడు సర్వజనులను సమముగ నాదరించును. సమముగ రక్షించును. సమముగ శిక్షించును. తానొనర్చిన నిష్కారణ రక్తపాతమున నౌరంగజేబు తన మరణకాలమునఁ జాల పశ్చాత్తాపపడినట్లు చరిత్రమువలన బోధపడుచున్నది. ఔరంగజేబు రాజ్యముజేసి నన్నినాళ్లును హిందూజనుల కందఱకును గర్భశత్రువై సంచరించెను. ఆన 1707-వ సంవత్సరమున నాతఁ డకస్మాత్తుగ మరణమునొందెను. ఔరంగ

జేబుమరణానంతరమున నాతని కుమారుఁడగు బహదరుషా రాజ్యమునకువచ్చెను. రాజ్యమున నల్ల కల్లోలములు బాగుగఁ బ్రబలి యుండుటచేతను, బహదూరుషా యసమర్థుఁడై యుండుట చేతను రాజ్యము క్షీణించిపోయెను. ఎచ్చటి సామంతరాజు లచ్చట సర్వస్వతంత్రులైపోయిరి. ఎవ్వరును డిల్లీశ్వరునకుఁ గప్పములఁ గట్టరైరి. ఆసమయమున నిజాముల్ముల్కు హైదరాబాదున బహదూరుషా కంకితుఁడై యుండుటచే నీతఁడు కూడ స్వతంత్రుఁడయ్యెను. ఆనాటినుండియు నిజాముల్ముల్కు స్వతంత్రాధికారియై దక్షిణ హిందూస్థానమునకెల్ల ప్రభువై రాజ్యపరిపాలన మొనర్చుచుండెను. ఆతనికి నాజరుజంగీ, సాలబత్ జంగు లను నిరువురు కుమారులుండిరి. నిజాముల్ముల్కు చాలవృద్ధుఁడైపోయెను. ఆతనికి వ్యాధిగూడవచ్చెను. క్రమముగ నాతఁడు మంచముపట్టెను. మానవులకు పెత్తనము వచ్చినతరువాత నింకెన్నినాళ్లు బ్రదుకుదురు? అందఱు నెప్పుడో యొకప్పుడు మృతినందవలసినవారే కదా! అట్లే నిజాముల్ముల్కునకుఁగూడ మృత్యువు సమీపించెను. ఆతఁడు వ్యాధిగ్రస్తుఁడై దినముల కెదురుచూచుచుండెను. ఇంతలో నొక నాఁడాతనికి స్వప్నమున నొక దేవదూత గాన్పించి యాతనిం బరలోకమునకు రమ్మనిపల్కి యదృశ్యుఁడయ్యెను. ఈస్వప్నమును గాంచిన తరువాతఁ దనమరణము ముమ్మాటికి నిశ్చయమే యని నిజామూహించెను. ఆస్వప్న వృత్తాంత మందఱికాతఁడా మరు దినముననే విశదీకరించి తన యనంతరము నాజరు జంగును రాజ్యమున నిలుపుఁడని చెప్పెను. ఆవాక్యము లందఱును దెలిసిపోయెను. అవి రాజకుమారులచెవిం గూడఁ బడియెను. నిజాముల్ముల్కునకు మొదటి నుండియు రాజ్యము నాజరు జంగున కీయవలయుననియే

యుండెను. సాలబతు జంగు రాజ్య కాంక్షాతురుఁడు గాఁడు. అతఁడై
క్యమును గల్గించుకొనక తనయన్నగారికి రాజ్యము వచ్చుననియుఁ
దాను బాసటగా యుండవచ్చుననియు నూహించియుండెను.
కాని యంతటితో రాజ్యము నిష్కంటకమని మనము చెప్పుటకు
వలను పడదు. సాలబతుజంగు కుమారుండగు ముజ్ఫెరు జంగు
అత్యంత రాజ్యాతురుఁడు. వానికే కారణముననో తండ్రియందుండు
సద్గుణము లబ్బినవి గావు. వాఁడు చిన్నతనమునుండియు దుడుకు
వాఁడై సంచరించుచుండెను. రాజ్యము నిప్పుడు హరింపవలయు
నని వానికి దుర్బుద్ధి బుట్టెను. వీనికి దుర్బుద్ధులను గరపుటయందు
సహాయముగ రాజశేఖరుఁడను హిందువుఁడుండెను. వాఁడీయల్ల
కల్లోలము నాలకించి డూప్లే ప్రభువును సహాయము వేఁడుమనియు
నాతని మూలమున రాజ్యమును నిరపాయముగ సంపాదింప వచ్చు
ననియు ముజ్ఫరు జంగున కాలోచనముం జెప్పియుండెను. ముజ్
ఫరుజంగు తాను నవాబైన పక్షమున రాజశేఖరుని తనకడ మంత్రిగా
నుంచుకొనియెదనని వాగ్దత్త మొనర్చియుండెను. ఆకారణమున
రాజశేఖరుఁడా కార్యమొనర్చుటయం దప్రమత్తుఁడైయుండెను.
అతఁడు కొన్ని దినముల క్రిందట నీకార్యము నిమిత్తమే డూప్లే కడ
కేఁగియుండెను. ఆశాపిశాచ మావహించినవాఁడే కార్యమొనర్పఁ
జాలఁడు? ఎనిమిదవ ప్రకరణమున ఫకీరువచ్చుటకు ముందు చందా
సాహెబుతోఁడ మాటలాఁడుచుండిన హిందూపురుషుఁ డీతఁడై
యుండిన నుండవచ్చును. కాలక్రమమున నిజాముల్ముల్కునకు
వ్యాధి ప్రబలమయ్యెను. అతఁడు 1748-వ సంవత్సరమున నొక
నాఁడు సకల బంధుజన సమక్షమునఁ గీర్తిశేషుఁడయ్యెను. అతని
ఖ్యాతిని వగవని వారు లేరు. ఎల్లనన నాతఁడు హిందూముసల్మాను

మతముల రెంటియందును సమబుద్ధిఁ జూపెను. నిజాము మరణా
నంతరమున నందలి యిష్టము మీఁదను నాజరుజంగునకుఁ బట్టాభి
షేకము జరుగ నిశ్చయింపఁబడియెను. ముజ్ఫరు జంగునకుఁ
జాలనాతురత జనియించెను. అతఁడు కార్యమేమైనదని బుదుచ్చేరి
యందున్న రాజశేఖరునకు త్తరము వ్రాసెను. ఆయుత్తరము రాజశేఖ
రునకందలేదు. అతఁడు కార్యాంతరమునఁ జెన్నపురి కేఁగియుండెను.
ఆలేఖను చందాసాహెబు చూచుకొనియెను. నిజాము రాజ్యమును
స్వాధీనపఱచుకొనుటకు డూప్లే ప్రభువు ప్రతిజ్ఞ యొనర్చియుండెను.
కావున, దానికిదియొక శుభసూచకమని చందాసాహెబూ
హించి యాలేఖను డూప్లేకుఁ జూపెను. అతఁడు నమందానంద
మంది ముజ్ఫర్ జంగున కభయ పత్రికవ్రాసెను. ఆపత్రికం జూచి
ముజ్ఫరుజంగు పుదుచ్చేరి కేఁగెను. ముజ్ఫరుజంగు పుదుచ్చేరి పట్ట
ణముం జేరిన వెంటనే నాజరు జంగునకుఁ బట్టాభిషేక మహోత్స
వము జరగెను.

పదుమూఁడవ ప్రకరణము

కమలయేమైనది ?

ప్రభాతమగుచుండెను. శుకపికశారికాదుల యస్పష్ట మధురగీత
ములు శ్రోత్రముల కపూర్వానంద దాయకములై యుండెను. కమల
కుఁ శిక్ష విధింపఁబడిన దాసమయమున నే. అబల నుఱిదీయు విషయ

మున నెన్నికోరికలుగలుగునో యన్నిటితోఁడను చందాసాహేబు నిద్రించెను. ఆతని కారాత్రి యనేక స్వప్నములువచ్చెను. కమల మరిడీసినట్లొకమారును, ఆమెపిశాచమై వచ్చి తన్నావేశించియున్న ట్లింకొకమారును, తాను మరణశయ్యపై నున్నట్లు మరియొక మారును, మృతుండగు తన్నుఁగాంచి యాకమలా పిశాచ విగ్రహము వెక్కిరించుచున్నట్లు వేఱొక మారును ఆతనికి దుస్స్వప్నములు వచ్చెను. ఎన్ని స్వప్నములువచ్చిన నాతఁడు కమలావధార్థమై ప్రదోషముననే మేల్కాంచెను. ఇంతలో నాతనికడ కొక భటుఁ డతివేగముననేఁగుఁదెంచి దీనాననుఁడై నిలువఁబడియెను.

భటు-మహారాజా! సర్వమును నాశనమయినది.

చందాసాహెబా మాటకు మిక్కిలి తత్తరపడి "ఓరీ! ఏమి నాశనమైనది? చెప్పు, చెప్పు, భయములేదు" అనెను.

భటు-దేవా! క్షమింపవలయు.

చందా-ఓరీ! నీకేమియును భయములేదు, చెప్పుము.

భటు-దేవా! నాది దోషముగాదు. నేనుగూఁడ చాలబాధింపఁ బడితిని.

చందా-ఏమిరా! ఏమిజరిగినదో చెప్పవేమి?

భటు-చిత్తము—కమల........

చందా-ఏమీ? ఏమీ? కమలకేమైనది?

భటు-"......లే......దు..."

ఆమాటలు వినఁబడినతోఁడనే చందాసాహెబు మోము క్రమముగ జేవుఱించి ప్రాతఃకాలారుణ రాగమును దలపించుచుండెను. ఆతనికి క్రోధమంతరంగమున నిండి పైకిఁ బొంగి వచ్చుచుండెను.

ముక్కుపుటము లూరక నదరుచుండెను. వెచ్చని శ్వాసములు వెలువడుచుండెను. దానిపై నాతనికి దుఃఖముగూడవచ్చెను. ఇఁక మనస్సున దుఃఖమునకుఁ దావులేదు. దుఃఖముపొంగి పొరలివచ్చెను. రెండు కన్నీటి చుక్కలు నేలరాలెను. కాని దాని నాతఁడెఱుంగఁడు. క్రోధ దుఃఖావేశంబున నాతఁడొడలు మఱచియుండెను. అతఁడు పిడుగువలె నొక్క యఱపఱచెను.

"ఏమిరా! ఏలలేదురా! దుర్మార్గా?"

సేవకుఁడు ఝంఝామారుత స్థితాశ్వత్థ పత్రమువలె కంపించుచుండెను. వాఁడిఁక నాతనికి జవాబుఁ జెప్పఁజాలకపోయెను. కొయ్యవలె నిలువఁబడియెను.

"ఏమిరా! మాటాఁడవేమి? కమలయేలలేదు?" అని చందాసాహెబు మరలప్రశ్నించెను. జవాబులేదు. చందాసాహెబు క్రోధోద్రేకముచే నేటువడిన పన్నగమువలె రోజుచుండెను. సేవకుని నిరుత్తరువు దానికి సాహాయ్యభూతమయ్యెను. అప్పుడాతఁడచ్చట నున్న కొరడాదీసికొని సేవకుని శరీరముపై నొక దెబ్బవైచి,

"ఏమిరా! కమలయేమైనది?"

"దేవా! శత్రువులు విడిపించుకొనిపోయిరి." అని వాఁడు దుఃఖముతోఁ గూడిన స్వరముతోఁడ నొక్కమారు జవాబుఁ జెప్పెను.

„ఏశత్రువులు? ఎట్లు విడిపించుకొనిపోయిరి?"

„సువర్ణచంద్రుఁడు!"

„సువర్ణచంద్రుఁడా? వాఁడెట్లువచ్చెను? నీవేమిచేయుచుంటివి?"

„నన్ను బంధించి నావద్దనున్న తాళముచెవి సంగ్రహించెను."

ఇట్లు సంభాషించుకొనుచుండ ననేకులా మందిరమునకు వచ్చి గుమిఁగూడిరి. ఈ చివరవాక్యము వినినతోడనే యాజనులలో నొకఁడు, „కల్ల! కల్ల! క్రిందటిరాత్రి వీఁడు పెండ్లికివచ్చెను.” అని నుడివెను.

సేవకునకు నిలువున ప్రాణము లెగసిపోయినవి. చందాసాహెబు గ్రుడ్లెఱ్ఱఁజేసి మరల నాకొరడాతోడ వాని నొకదెబ్బఁ గొట్టెను. „దుర్మార్గా! ఇప్పుఁడు నిన్నేమిజేసిన పాపమున్నది? దీనికి నీవేమిచెప్పుకొనియెదవు? నీవే యామెను విడచియుందువు.”

ఇఁక కల్లలాఁడిన లాభములేదని సేవకుఁడు గ్రహించెను. అంతట వాఁడు క్రిందటి రాత్రి జరగిన వృత్తాంతమును, చందాసాహెబు ముద్రాంగుళీయ వృత్తాంతమును జెప్పెను. చందాసాహెబా మాటల నాలించి రిచ్చవడియెను. అతఁడు చాలసేపాలోచించెను. ఆనాఁడు యోగినికి బహుమానముగ నుంగరమిచ్చిన వృత్తాంత మాతనికి జ్ఞప్తికివచ్చెను. వెంటనే యాతఁడచ్చోటు వీఁడి యావలకేఁగెను. అట్లాతఁడు వెడలిపోయి డూప్లే ప్రభువు దర్శనముం జేసికొనియెను. డూప్లే యాతనింజూచి యొక యాసనముపై నాసీనుంజేసి,

“కమలనురిఁడియూట యనినఁ జాలవిచారముగానున్నది.” అనియెను. చందాసాహెబునకేమి జెప్పుటకును నోరాఁడలేదు.

“అయ్యో! మీరీసమాచారమునింకను విననేలేదా!”

డూప్లే యులికిపడి „ఏమి సమాచారము? ఇప్పుడేమి జరగినది?”

“కమలను శత్రువులు దీసికొనిపోయిరి?”

“ఏమీ! ఏమిజరగినది.”

“కమలను శత్రువులు దీసికొనిపోయిరి.”

“ఏమంటిరీ! పరాసుకారాగారమున నుండఁగనే!”

“దైవము వేఱుగానుండ నేకారాగారమున నున్ననేమి?”

“అయ్యో! అదియెట్లు జరగినది?”

చందాసాహెబు సేవకుఁడుచెప్పిన దంతయుఁజెప్పెను. కాని యంగుళీయ వృత్తాంతమును మాత్రము నుడువలేదు. డూప్లే చాల విచారించెను. “సాహెబుజీ! ఇప్పుడేదికర్తవ్యము?” అనియెను.

“నేనెట్లు జెప్పఁగల్గుదును? నాకేమియుం దోచుటలేదు.”

డూప్లే చాలసేపాలోచించిన పిమ్మట నిట్లనియెను:—

„సువర్ణచంద్రుని కమలనుబట్టి తెచ్చినవారికి చాల బహుమాన మిత్తురని సాటింపుఁడు.”

చందసాహెబట్లే సాటింపఁజేసెను. చాలమంది నడుములు బిగియించి వెదకుటకై బయలుదేరిరి. వారితోఁడ రహీమాఖాఁగూడ వెడలెను.

— —

పదునాల్గవ ప్రకరణము

దురదృష్టవంతులు

ప్రద్యోతనుఁడింకను అస్తగిరి నలంకరింపలేదు. ఆతఁడాకాశ గోళమున నాల్గవభాగమునఁ బ్రయాణముఁజేయుచుండెను. ఆతని యుజ్జ్వలాంశువు లంత చురుకుగలేవు. అవి వృక్షాగ్రముల బంగరు పూతవలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. విహంగము లింకనుఁ గులాయములం జేరుటలేదు. కాని యవి తమ పట్టులంజేరు ప్రయత్నముననే కాఁబోలును, తమ జాతి పులుగులనెల్లఁ జీరుచున్నట్లు రొదసేయుచుండెను. మందమంద మలయానిలుఁ డొకింత వడిగా వీచుచుండెను. పుదుచ్చేరి పట్టణమునకును, కనకగిరికిని నడుమనుండు మహారణ్యమున నిరువు రశ్వారూఢులై యేఁగుచుండిరి. అందొకఁడు పురుషుఁడు, రెండవది స్త్రీ. వారాదినమున ప్రాతఃకాలమునుండియు నట్లే యశ్వములను నడపించుచుండిరి. అశ్వములతోఁ బాటు వారికిఁగూడ నాదినమెల్ల విశ్రామముగాని యన్నపానీయాదులు గాని లేవు. వారి యశ్వములు చురుకుగాలేవు. యజమానులును జాఱుకుగాలేరు. వారు వానిని మందముగఁదోలుచుండిరి. అవియు నట్లే మందముగ నడచుచుండెను. అంతమాత్రమున నాయశ్వములు శ్రేష్ఠములుగావనియు, వారికడ నశ్వారోహణ చాకచక్యములేదనియు మనము దలంపరాదు. వారాప్రాతఃకాలమునుండియు, నన్నపాన విశ్రామరహితులై యుంటయే యిందులకుఁ గారణము. పురుషుఁడించుక యశ్వమును నడపించుచునే

యుండెను. కాని యావెనుక వచ్చుచున్న యువతియాతని కాలి సంకెలగానుండెను. ఆమె మెల్లగ నిముసమున కొక యడుగు చొప్పున నడపించుచుండెను. ఆమె బాగుగనెండ దెబ్బఁ దిని యుండెను. పురుషుఁడామె యశ్వమునకుఁదనయశ్వమునుజంటగా నడపించుచు త్వరపడుమని యామెను హెచ్చరించుచుండెను. అప్పటి వారి స్థితిఁజూడ నపు డపుఁడె వారు శత్రువుల బారి నుండి దప్పించుకొని వచ్చుచున్నట్లుండెను. ఇట్లు వీరు ప్రయాణ మొనర్చుచుండఁగనే, ప్రద్యోతనుఁ డస్తగిరి నలంకరించెను. ఆతని యుజ్జ్వలకిరణముల కంత్యకాలము దాపురించెను. అవి వృక్షాగ్రములఁగూడ గాన్పించుటలేదు. విహంగములు గులాయములంజేరుచుండెను. మరి కొంతసేపటి కాయవసానకాలాసన్నుఁడగు ప్రద్యోతనుఁడును నాతని కిరణములును విహంగముల కలకలారావంబులునుగూడ మటుమాయమయ్యెను. ఇంకను కొంతసేపటికి నద్రిశిలనుండియుఁ జీకటులు గుంపులుగుంపులై దేశము నాక్రమించుకొనసాగెను. అవి చీకటిరాత్రులు. ఆనాఁడు పంచమి. చాల రాత్రికిఁగాని వెన్నెలరాదు. ఎటుఁజూచినను మహారణ్యము. వారట్లే పోవుచుండిరి.

పురు—చాలదూరమింకను నడువవలయును.

స్త్రీ—ప్రొద్దుండఁగనే పోఁగలమని చెప్పితిరి?

పురు—అవునది నిజమే. నేను మొన్న చెన్నపట్టణమునుండి త్వరలో వచ్చితిని. నేఁడేమో చేర నేరకున్నాము.

స్త్రీ—దారితప్పలేదుగదా?

పురు—అట్లయియుండదు. నీమందగమనమే దీనికి కారణము.

స్త్రీ—ఏమిచేయుదును ? నడపించుచునేయున్నాను. కడు నీరసముగా నున్నది.

పురు—అట్లయిన రమ్ము.

వారట్లు మాటాడుకొనుచుఁ బోవుచుండిరి. దిక్కులనెల్ల వ్యాపించియున్న కారు చీకటిచే నా ఘోరారణ్యము మరింత భయంకరమై చూపట్టుచుండెను. క్రూరమృగముల భయంకరారావములు వినఁబడుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడేదో యొక జంతువు గుభాలున దూకి పరువిడుచుండును. ఒక్కొక్కప్పుడేదో గుస గుస ధ్వనిగూడ వారికి వినవచ్చినది. అది యేమాయని వారు సందేహించిరి. అశ్వముల నాపివైచి యాస్థలమునఁ బరీక్షించి చూచిరి. చూచినమాత్రము వారికేమిగాన్పించును ? శబ్దమాగి పోయినది. మరి వినఁబడలేదు. జీర్ణపత్రముల మర్మర ధ్వనులని నిశ్చయించిరి. 'అదటుతోనున్న మనస్సున కన్నియు సందేహములే తోచునుగదా ! లేనిదైనను యున్నట్లుండును' అనివారు సరిపుచ్చుకొనిరి. ఇంకను గొంత దూరమేఁగుచుండిరి. వెనుక వేఱొకటో రెండో గుఱ్ఱములు వచ్చుచున్నట్లు ధ్వనియయ్యెను. వారు చాల సందేహించిరి. అశ్వముల నాపివైచిరి. మరల నాధ్వనియును లేదు. అది తమ యశ్వముల చప్పుడునకుఁ బ్రతిధ్వనిగా నిశ్చయించిరి. "గుఱ్ఱమును గొంచెమువడిగా రానిమ్ము" అని యాపురుషుఁడామెను హెచ్చరించెను. ఆమెయు నెట్లెట్లో లేని యోపికఁదెచ్చుకొని గుఱ్ఱమును నడపించెను. అప్పుడు సుమారెనిమిదిగంటల రాత్రిగావచ్చును. ఱండవజాము ప్రవేశించినది. "చాల సమీపమునకు వచ్చినాము. ఇఁక కొంచెము దూరము రానిమ్ము" అని మన పురుషుఁడనియెను. ఆమెగూడ నశ్వమును నడపించుచుండెను.

పురుషుఁడు ఖడ్గము నొరలోనుండిలాగి కేలఁగీలించెను. ఒకింత తడవునకు మనుష్యుల కలకలారావంబులు వినవచ్చెను. ఆ యరణ్యముగూడ నంతమయ్యెను. అప్పుడు వారికి ధైర్యమువచ్చెను. ఇఁక భయములేదని తలంచి పట్టణముఁ బ్రవేశించిరి. కనకగిరిచాల చిన్న పట్టణము. అది యల్లాయుద్దీను కాలముననో అంతకుఁ బూర్వమో కనకాద్రి రాజను నాయనచేఁగట్టఁబడియెను. అది ప్రస్తుతకాలమున లేదు. కాని పూర్వమది చిన్నపట్టణమయినను చాల ధనవంతమై యుండెను. దాని సంపదయే దాని వినాశమునకుఁ గారణమయ్యెను. ఆయూర నొక సత్రముండెను. దాని కడ కేఁగవలయునని మన స్త్రీపురుషులు బయలువెడలిరి. పట్టణము నిశ్శబ్దమైయుండెను. క్రమముగ దీపములుగూడ నారిపోవుచుండెను. మన పురుషునకు సత్రమున్న వృత్తాంతమేకాని యాసత్రమా యూర నెచ్చటఁగలదో తెలియదు. ఆకారణమున నాతఁడెవ్వరినయిన నడుగవలయును. అడుగుటకు మాత్రమెవ్వరుండిరి ? ఎవ్వరునులేరు. పట్టణము నిర్జనమైనట్లు దోచుచుండెను. వీధులు నిశ్శబ్దములుగ నిర్మానుష్యములుగనుండెను. ఆతఁడెవ్వరి నడుగుదమాయని యాలోచించుచుండెను. తుదకొక యాశ్వికుఁడు వారికిఁ గాన్పించెను.

"సత్రమునకు త్రోవయేది ?" అని మన పురుషుఁడాలని నడఁగెను.

"అదిగో ! ఆదారింబోయినట్లయిన నామామిడిచెట్టు కడనున్న యిల్లు" అని గుర్తుజెప్పెను. స్త్రీపురుషులా యాశ్వికుఁడు చెప్పిన రీతినేఁగుచుండిరి. వెనుక నాయాశ్వికుఁడుగూడ వారి ననుసరించి రాఁదలంచుకొనియెను. కాని తనమనుష్యులింకను వెనుకనే యుండిరి. వారినందఱను త్వరగా రండనిపిలచి వారిం గూడుకొని వెంటనే

యాతఁడుగూడ మన స్త్రీపురుషులను వెంబడించి పోవఁదొడంగిరి. వారుగూడ భోజనమునకే పోవుచున్నట్లున్నది. వారును ప్రాతః కాలమునుండియుఁ బ్రయాణమొనర్చుచున్నందున బాగుగ నలసి యుండిరి. అందఱును సత్రముం జేరిరి. వాకిట తలుపులు వేయఁబడి యుండెను. ఒక దీపము వాకిట వెల్గుచుండెను. చాలమంది బాట సారు లాయరుగులపైఁ బరుండియుండిరి. మనపురుషుఁడు గుఱ్ఱమును దిగి యటఁ గట్టివైచెను. స్త్రీయు నశ్వ మొనర్చెను. అప్పుడు పురుషుఁడు,

" అయ్యా! ఇంచుకతలుపుఁదీయుఁడు."

బవాబులేదు.

" అయ్యా! బాటసారులము. తలుపుఁదీయుఁడు."

" ఊ. . . . . .ఊ. . . . . ."

" అయ్యా! బాటసారులము."

" ఇంత యర్ధరాత్రి యేమి బాటసారులయ్యా! ఆవాకిటఁ బండుకొనుఁడు."

" అట్లుగాదయ్యా! ప్రొద్దటినుండియు భోజనములేదు."

" ఓహో! ఈరాత్రి భోజనముఁగూడ బెట్టుమందువాయేమి?"

" అయ్యా! ఇది సత్రముగాదా!"

" అవును—అయిన "

" మరి భోజనము బెట్టుమందువా యనుచున్నారేల ?"

" రాత్రివేళ బాటసారులకుఁ బెట్టము."

" మరియెవ్వరికిఁ బెట్టుదురు ?"

" రాజోద్యోగియులకు మాత్రమే."

" నేనును రాజోద్యోగియుఁడనే "

సత్రాధికారి తలుపుఁదెఱచుకొని బయటకువచ్చెను.

" మీరు రాజోద్యోగియులా ?"

" అవును. ఈయుంగరముఁ జూడుఁడెవరిదో?"

సత్రాధికారి యంగుళీయమును దీపపు వెల్తునం బరీక్షించి చూచెను. అది చందాసాహెబుదై యుండెను. సత్రాధికారి యంతట "అయ్యా! ఇటఁగూర్చుండుఁడు." అని పలికి లోనికేఁగి వంటవానిని బిలచి యన్నము వడ్డింపఁజేసి వచ్చి వీరిం దోడ్కొని పోయి భోజన మిడుచుండెను. ఇంతలో బయటనున్న యాశ్వికుఁడును ఆతని పరిజనులతోఁడనేమో యాలోచించుకొని వచ్చి తాముగూడ పురుషున సేవకులమనిచెప్పి భోజనములుచేసిరి. ఇంతలో మన పురుషుఁడు భుజించి బయటకువచ్చెను. ఇంతలో నీక్రొత్త యాశ్వికుని యనుచరులాతనివెనుఁబాటునవచ్చి "రాజద్రోహీ! ఇప్పుడెందేఁగెదవు ?" అని పలికి యాతనివెనుకకు విఱచికట్టిరి. ఆపురుషుఁడును, ఆస్త్రీయును దురదృష్టవంతులగు మన కమలా సువర్ణచంద్రులేయని తెలియని మాచదువరులుందురా ?

———

పదునయిదవ ప్రకరణము

తప్పుసృష్టియేనా?

రాజశేఖరుఁడు క్లయివు కడకువచ్చి కొలఁదిదినములే యైనను, అతఁడు తనసామర్థ్యముచేతను సమయానుకూల వాక్యములుచేతను, నాతని కొక యాంతరంగిక మిత్రునివలెఁ గాన్పింపఁజొచ్చెను. వానికపటము నెఱుంగఁజాలక క్లయివువానిమాటలకు లోఁబడి పోయెను. ఆతని పూర్వవృత్తాంతమును గుఱించిగాని, అప్పుడాతఁ డెచ్చటనుండెనో ఆవిషయమును గూర్చిగాని యాతనినమ్మకముం గూర్చిగాని యించుకయు నాలోచింపఁడయ్యెను.

లోకమున గొందఱు దురదృష్ట దేవతామాయకు లోఁబడు చుందురు. ఆదురదృష్టదేవతామాయ చాలచెడ్డది. అది దైవమాయ కన్న విచిత్రమయినది. కడుక్రూరమయినది. దైవమాయ తనకిచ్చ వచ్చిన సన్న్యాసిని సార్వభౌమునిగాను, సార్వభౌముని సన్న్యాసిగాను నొనర్పఁగలదు. దానియొద్దనంతవఱకు శక్తియున్నది. మనదురదృష్ట దేవతామాయ కడ నున్నదిగూడ నట్టిశక్తియేకాని కొంత వ్యత్యాసముగలదు. దురదృష్టదేవతామాయ నేర్చినవిద్య యొందఱు సార్వభౌములనయిన సన్న్యాసులం జేయుటయే. సన్న్యాసిని సార్వభౌమునిగా నొనర్చుట యెట్లో యది యెఱుంగనే యెఱుఁగదు. కొందఱు తెలియనివారు దీనినిగూడ దైవమాయయేయనుచున్నారు. కాని మేముమాత్ర మిది దురదృష్టదేవతా ప్రభావమేయనినమ్మెదము. అది కాలుపెట్టినచోట నెల్ల నిర్ధూమధామమగుచుండును. ఇఁక

నచ్చ టదృష్టముగాని దైవమాయగాని నిలువవు. అవి తమనీడ నే చూపవు. ఎటో పారిపోవును. ఆబ్రహ్మదేవుఁ డిట్టివాని నేల సృజింప వలయునో!

రాబర్టుక్లయివు చాల తెలివిగలవాఁడు. అయన నేమి? దురదృష్ట దేవతా ప్రభావమున నాతనికిప్పుడు తెలివియంతయు నిరర్థకమై పోయెను. ఆతఁడిప్పుడు రాజశేఖరునిచేతి కీల్బొమ్మవలె నుండెను. ఇట్లుండ నొకనాఁ డాతఁడుఁ క్లయివుప్రభువువద్దకువచ్చెను. మాయ లకుఁబుట్టి నిల్లగు రాజశేఖరుని మోమున నెప్పుడును వికటవిషహాసములు వెలువడుచుండును. ఆనాఁడుగూడ నట్లే యాతఁడు దరహాసముఁ జేయుచువచ్చెను.

“ఓహో! రాజశేఖరా! నేఁడాలశ్యముగ వచ్చితివే!” అని క్లయివు పలికెను.

„నేననినమాటలన్నియు మీరు నిశ్చయములుగావని నన్ను లక్ష్యముజేసినవారుగారు. నేఁడు నాకీలేఖ లభింపకున్న నెంతప్రమాదము సంభవించునది. ఇట్లే యిదివఱకెన్ని లేఖలు నడచినవో; మీకా సువర్ణచంద్రునిపై నింతటి యనుగ్రహ మేలనో నే నెఱుంగ. వాఁడు పయోముఖ విషకుంభమని పాపము మీ రెఱుంగరు.”

„ఏమి? నామిత్రుఁడు సువర్ణచంద్రుఁడు నిజముగ ద్రోహియేనా?”

„అంతయాశ్చర్యమేల? నీకింకను వాఁడు మిత్రుఁడా? వాఁడు నీశత్రువు. వాఁడు ముమ్మాటికి ద్రోహి.”

“ఇప్పుఁడు నీకు లభించిన యుత్తర మెట్టిది?”

"ఈయుత్తరమా !......ఏమైననేమి లెమ్ము. మీ స్నేహమును నేను విడదీసినవాఁడనగుదును. నాకీ గొడవయంతయు నేల? ఏమో మిత్రుఁడవని యా యుత్తరము డూప్లేకందకుండఁ దప్పించితిని."

"ఏమీ ! ఆదుర్మార్గుఁడు డూప్లేకేయుత్తరము వ్రాసెను ? అది యిటుఁ దెమ్ము."

"ఆదుర్మార్గుఁడు" అనినమాట రాజశేఖరుని చెవుల కమృతప్రాయమయ్యెను. అప్పుడాతఁడుతనసంతోషమును బైకిరానీయక లోలోన నణఁచుకొని.

"మహారాజా ! నే నెన్ని జెప్పినను తమకు నమ్మకముదోఁపదు. నే నెన్ని నిదర్శనములం జూపినను మీరు వానిపైని విశ్వాసమును వదలరు. వాఁడు మిమ్ము బాగుగ నమ్మించి తనవలలో వైచికొనియెను. నే నెన్నియుత్తరములం జూపిన నేమిలాభము ? వాఁడు మీ మిత్రుఁడు."

"ఏమీ ! రాజశేఖరా ! క్లయివును నీవంత నీచముగఁ జూచుచున్నావు గాఁబోలును ! అట్టిద్రోహియా నాకుమిత్రుఁడు. నాకు వాఁడు శత్రుఁడు."

"మీరట్లేతలంచిన చో నింతవఱకేల వచ్చును ?"

"అది వేఱుమాట. దానికేమి ? ఇప్పుడా యుత్తరము నాకిమ్ము."

రాజశేఖరుఁడుత్తరమును క్లయివునకిచ్చెను. దాని నాతఁడువిప్పి చదవి చూచుకొనియెను. ఆతని నేత్రములును మోమును క్రమముగ నెఱ్ఱఁబడుచుండెను. పాఠకుల కాలేఖనందలి విషయముల నెల్లఁదెలియవలయునను నూహయుండును. దానియందిట్లున్నది.

"శ్రీరస్తు. శ్రీమత్పరాసు వంశాగ్రణి డూప్లే ప్రభువునకు:—

అయ్యా ! నాప్రాణమునకు ప్రాణమగు నా కమలను తమరు కారాగారబద్ధం గావించితిరి. స్త్రీపురుషాన్యోన్యప్రేమల విషయమున మీ రెఱుంగని విషయములుండవు. నేనేమి వ్రాసికొనఁగలుగుదును ? నాకా కమలను వదలివైచినట్లయిన నేను దమ కత్యంతోపకార మొనర్పఁగలను. కమలను నే నెన్నిదినములకైనఁ గలియఁగలిగితినేని, తమ పూర్ణానుగ్రహము నాపైఁ బ్రసరింపఁగలుగునేని, తమరవశ్య మాంగ్లేయరాజ్యలక్ష్మిని గైవస మొనర్చికొంటిరని తలంపుఁడు. తొలుతనుండియు నెవరిపై మన చందాసాహెబునకు గ్రోధముగలదో, ఎవరు మీ కార్యముల కంత రాయమని మీరు దలంచుచుండిరో, యాక్లయివు మడసెనని నమ్ముఁడు. నే నింతకన్న నెక్కుఁడు వ్రాసికొనఁజాలను. తమరు గుణగ్రహణులు. తమరొనర్చు నీ యుపకారమునకు నేనీ యాంగ్లేయ రాజ్యమును తమకుఁ గైవస మొనర్చుట యొక గొప్ప విషయముగాదు. చంద్రునకొక నూలుపోగు గదా !

ఇట్లు
సువర్ణచంద్రుఁడు."

ఆ లేఖంజూచిన నెవ్వరికాగ్రహ ముదయింపకుండును ? క్లయివెంత శాంతవంతుఁడయిన నేమి ? సువర్ణచంద్రునిపై నిదివఱకెంతటిమిత్రభావ మున్న నేమి ? ఎంత విశ్వాసమున్న నేమి ? ఆతఁడిప్పుడు సువర్ణచంద్రుని మ్రింగివేయవలయునని తలంచుచుండెను. ఆ యుత్తరమున నడుగుభాగమున సువర్ణచంద్రుని ముద్రగూడ నుండెను. దాని నాతఁడెట్లు నమ్మకుండును ? ఎట్లాగ్రహింపకుండ నుండును ? ఎట్లు మ్రింగివేయునంతటి క్రోధము రాకుండును ? క్రోధపిశాచావేశంబున నాతఁడు నిజానిజంబుల నరయఁజాలకుండెను.

ఆతనికి ప్రపంచమున నెల్ల రాజద్రోహము, మోసము నిండియున్నట్లు గాన్పించెను. అట్టి మిత్రుఁడు రాజద్రోహియగునని యాతఁ డెన్నఁడు దలంచెను ? అట్టియెడ నాతనికి లోకమెల్ల రాజ్యద్రోహమయమయినట్లు గాన్పింపక మఱియెట్లుండును ? నిజముగ నిది సువర్ణచంద్రునిచేతనే సృష్టింపఁబడిన లేఖయా ! లేక యిది "తప్పుసృష్టియేనా ?"

పదునాఱవ ప్రకరణము

కోసల

కోసల చాల సౌందర్యవంతురాలు. కాని యామె సౌందర్యమునకుఁ దగిన సద్గుణ విశేషములులేవు. ఆమె కనేక దుర్గుణము లుండెను. హిందూస్త్రీ కట్టి దుర్గుణములుండఁదగినవిగావు. సహజముగ లోకమున మోదుగు పుష్పమునకును సువర్ణమునకును దావు లుండవుగదా !

కోసలతండ్రి తిరుచనాపల్లి పట్టణముననున్న రమేశదత్తను నొక మహారాష్ట్రుఁడు. ఈమెను బదాఱవయేట మురహరి రావు బరిణయమాఁడెను. ఈమెతండ్రియు నంతఁగా నాచారవంతుఁడు గాఁడు. కోసలను మురహరిరావు కేవల సౌందర్యముం జూచియే వరించెను.

సౌందర్య మెట్టివారినైన భ్రమింపఁజేయునుగదా ! ఆమె గజసంహారమును, అబ్దుల్లాఖానుని దర్శనము నయిననాటనుండియు, నొకతీరుగనుండెను. ఆమె చిత్త మాతనియందు లగ్నమయిపోయెను. మోహము జాతినిగాని సద్గుణములనుగాని విచారింపనీయదు. కేవల సౌందర్యమాత్రమున యువతులెట్టివారినేని వరింతురు. యువతులొక్కరేకారు. పురుషులుగూడ సాధారణముగ నట్లే వరింతురు. కాని వారిహృదయములు స్త్రీలహృదయములంత దుర్బలములుగావు. వారు తత్క్షణమే తమ హృదయములను మరల్చుకొనఁగలరు. కాని యబలలు తమ దుర్బలహృదయములను మరల్చుకొనఁజాలరు. ఆ కారణమున కోసల తనహృదయమునుమరల్చుకొనఁజాలకపోయెను. ఆమె కానాటికానాటి కబ్దుల్లాఖానునిపై బ్రాళి యధికమయ్యెను. అన్నపానీయాదులు విషప్రాయములయ్యెను. అట్టి సమయముననామె యబ్దుల్లాఖానునకు వర్తమానమునంపవలయునని యూహించెను. మరల సందేహించెను. చివరకాతనికి వర్తమానము నంపుటకే సిద్ధాంతీకరించుకొనియెను. ఈ దురాలోచన మామె వినాశమునకె కారణ మయ్యెను.

అబ్దుల్లాఖానునకుఁ గబురంపుట కామెకడనున్న పరిచారకులలోఁ దనలోకకీభవించునదియొక్క జమిలియా యుండెను. అజమల యతి నీచురాలు. ఆమె చరిత్రముఁగూడ నించుక మా చదువరు లెఱింగి యామె గుణవిశేషాదుల గమనింతురుగాక ! పూర్వ మార్కాటుపట్టణమున సులైమాన్ మహమ్మదను నొక మహమ్మదీయుఁడుండెను. ఆతఁడు కర్నాటక ప్రభువు కడఁ జాల వినయముతోఁడఁ జాలకాలము కొలువుండెను. ఆతని భార్యచనిపోయెను. ఆతనికొక కూతురుండెను. ఆమెపేరు అమీనా

అయమీనాకడ నీజూమల దాసిగానుండెను. సుల్తైమాను చాలకాలము కర్ణాటకప్రభువుకడ నుద్యోగిగా నుండెను. కాని కొన్ని దినములకాతని కారాజ్యము నపహరింపవలయునని దుర్బుద్ధిపుట్టెను. అవిషయమున నాతనికి గోపీశ్వరుఁడను హిందువుఁడు సహకారిగా నుండెను. వారిరువురుం గలసి రాజుపైఁగుట్రలు సేయుచుండిరి. ఎన్నటికైనఁ బాపముబ్రద్దలుగాక మానదుగదా! కొంతకాలమునకు వీరికుట్రలు బయల్పడియెను. గోపీశ్వరుఁ డురిదీయఁబడెను. సుల్తైమానుమహమ్మదు, అమీనాతోఁడగలసి పారిపోయెను. ఆసమయమున జూమలకు నిలువనీడలేకపోయెను. తరువాత జూమల యందందుకొన్నినాళ్లు సంచరించి తుదకు కోసలాబాయి కడ దాసిగాఁజేరెను. ఇది జూమల వృత్తాంతము.

తన వృత్తాంతమును జూమలతోఁడఁ జెప్పుటకుఁగూడ కోసల చాల సందేహించెను. కాని దైవానుగ్రహమున జూమలయే కోసల నోటి వెంట నావృత్తాంతమంతయుఁ బలికించెను. ఒకనాఁడు జూమల కోసల కడకువచ్చి నిలుచుండెను. ఆసమయమునఁ గోసల చాల విచారముతో నుండెను. ఆమె తన శయ్యపైఁ బరుండి యిటునటుఁ బొరలుచుండెను. పరితాపపడుచుండెను. జూమలవచ్చిన దామె చూడలేదు. కాని జూమల తనకడకు వచ్చినట్లయిన నావృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పవలయుననియు నబ్దుల్లాఖానుని కడకొక సారి జూమల నంపవలయుననియు నూహించియుండెను. ఇప్పుడుగూడ నట్లే యూహించుచు గోసల యటునిటుఁ బొరలుచుండెను. అప్పుడు జూమల వెనుకనుండి „అమ్మా!" అని పిలచెను.

కోసల జూమల వచ్చినదని తెలిసికొనియెను. ఇంతేకాక చాల సేపటినుండియుఁ దన యవస్తనంతయుఁ జూచుచుండెనని గూడ

గ్రహించెను. కారణమేమనఁగా, నామె పిలుపు జూమల యిప్పుడే వచ్చి పిలచినట్లుండలేదు. చాలసేపటినుండియు నచ్చటనేయుండి యిప్పుడే పిలచినట్లుండెను ఆమె రాకకుఁ జాల సంతసించెను. తన వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పవలయునని తలంచెను. జూమలను రమ్మనుమనియెను. జూమలవచ్చి దగ్గరఁగూర్చుండి కోసల శరీరముం బట్టి చూచెను. ఆమె శరీర మగ్నికన్న నెక్కుడుష్ణముగనుండెను.

„అమ్మా! నీయొడలింత వేఁడిగనున్నదేమి?"

కోసల కామాట వినఁబడియెనో లేదో చెప్పఁజాలము ఆమె యింకనేమో యాలోచించుచుండెను. తన వృత్తాంతమును జూమలతోఁ జెప్పుటకే యామె యిప్పుడాలోచించునది. కాని యామె కాయభిప్రాయము వెంటనే మరలిపోయెను. "అయ్యో! నేనిప్పుడేమని చెప్పను? ఉపపతికడకు సందేశముం గొని పొమ్మనియా! సిగ్గు సిగ్గు!" అని యామె తలంచుచుండెను. జూమల తన ప్రశ్నమునకెంత సేపటికైన నుత్తరము వెల్వడునేమోయని నిరీక్షించెను. కాని జవాబు జెప్పువారెవ్వరు? కోసల చింతాసముద్రమగ్నయై యుండెను. ఆమె జవాబుఁజెప్పలేదు. జూమల చాల సందేహించెను. ఆమె మరల నొకసారి "అమ్మా!" అని పిలచెను.

కోస—జూమలా! నేఁడింత తడసితివేల?

జూమ—అమ్మా! నేను చాలసేపటి క్రిందనే వచ్చియుంటిని.

కోస—అటులనా?

జూమ—నీవేల నంత నీరసముగానున్నావు? స్వస్థముగ లేదా యేమి?

కోస—ఏమిస్వస్థత! లేకేమి?

జుమ—ఔను, అమ్మా! నీమాటలు నాకెట్లు నమ్మకమును గలిగించును? నీవానాఁడు వారణసంహారము నాటనుండియు నిట్లే యుంటివి.

కోస—అల్లనాఁడు మనలను రక్షించిన మహాపురుషుఁడు—(కోసలకొక్క వేఁడి నిట్టూర్పువచ్చెను.)—అయ్యో!—అతఁడెందున్నాఁడు?

కోసలయభిప్రాయమును జుమల సంపూర్ణముగ గ్రహించెను.

జుమ—అట్లయిన నాతఁడే నీకు సంతాపహేతువా?

కోసలయేమియు మాటలాఁడలేదు. ఒక్క పెద్దవెచ్చని నిట్టూర్పు విడచి యూరకొనియెను. ఆమె వంచిన శిరస్సునెత్తనేలేదు.

జుమలకోసల యభిప్రాయము నెంతవఱకు గ్రహించియుండెనో యది యంతయు నిశ్చయమేయని యిప్పుడామె పూర్ణముగ గ్రహించెను.

కోస—సఖీ! ఆయన మనకెట్లు వశుఁడగును?

జుమ—యుక్తికి సాధ్యముగాని వస్తువేదేని ప్రపంచమున నుండినట్లయిన నాతండును మనకు సాధ్యుఁడుగాఁడు.

కోస—నీయూహాల కాతఁడు లోఁబడునా?

జుమ—అట్లే తలంచుచున్నాను.

కోస—ప్రయత్నింపుము.

A. Venkataramanappa
ఏ. వెంకటరమణప్ప.

పదునేడవ ప్రకరణము

యతీంద్రుఁడు

విశాలశాఖాన్విత మహావృక్ష పరివృతంబగుచోట, నిర్మలరత్నాకర శీతలజలచుంబిత దీర్ఘశాఖా క్రాంతంబగుచోట, దేదీప్యమాన సుధాకరకిరణ ప్రసారంబగుచోట, సకల జనానంద దాయకంబగుచోట, నన్యజన రహితంబగుచోట, నిశ్శబ్దదాయకంబగుచోట నొక సైకతస్థలంబున హస్తంబు నొరగుఁదిండుగా నిడుకొని యొక స్త్రీవ్యక్తి శయనించియుండెను. అది ప్రాగ్సాగరతీరము.

ఆమె యత్యంత విచారాక్రాంత చిత్తయైయున్నట్లు నామె వదనమే చెప్పుచుండెను. అప్పటికి రెండు జాముల రాత్రి దాటినను ఆమెకు నిద్దురపట్టలేదు. ఊరక పొరలుచుండెను. ఆమె కేశము లెల్ల జడలు గట్టుకొనియుండెను. అయినను సౌందర్యమయములై తేటులంధిక్కరించుచుండెను. ఆమె మోము విచార సూచకమయ్యు, సాలంకారమైయుండెను. ఆమె యొడ లలంకార రహితమయ్యుఁ గళలు గుల్కుచుండెను. ఆమె జలధర సమాచ్ఛాదిత సుధాకరబింబ సదృశయై వన్నెదఱిగియుఁ దరుగనికఱణి సముజ్జ్వలయైయుండెను. ఆమె యెద్దియో యాలోచించుచుండెను. ఆచింతా సముద్రముననే యామెకు నిద్రయో మెలకువయో తెలియరాని యొక యవస్థగలిగెను. ఆమె యూరక కన్నులు మాత్రము మూసికొనియుండెను. మన మొక్కింత ధ్వనిఁజేసినచో నామె యులికిపడిలేచు స్థితిలోనున్నది. ఆమె మన కొకమాఱు

పరిచయమయియున్నది. ఆమె చాలకాలము క్రిందట నొకమారు చందాసాహెబుకడ సామమున ముద్రాంగుళీయము సంపాదించియుండెను. ఆమెయే మనయోగిని. అట్టి సర్వసంగవిముక్తులకు విచారమేలనో! నిద్దురరాకయుండు టేలనో!

ఆమె యట్లే కన్నులను మూసికొనియుండెను. అందామె కొక స్వప్నమువచ్చెను. అస్వప్నవృత్తాంత మొకింత మా చదువరులు వినవలయును. యోగిని యొక మహారణ్యమున నిరువురు తల్లిబిడ్డల కడఁగూరుచుండెను. తల్లిబిడ్డలు నిద్రించుచుండిరి. ఆమె వారిని గాపాఁడుచు మెలకువగనుండెను. చుట్టును గాఢాంధకారము. యోగిని యప్పుడొక శార్దూలమువచ్చునని తలంచుచుండెను. అది వచ్చునని యామె బాగుగ నెఱుంగును. ఒకింత తడవున కాశార్దూలము రానేవచ్చెను. „పులి! పులి!" యని యోగిని యఱచుచుండెను. ఆధ్వనిని విని తల్లిలేచి పారిపోయెను. యోగినికిఁ గూడ నేమిజేయుటకుం దోపలేదు. ఆమెగూడఁ బారిపోయెను. బాలిక నేమియు ననక శార్దూలము వెడలిపోయెను. ఇంతలో నొక వేటకాఁడచ్చటకువచ్చి యాబాలిక నెత్తుకొనిపోయెను. యోగిని కేమియుందోపలేదు. ఆమె చింతించుచుండెను. అప్పుడొక యోధుఁడచ్చటకువచ్చెను. బాలికరక్షింపఁబడినదని చెప్పెను. ఇంతలో నాకాశమున దేవతలుగాన్పించిరి. వారు హాయిగ సంగీతముఁ డీయుచుండిరి. సంగీతము యోగిని చెవినిబడెను. ఆమెకు మెలకువవచ్చెను. నేత్రములం దెఱచిచూచెను. తన యెదుట యోధుఁడులేఁడు. బాలికలేదు. శార్దూలములేదు. సముద్రము ఘోషించుచుండెను. చంద్రుఁడా సముద్రమునఁ దళతళ ప్రకాశించుచుండెను. తన వెనుక నరణ్యము. ఆయరణ్యమునుండి సంగీ-

తము మాత్రము వినఁబడుచునేయుండెను. అది నిజముగ యక్షగానము వలెనేయుండెను. అది శంకరాభరణముపైఁ బాడఁబడుచుండెను.

గీతము

ఎంతయని నా వెతను విన్న వింతురాధ!
వానకును హానజాలకు వణకి వణకి,
చాలబాళిని నిన్నెంచి జాలిఁబడుచు,
తోంటి కేయెల్ల సందుగొందులను దిరగి
మిగుల నలసితి నీరీతి మేలెరాధ?
కటకటా! నేఁబడినపాట్లు గనిన వినన
నరయ శిల దక్క నేచిత్తమైననఁగాని
వగచి కన్నీరు విడువక మానునొక్కొ!
నీ కొఱకు నిట్టులిడుమ లందితిని రాధ!
నీదు చిత్త మింతేనియు నీరుగాదు!

యోగిని వినుచునేయుండెను. ఆమె కేమియు నాపాటయందలి యాదార్ధ్యము బోధపడలేదు. అది సమీపముననే పాడఁబడుచుండెను. ఇంకను పాడఁబడుచుండెను.

యామినియు నెల్లఁ దిరుగుసన్న్యాసి నేన
టంచు నన్విడనాఁడెదో మించుబోణి!
యెంతయైనను నీ భర్త నేనె సుమ్మి
కరుణనన్నేలుకొమ్ము యో కమలనేత్రి!
అవని నీ కే మపకృతి యొనర్చియున్న
నన్ను క్షమియింపరాదె? యో యన్నుమిన్న!

నీపయినఁ బ్రాణముల నెల్లనిలిపియుంటి
నన్నుఁగడ తేర్చ వేవేఁగ నలివ! రాధ !

యోగిని వినుచునే యుండెను. ఆసంగీతము చాల నింపుగా నుండెను. ఆమెకూడ కొంచెము కొంచెముగా రాగముఁదీయుచుండెను. ఆమె దాని నిదివరకెన్నఁడో వినినట్లు గూడనుండెను. అకస్మాత్తుగ సంగీత మాపివేయఁబడెను.

"ఆసంగీత మెవ్వరిదై యుండును? మానవులదా! కాదు. మఱి యెవ్వరిది? నభోమండలమున విమానచరు లుందురనియెదరు. వారిదై యుండును." అని యోగిని యాలోచించెను. ఆమెకు చప్పునఁదన స్వప్న వృత్తాంతము జ్ఞప్తికి వచ్చెను. మరల కన్నులు మూసికొని యించుక నేమో ధ్యానించెను. మరల నేత్రములు దెఱచెను. ఆమె యెదుట నొక జటావల్కధారియగు యతీంద్రుఁడు నిలువఁబడియుండెను. ఆతని హస్తంబున నొక తంబుఱ మెరయుచుండెను. ఆతఁడే యాగాయకుండని యోగిని నిర్ధారణముఁ జేసికొనియెను. నిజముగా నతఁడే యాగాయకుఁడయిన నయి యుండవచ్చును. యతీంద్రుఁజూచి యోగినిలేచి నిలువఁబడియెను. ఆతఁడేమి పలుకరించునో యని యామె నిరీక్షించియుండెను.

యతీం—మాటలకెడములేదు. అమ్మా! మీపేరు యోగినిభవానీదేవి గాదా?

యోగి—అవును. తమరెవరు?

యతీం—నన్ను సీతాకాంత స్వామియందురు. మీకును రాబర్టుక్లయివునకును పరిచయముగలదా!

యోగిని యాలోచించెను.

యోగి—కలదు.

యతీం—నీవొకలోక సమ్మతమగు సత్కార్య మొనర్పఁగలవా?

యోగి—సెలవిండు.

యతీం—మీరొనర్పఁగలరా?

యోగి—అవశ్యము.

యతీం—అట్లయినరాజశేఖరునిమాయలోఁబడియున్నక్లయివున కేల ప్రబోధింపరాదు?

యోగి—నేను ప్రబోధించిన నాతఁడూరకొనునా? నమ్మునా?

యతీం—సర్వసంగ పరిత్యాగులగు మీరు జెప్పిన సమ్మతింపని దెవ్వరు?

యోగి—అట్లే ప్రయత్నించెదను.

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము

విగతబంధనము

ఏకారాగార రక్షకుఁడానాఁడు వివాహసమయమున సువర్ణచంద్రునిచే మోసపోయెనో, యాకారాగార రక్షకుఁడే మరల కమలాసువర్ణచంద్రులను గనకగిరి సత్రమునం బట్టుకొని వచ్చెనని యారెల్ల ననుకొనుచుండిరి. కమలాసువర్ణచంద్రులను గారాగార

మున నుంచి నందులకు చందాసాహెబు చాల నుల్లసిల్లుచుండెను. ఆతఁడు తత్క్షణము వారిరువుర నురిదీయింపవలయునని ప్రయత్నించెను. కాని యాప్రయత్నము డూప్లేప్రభువువలన నాగిపోయెను. డూప్లే ప్రభువు చాల శాంతుఁడు. ఆతఁడు దాఁజేయఁబూనిన సంగతిని చక్కఁగ నాలోచించి మఱిచేయుచుండును. ఒక్కొకప్పుడు కొన్నికొన్ని పొరపాటులువచ్చినను, ఆతఁడు మొత్తము మీఁదఁ దెలివిగలవాఁడు. కమల నిచ్చుటయో లేక బ్రిటిషురాజ్యమును జేఁజిక్కించుటయో యీ రెండుకార్యములలో నేదిజేసినను, సువర్ణచంద్రునకును కమలకును ప్రాణదాన మిత్తునని యాతఁడు జెప్పెను. కాని దానికి సువర్ణచంద్రుఁడెంతమాత్రమును సమ్మతింపలేదు. ఆతఁడు ప్రాణమునుగూడ నిచ్చుటకు సమ్మతించెను. కాని రాజ్యమును పరాసుల హస్తముల నుంచుటకుఁగాని కమల నాతుచ్ఛున కర్పించుటకుఁగాని సమ్మతింపలేదు. కమలాసువర్ణచంద్రుల కురిశిక్ష విధింపఁబడియెను. ఇది యిట్లుండ నొకనాఁడు డూప్లే సుఖాసీనుఁడై యుండ రహిమాను ఖానచ్చటికి వచ్చెను.

రహి—సలాం మహారాజ్ !

డూప్లే—ఏమోయీ! దీనముగనున్నావు? అందఱును క్షేమమా!

రహి—చిత్తము. అందఱును క్షేమమే ! నాదొక్కమనవి !

డూప్లే—అదియేమి ?

రహి—క్షమింపవలయు.

డూప్లే—అంత క్షమింపఁదగిన కార్యమేమి ? చెప్పుము. నీకు భయములేదు.

రహి—అయ్యా! నేను నాల్గు దినములక్రిందట కమలాసువర్ణచంద్రులను వెదకుటకై చంద్రగిరి దిక్కునకేఁగియుంటిని.

డూప్లే—అవును. అది మంచిపనియే, తరువాత.

రహి—నాకు మార్గమధ్యమున నొక యేఱుతగిలినది.

డూప్లే—తరువాత.

రహి—నేనాయేటఁదిగిపోవుచుండఁగఁ దమరిచ్చిన యంగుళీయమందు జారిపోయినది.

డూప్లే—ఇంతేకద ! ఫరవాలేదు లెమ్ము. నీకుఁగావలసిన దాని వెల యిచ్చెను.

రహి—చిత్తము. చిత్తము. సెలవుఁబుచ్చుకొనియెదను.

డూప్లే—వెఱ్ఱివాఁడా ! నీవిందులకే యిచ్చుటకువచ్చితివా !

రహి—చిత్తము.

డూప్లే—పోయిరమ్ము.

రహిమాన్ ఖానుఁడు వెడలిపోయెను. కమలా సువర్ణచంద్రుల కురిశిక్ష విధింపఁబడినది రేపటిదినమే. పట్టణమెల్ల నట్టుడికి నట్లుడుకు చుండెను. తెల్లవారు జామయ్యెను. తెల్లవారిన తత్క్షణము వారురిదీయఁబడుదురు. ఎల్లవారును జాగరూకులై కారాగారమును రక్షించుచుండిరి. అప్పుడొక భటుఁడొక బండిని దోలించుకొని కమలా సువర్ణచంద్రులనుంచిన కారాగృహము చెంగటికివచ్చెను. కమలా సువర్ణచంద్రులను వధ్యశిలకడకు గొంపోవుటకు శకటము వచ్చెనని యందఱును గుసగుస లాడుకొనుచుండిరి. మనుష్యుఁడు గుఱ్ఱములను దోలుకొనుచు నాబండిని కారాగృహము కడకే గొంపోయెను. ఆతఁడా కారాగృహాధికారినిఁజూచి,

"ఓయీ! కమలా సువర్ణచంద్రులకు పాపము! కాలమా సన్నమయినది"

"అవును. అది వారిగతి. వారు పాపులు. వారికట్లే కావలయును. ఇప్పుడు నీ వేలవచ్చితివి?"

"కమలా సువర్ణచంద్రులను వధ్యస్థానమునకుం గొంపోవుటకే."

"నీవద్దనట్టి యుత్తరువుగలదా!

"కలదు. ఈయంగుళీయముం గొనిపోయి చూపుమని మన డూప్లే ప్రభువుగారు స్వయముగ దయచేసిరి."

అని తనకడనున్న యంగుళీయముం జూపెను. అది డూప్లే ప్రభువుదేయయి యుండెను. కమలా సువర్ణచంద్రుల నాతఁడు నిరాటంకముగ వదలివైచెను. నిరాశ మోమునఁ దాండవమాడుచున్నను స్థిరమనస్కులైయచలులైయున్న కమలా సువర్ణచంద్రు లాశకటము నారోహించి వెడలిపోయిరి. తెల్లవారెను. కమలా సువర్ణచంద్రులంగొని రమ్మని కారాగృహాధికారికి మరల డూప్లే ప్రభువు కబురంపెను. కారాగృహరక్షకుఁడు తత్తరపడియెను. మరల నేదో మోసము తటస్థించినదని నిశ్చయించి భయకంపితుఁడై తాను స్వయముగ డూప్లేకడకువచ్చి యెల్ల వృత్తాంతమును విశదీకరించెను. డూప్లే ప్రమాన్పడియెను. రహిమాన్ ఖాను బారవైచుకొనిన యుంగరమువలన నీయవస్థ వచ్చినదని యాతఁడు గ్రహించెను. అనేకులను వెదుకఁబంపెనుగాని యీతేప వారు దొరకుదురను నాశమాత్రమాతని కెంతమాత్రములేదు.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము

నిష్కారణకలహము

ఒకనాఁడు రాబర్టు క్లయివు తనగదిలోనఁగూర్చొనియుండెను. అప్పుడచ్చట రాజశేఖరుఁడు లేఁడు. సాయంకాలముదాటెను. దీపములు వెల్గించిరి. క్లయివు గదిలోనఁగూడ నొక దీపమున్నది. అతఁడేమేమో స్మరించుకొనుచు నొక్కచో నాసీనుఁడయి యుండెను. అప్పుడకస్మాత్తుగ నాతని యెదుట నొకవ్యక్తి సాక్షాత్కరించెను. ఆవచ్చినవ్యక్తి యోగినియని క్లయివుగ్రహించెను. ఇంచుక ప్రత్యుత్థానముఁజేసి యొకయాసనముం జూపెను. యోగినికూర్చొనలేదు. ఆమె యట్లేయుండి యాతనితో సంభాషించెను.

యోగి-క్లయివు! నీవు సువర్ణచంద్రుని విషయమున చాల పొరబడినావు.

క్లయివు—అమ్మా! ఎందుచేత?

యోగి—ఆతఁడు నీపైని ద్రోహముఁ దలపెట్టునను నమ్మకము గలదా?

క్లయివు—ఇదివరలో లేదు.

యోగి—ఇప్పుడాతఁడేమిజేసినాఁడు?

క్లయివు—చేయవలసినంత జేసినాఁడు. నాప్రాణమును హరింపమన్నాఁడు. ఆకృతఘ్నుఁడు నాకు శత్రుఁడుగాని మిత్రుఁడు గాఁడు.

యోగి—తొందరపడకుము. నీవా రాజశేఖరుని మాటలవలన నిట్లూరక లేని క్రోధముం బూనుచున్నావు.

క్లయివు— నేను నిజమరసియే స్వర్ణచంద్రుని శత్రునిగా నెంచితిని.

యోగి—నీవు రాజశేఖరు నెట్లు నమ్మితివి ?

క్లయివు—ఈవర్తమాన మెఱింగించుటచేత.

యోగి—ఈవర్తమానము మాత్రము నిజమని యెట్లెంచితివి ?

క్లయివు—సువర్ణ చంద్రుని హస్త లిఖితమగు లేఖవలన.

యోగి—ఆలేఖను నీవు పొరబడిచూచి యుందువు.

క్లయివు—తమరు చిత్తగింపుఁడు.

క్లయివులేఖను యోగిని కిచ్చెను. ఆమె దానింజదివెను. అందు సువర్ణచంద్రుని ముద్ర స్పష్టముగఁ గాన్పించెను. మరలఁ జూచెను. మరలఁ జూచెను. సువర్ణచంద్రుని ముద్రయే. సంశయము లేదు. యోగిని మరేమియు మాటలాడలేకపోయెను. లేఖను క్లయివునకిచ్చివైచెను. "విధిని దప్పింప నెవ్వరికివశము ? పోయివచ్చెదను." అని యోగిని వెడలిపోయెను. క్లయివేమియును మాటాడ లేదు. తరువాత నచ్చటకు రాజశేఖరుఁడు వచ్చెను.

రాజ—సువర్ణచంద్రుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

క్లయివు— ఎచ్చటకు ?

రాజ—ఇక్కడకే. మరల నేదేని తంత్రముఁ బన్నుటకు.

క్లయివు-ఈయుత్తరమున చేతఁబడిన దెఱుంగఁడు గాఁబోలును.

రాజ—ఎఱుంగడు. అదిగో వచ్చుచునే యున్నాఁడు!

ఇంతలో సువర్ణచంద్రుఁడు గూడ నచ్చోటకు వచ్చెను.

రాజ—దయచేయుఁడు.

సువ.—అట్లనుచున్నావేమి ? అంత గౌరవ మక్కరలేదు.

క్లయివు—తమరు డూప్లే ప్రభువుగారి యనుచరులుగదా ! మీకట్టి గౌరవము జరిగింపవలదా !

సువర్ణచంద్రుఁడు రిచ్చవడియెను. ఏదియో మునిగినదని నిశ్చయించుకొనియెను.

సువ—ఏమీ ! డూప్లే ప్రభువా ! అనుచరుఁడా ! విచిత్రము.

క్లయివు—దుర్మార్గా! ఇంకెన్ని నాళ్లీ వేషము వేసెదవు? నీ కుట్రలన్నియు బయలు పడినవి. ఆవలకు నడువుము.

సువ—మిత్రమా ! ఇదేమి ? ఇట్లనుచున్నావు ? నేనేమపరాధముం జేసితిని ?

క్లయివు - నీ వాంగ్లేయరాజ్యముం బరాసులకీయ నెంచుటయు డూప్లేకుత్తరము వ్రాయుటయు నన్నియు బయల్పడినవి. ఇంకెన్ని బొంకిన నేమిలాభము? నీ విచ్చటనుండఁదగవు. నీవు వ్రాసినయుత్తరముగూడ మాచేఁజిక్కినది.

సువ—ఉత్తరమా ! అయ్యో ! నీవు చాలవఱకు మోసపోయితివి. ఏదీ యాయుత్తరమిటుఁదెమ్ము. అది తప్పు సృష్టి.

క్లయివు-తప్పు సృష్టియా ! మూర్ఖుఁడా ! చూడుము. అని విసరివైచెను. సువర్ణచంద్రుఁడు దానినిఁజూచెను. అందు తన వ్రేలియుంగరపు ముద్రగాన్పించెను. తత్తరపడియెను. తన వ్రేలింజూచుకొనియెను. ఉంగరము లేదు. నాఁడా సత్రమున విడిచి కట్టినప్పుడు తస్కరించిరని తలంచెను.

క్లయివు.—ఏమి ? అది తప్పుసృష్టియేనా !

సువ - ఏమైననేమి ? ఈ రాజశేఖరుని యెడల మాత్రము జాగరూకతతో మెలంగుచుండుము. పోయివచ్చెదను.

క్లయివు-చాలుచాలు. అధిక ప్రసంగముఁజేయకుము.

సువ-నేను చాలకాలమునుండియు నీకు మిత్రుఁడనైయుంటిని. నామనస్సును గనిపెట్టలేకపోయితివి.

క్లయివు - అకల్మషమగు నీమనస్సునెవ్వరు గనిపెట్టఁగలరు ? పోపొమ్ము.

సువర్ణచంద్రుఁడేమియు మాటాడలేదు. కన్నీరుఁగార్చుచు వెడలిపోయెను.

ఇరువదవ ప్రకరణము

దుష్టదూతిక

జుమల పలుమారబ్దుల్లాఖానుని యింటికి రాకపోకలు సాగించుచుండెను. ఆమె యొకనాఁడాతనికి రాణిగారుపంపినదని ఫలములం గొన్ని దెచ్చియిచ్చెను. రెండవనాఁడు రాణిగారితోఁడ నొకింత మాటలాడ వలయునని చెప్పెను. జుమల యుద్దేశ్యమేమో యబ్దుల్లాఖానునకించుకను గోచరించినదిగాదు. ఆతఁడామె రాకపోకలకుఁ గారణ మరయుచుండెను. ఆతఁడు లోలోన నెంతవిసవిసకొను

చున్నను పైకిమాత్ర మా విసవుందోపనీయక చల్లచల్లఁగఁదప్పుకొనుచుండెను. జుమల యొక్క దినమైనను మానక ప్రతిదినము నబ్దుల్లాఖానునితోఁడ మాటలాడిపోవుచుండెను. ఆమె యాతనితోఁడ విస్తారముగఁ బ్రేమవిషయమగు మాటలనే యాడుచుండెను. అబ్దుల్లాఖానుఁడామెకు గట్టిగ బుద్ధిఁజెప్పవలయునని తలంచియుండెను. కాని యామెన్నఁడు నాతని కట్టి సమయమే చిక్కనిచ్చినది గాదు. జుమల సహజముగ జాణ. అందును గార్యనిర్వహణశక్తి బాగుగఁగలదు. ఇప్పుడు కార్యార్థియైవచ్చినది. ఆమె యాతని వలన మాటఁబడునా ? అట్లు మాటాడునా ? కడుజాగరూకతగ నతనిఁ దనవలలో వైచికొనఁదలంచుచుండెను. కానియబ్దుల్లాఖానుఁడు మాత్రము సామాన్యుఁడుగాఁడు. ఆతఁడు మహమ్మదీయకుల సంజాతుఁడయినను, చాలసజ్జనుఁడు. ఈ మాయలకును గీయలకును లోఁబడు వాఁడుగాఁడు. జుమల సాధారణముగ నాతనితోఁడ కోసలాబాయి సౌందర్యాది విషయములనుగుఱించి ప్రస్తావించుచు రాచకార్యముల విషయమై మాటాడ నాతని రమ్మనినదనియుఁజెప్పుచుండెను. అప్పటికబ్దుల్లాఖానుఁడు జుమల యభిప్రాయమును గొంత కొంత గ్రహించెను. కాని పైకేమియుందెల్పక నేఁడు రేపనిచెప్పుచు దినములు గడపుచుండెను. జుమల, వారణసంహారము నాఁడబ్దుల్లాఖానుఁడు తమ కొనర్చిన యుపకారమునకు వందనముల నర్పింపుమని మారాణిగారు జెప్పినదని పలుమారనుచువచ్చెను. అందుచే నాతఁడు ,,వారణ సంహార సమయమున నాకోసల నన్నుఁజూచి మోహించెనాయేమి ?'' అని తలంచెను. కాని వెంటనే ,,ఇస్సీ ! పాపిమనస్సా ! ఏమి చింతించుచున్నావు? ఆమె నాకు తల్లివంటిది. నేనిట్లాలోచింపవచ్చునా ?'' అని యూ

హించుచుండెను. ఏది యెట్లున్నను జుమల మాత్రమింకను నాతని యింటి కనుదినము వచ్చుచునేయుండెను. ఆమె యభిప్రాయము నబ్దుల్లాఖానుఁ డెఱింగియు నెఱుఁగనివానివలె నుండెను. ఆతని సద్గుణమే యాతనిమనుస్సును మంచిమార్గమునకుఁ ద్రిప్పుచుండెను. అందువలననే యాతఁడామె యభిప్రాయము నెఱుంగలేకుండెను.

ఇట్లుండ నాతనికడనుండి యప్పుడే జుమల వెడలిపోయెను. అప్పుడొక ఫకీరచ్చటకువచ్చెను. ఫకీరు నబ్దుల్లాఖానుఁడు గౌరవించెను. అంతట ఫకీరాతని దీవించి యిట్లనియెను.

ఫకీ—ఇప్పుడు నీకడనుండి వెడలిపోయిన దెవ్వరు?

అబ్దు—చిత్తము ఆమె యొకదాసి.

ఫకీ—దాని వృత్తాంతమును నీవు బాగుగ నెఱుంగుదువా?

అబ్దు—ఎఱుఁగుదును. దానిపేరు జుమల.

ఫకీ—నేను పేరడుగలేదు. గుణములు.

అబ్దు—ఆవిషయమయి నేనంతగా నెఱుఁగను.

ఫకీ—ఎఱుఁగకున్నచాల నపాయము రాఁగలదు. అది దుష్టదూతిక!

అబ్దు—నాకడ కామె యేలవచ్చుచున్నది?

ఫకీ—నిన్నాకోసల మోహించియున్నది. అందుచే నామెకు నిన్నుఁగూర్చుట కాదుష్టదూతిక యత్నించుచున్నది. ఇఁక నీకు చాల నపాయమురాఁగలదు. ఆజుమల చాల చెడ్డది. నీవు దాని మాయలకులోఁబడవలదు.

అబ్దు—తమ యనుగ్రహమున్న నట్లే జరుపఁగలను.

ఫకీ—ఇఁకనేఁ బోయివచ్చెదను. నాకావల చాలపనులున్నవి. దాని మాయలకు మాత్రములోఁబడవలదు.

అబ్దు—చిత్తము.....అయ్యా! ఎక్కడనుండి తమరాక?

ఫకీ—నేను చాలదూరమునుండి నిన్ను రక్షింపవలయునని వచ్చితిని. నీవు జాగరూకుఁడవై యుండుము. చాల జాగరూకుఁడవై యుండవలయు.

అబ్దు—చిత్తము.

ఫకీరు వెడలిపోయెను. అబ్దుల్లాఖానుఁడా దినమంతయు వేగించెను. మరుసటిదినము వచ్చెను. ఆనాఁడేమోకాని జుమల వచ్చుచున్న నాతనికించుక భయముగూడ నయ్యెను. జుమల వచ్చువేళ యయినది. జుమల రానేవచ్చినది. ఆమె చిటుకుచిటుకుమని మట్టెల చప్పుడుజేయుచు వయ్యారమునంతను చీరపైటకొంగునఁ జూపుకొనుచుండెను. ఆనాఁడు జుమల కొన్ని ఫలాహారములను, ఒక వీణను తనతోఁగొనితెచ్చెను. వానిని సమయానుకూలముగ నుపయోగించు వెఱవాలోచించుచుండెను. ఆమె యబ్దుల్లాఖానుని దగ్గరకువచ్చెను. అబ్దుల్లాఖానుఁ డేమిచేయుచుండెనో! కూరుచుండెను. తలవంచుకొనియుండెను. ఎద్దియో యోచించుచుండ వచ్చెను. జుమలతోఁడ మాటాఁడలేదు. కూర్చొనుమని పలుకలేదు. జుమల యది యంతయుఁ గనిపెట్టినంత,కనిపెట్టఁగలిగినంత ఆమె శక్తికి సాధ్యమయినంతవఱకుఁ గనిపెట్టెను. ఏమి యూహించికొనినదో జుమల యూహాలను మనము గనిపెట్టఁజాలము. ఆమె మెల్లన నచ్చటి మేజాబల్లపై నా ఫలాహారముల పళ్లికనుంచి యచ్చటి కుర్చీపైఁ దనంత నాసీనయై వీణనెత్తి యక్షస్త్రీకన్న మిన్నఁగ వాయింపఁదొడంగెను. ఆమె కల్యాణిరాగముపైనొక

హిందూస్థానీ కీర్తనం బాడుచుండెను. మాచదువరులకు దానిని వినవలయునను కుతూహలమున్న చో దాని భాషాంతరీకరణమును వినఁ బ్రార్థితులు.

సరసుఁడు నీకతమున నా చెలి బడు
నటమట కట! వర్ణ నాతీతమహా!
ధీరత. నెడబాసి చెలియ వగ
నతనుబారిగుందుచుండెను గదర! ॥సర॥
నీదురూపమునె నెమ్మదినిలుప్రుచు
నియతిమాని వగనెపుడు మునుంగుచు
కామసుందరా! నీదునామమునెఁ
గలికియెపుడుఁ దలచుచుండునుగదర ॥ సర ॥

ఇట్లు, ఆమెపాఁడుటకారంభించెను. అబ్దుల్లాఖానుఁడొకమారు మాత్రము తలయెత్తిచూచి మరల తలవంచుకొనియెను. ఆసమయమున జుమల యాతని నాకర్షింప యత్నించెను. కాని యాతఁడు వెంటనే తలవంచుకొనియెను. ఇఁక జుమల సంగీతమాతని నాకర్షింపలేక పోయెను. "ఆకర్షింపదు." అని యామె తలంచెను. జుమల చేష్టలన్నియు నాతనికి నసహ్యములుగనుండెను. క్రిందటి దినమున ఫకీరుజెప్పిన మాటలన్నియు నాతని కింకను నోటిలో నాఁడుచుండెను. జుమల యాలోచించుచుండెను.

"ఏమి! ఖానుగారు! సంగీతమంత సారస్యముగా లేదా యేమి? ఊరకున్నారు."

"లేక్షేమి"

"మఱి యొక రాగమాలాపింతునా?"

"నాకిప్పుడు తలనొప్పిగానున్నది. ఇంచుక సేపు తాళుదూ."

"ఏమీ! మీకు తలనొప్పియా! మందేలవైచికొనరు? నేను తెచ్చియిత్తునా?"

"వలదు. ఇంచుక సేపున కదియే నెమ్మతించును."

"రాణిగారు మంచి మందీయఁగలరు."

"అక్కరలేదు."

"మారాణిగారప్పుడప్పుడా మందువైచికొనుచుండును. ఆ మందు సౌందర్యమును గూడఁ గలుగఁజేయును సుమా! తలనొప్పి వచ్చినట్లయిన నా యౌషధమును వెంట్రుకలకు రాచికొందురు. దానిచే వెంట్రుకలు నునుపెక్కి నీలములవలెఁ బ్రకాశించుచుండును. తలనొప్పి నిముసములో మాయమైపోవును."

"సరే!"

"తెచ్చియిత్తునా యేమి?"

అబ్దుల్లాఖానుఁడు మాటాఁడలేదు. ఆతనికి క్రోధ మెక్కుడగుచుండెను.

"మారాణిగారామందు వైచికొనునప్పుడు జగన్మోహినివలెనుందురు. ఆమె సౌందర్యమప్పుడు వర్ణనాతీతమయియుండును." ఆమాటల నబ్దుల్లాఖానుఁడు వినియెను. ఆతనియొడలూరక నామె మాటలను సమిధలవలన మండిపోవుచుండెను. తన బలత వణకుచుండెను.

"దుష్టదూతికా! వెడలిపొమ్ము." అని యొక్క తోపుఁ దన్నెను.

Blank page counted.

రెండవభాగము

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము

హైదరాబాదు ముట్టడి

నాజరుజంగు హైదరాబాదు నవాబైయుండెను. ముజఫరుజంగు పుదుచ్చేరి పట్టణముం జేరియుండెను. నాజరుజంగు నాహవమునం జంపి యారాజ్యమును దనకొసంగినట్లయిన డూప్లే ప్రభువునకు, చాల ద్రవ్యమిచ్చెదనని ముజఫరుజంగు వాగ్దత్తముచేసియుండెను. డూప్లే యారాజ్యమునకు ముజ్ ఫర్జంగును బ్రతిష్టించుటకును, అటుతరువాత క్రొత్త నిజాము సైన్యముంగూడఁ గూర్చుకొని యాపై నార్కాటును ముట్టడించి యన్వరుద్దీను నోడించి చందాసాహెబుం బ్రతిష్టించుటకును నిశ్చయించి ప్రబల సేనాసమేతుఁడై హైదరాబాదు పట్టణముపైకి వెడలెను అందు చందాసాహెబు కొంతసైన్యమునకును, ముజ్ ఫరుజంగు కొంతసైన్యమునకును, దాదాజీర్ఘోరేపురే యను మహారాష్ట్రుఁడు కొంతసైన్యమునకును, బుస్సీ కొంతసైన్యమునకును నధి పతులుగనుండిరి. వీరందఱపైనను డూప్లే యధికారమును వహించి యుండెను. సైన్యము పుదుచ్చేరి పట్టణమును వెలువడి కతిపయ దినములలో హైదరాబాదు పట్టణముంజేరెను. నాజరుజంగునకు ముజ్ ఫరు జంగు కుట్రలన్నియుఁ దెలసియేయుండును. కాని యాతనికి సైన్యమును సంసిద్ధపఱచుకొనుటకు వ్యవధి చాలదయ్యెను. సైనికులందఱును పట్టాభిషేక మహోత్సవానందమున మునిఁగియుండిరి.

వారప్పటికప్పుడు కత్తుల నొరలలోనుండి లాగి నూరుకొనుచుండిరి.
సాముచేయుచుండిరి. తుపాకులలోన మందు కూరుచుండిరి. గురి
జూచుకొనుచుండిరి. ఎంతైననేమి లాభము ? పరాసు సైన్యములు
వచ్చిపడినవి. ఇఁక నాలశ్యము చేయుటకు వీలులేదు. పట్టణమును
సాధ్యమయినంతవఱకుఁగాచుచుండిరి. వారికందఱకునురాజశేఖరుని
పినతండ్రి యగు సదాశివరావు సేనానాయకుఁడయి యుండెను.
అతఁడు రేయింబవళ్లును వేయి కన్నులతోఁడ నగరమును కాపాడు
చుండెను. పరాసు సైన్యములు కోట బహిర్ద్వారమునుండి ఫిరంగు
లను గాల్చుచుఁగోటను బ్రద్దలు గావింపఁ జూచుచుండిరి. నిజాము
సైన్యములు కోటగోడలపైనుండియు, బురుజులనుండియు, శత్రు
వులపైన నాయుధములం బ్రయోగించుచుండిరి. ఇరుసైన్యములును
సమానముగ యుద్ధముం జేయుచుండుటచే జయాపజయంబులు
నిర్ణీతములుగాకుండెను. సదాశివరాయఁడు తన సేనావారముం
బ్రోత్సాహపఱచుచు మహా శౌర్యమున రణ మొనర్ప సాగెను.
ఆతఁడు రణరంగమున నిలచినతోఁడనే నిజాము పక్షమందలి
యెట్టి శౌర్యవిహీనునకయినను శౌర్య ముట్టిపడుచుండెను. పరాసు
సైన్యమందలి యెట్టి శౌర్యరాసికి సయితము ధైర్యముజారి పోవు
చుండెను. ఇట్లే యుద్ధముతోఁడనే వారము దినములు గడచి
పోయినవి. సదాశివరాయఁడుజీవించియున్నంతవఱకును, కోటలోఁ
బడదని యెల్లవారికిని తెల్లమయ్యెను. పరాసుల కాతనిం దొలుత
దుదముట్టించుటవశ్య కర్తవ్యమైయుండెను. సదాశివరావుం జంపు
టకు పరాసు యోధవరు లనేకవిధములఁ బ్రయత్నించుచుండిరి.

* * * * * * *

ఒక దినము రేయి సుమా రెనిమిదిగంటలయి యుండవచ్చును.
పోరు ఘోరముగ జరగుచుండెను. హైదరాబాదు పట్టణమున

కెదుటనున్న యొక చిన్న గుట్టపై నిరువురు పురుషులు నడచు
చుండిరి. యజమానునిచేత నొక తుపాకియుండెను. సేవకుఁడొక
దీపముంగొని తెచ్చుచుండెను. వారట్లుపోయిపోయియాగిరి శిఖరమున
నిలచి యుభయసైన్యములం దేరిపారఁ జూచిరి. అప్పుడు గూడ
సంగ్రామముభయంకరముగజరుగుచునేయుండెను. యజమానుఁడచ్చ
టనే వేచియుండెను. ఒకింత తడవాతఁ డట్లే వేచియుండి యకస్మా
త్తుగ "ఢా"మ్మని తుపాకిఁ బేల్చెను. తుపాకి ప్రేలినతక్షణమే నిజాము
సైన్యమున హాహాకారములుదయించెను. వెంటనే పర్వతముపైని యజ
మాని సంతోషముతోఁ గ్రిందకువచ్చి పరాసు సైన్యముం గలసికొని
యెను. ఆ యజమానుఁడే బుస్సీ. అతఁడు సదాశివరావుం జంపుట
కా గుట్టనెక్కెను. సఫలీకృతకార్యుఁడై తిరిగివచ్చెను. సదాశివుని
మరణముచే నిజాముసైన్యములకు రెక్కలువిరిగినట్లయ్యెను. పరాసు
సైన్యమునం గోలాహలధ్వనులును నిజాము సైన్యమున హాహాకార
ములును, ఒక్కమారుగ నుదయించి భూనభోంతరాళములు నిండెను.
నిజాము సైన్యమున కుత్సాహమెల్లం దగ్గిపోయెను. క్షణములో
నిజాము సైన్యములెల్ల నేలపాలయ్యెను. ఇదివఱకే చాలవఱకు శిధిల
ములైయున్న కోట గోడ లామరునాఁడు బ్రద్దలయిపోయెను. కోట
స్వాధీనమయ్యెను. నాజరు జంగుకూడ నెవ్వఁడో యొక యోధు
నిచే హతుఁడయ్యెను. డూప్లే సంపూర్ణవిజయమునుసంపాదించెను.
ఆ మరునాఁడే ముజ్ఫరుజంగునకుఁ బట్టాభిషేక మహోత్సవము
కూడ జరిగెను. విజయోత్సాహముచే డూప్లేప్రభువు హైదరా
బదు సమీపమున "డూప్లేపత్తాబాదు—" ను కట్టించెను. వారం
దఱు నచ్చటకొలఁది దినములుండిరి. అంతటనటనుండి యుద్ధశ్రమ
మెల్లం దీర్చుకొని ప్రబలసేనాసమేతుఁడై డూప్లేమరల చందాసా

హెబు, ముజఫరుజంగు మొదలగువారింగూడి యార్కాటుపట్టణము ముట్టడికై బయలు వెడలెను.

ఇరువదిరెండవ ప్రకరణము

పాపము బ్రద్దలైనది

సాయంకాల మయినది. విహంగములుఁ కలకలారావంబులు గావించుకాలమును, సూర్యభగవానుం డపరదిగ్తటము నలంకరించు కాలమును, నతిక్రమించినవి. ఇప్పుడు వాని యలుకుఁ డెచ్చటను వినఁబడుచుండుటలేదు.

రాజశేఖరుడు తనయింటి యరుగుపైఁగూర్చుండెను. అప్పుడాతని కడకు నలువురు స్థూలకాయులగు మనుష్యులు వచ్చిరి. వారినిఁ జూచి రాజశేఖరుఁడు,

"ఓయీ! ఈరేయి మన మొక యనివార్యకార్యమాచరింప వలయును. హైదరాబాదు లోఁబడినది. ఎట్లో యిఁక నార్కాటు గూడలోఁబడును. మనము క్లయివును గూడఁబట్టుకొనవలయును." అని అనుచుండెను.

అప్పుడొక బిచ్చగాఁడచ్చటకు పాడుచువచ్చెను.

బిచ్చ—"గీ. గొల్లవారింటనెన్నియో నాళ్లనుండి
యరయ దధిభాండయుగము భిన్నంబుఁజేయ

కాచియుంటిని ; రాధ! యక్కాలమునకు
పెద్దగొల్లది వచ్చెనా వద్ద కపుడు.

రాజ—ఉస్! ఎవడవు రా నీవు? పొమ్ము,పొమ్ము.

బిచ్చ—గీ. అపుడు నే దానిఁజూచి యోయవ్వ! నాకు
వెన్నఁబెట్టవె యంచేఁగ వెలది యింత
వెన్నఁబెట్టిన నాకుచు నన్నుమిన్న
జూడకుండఁగ భాండముఁ జోద్యముగను
బ్రద్దలుగఁజేసి ద్రావితి పాలనెల్ల.

రాజ-ఓరీ! నీవెవఁడవురా! ఇచ్చటనుండి వెడలిపోవేమి?

బిచ్చ-గీ. అంత నాయవ్వ యనివార్యాగ్రహమున
నోరిధూర్తుఁడయంచు నన్దూరుచుండ
గంతులిడుచు నేనటనుండి కదలివచ్చి

మను—అయ్యా! మమ్ములనంపివేయుడు.

మను—

రాజ- వీఁడు ప్రహారణంబులచేతఁ గాని సాధ్యము కాఁడు. ఈ మొండిని నేను శిక్షించెదను. మీరుబొండు. ఒక శకటముం దెచ్చి యుంచుడు. నే నాతనింగీసికొని వచ్చెదను.

ఆ మాటలను విని యా నలువురుమనుష్యులును వెడలి పోయిరి. వారివెంటనే బిచ్చగాఁడుగూడ వెడలిపోయెను. రాజశేఖరుఁడు రిచ్చపడియెను. ఆ బిచ్చగాఁడు తమ రహస్యము లెఱుంగవచ్చెనేమోయని భయపడియెను. "అయినను భయములేదు. ఈదివానీ మనలనేమి సేయఁగలడు?" అని తలంచెను. వెంటనే యాతఁడచ్చటనుండి బయలు వెడలి రాబర్టు క్లయివు కడకేఁగెను. అతఁడు రాబర్టుక్లయివునుజూచిన తక్షణమే,

"మిత్రమా ! నీ వుపేక్షచేయుటచే నెంతమునిగినదో తెలిసినదా ?" అనియెను.

క్లయివు - ఇప్పుడేమయినది ?

రాజ - ఆ సువర్ణచంద్రుఁ డీరేయి నిన్నుబట్టి పరాసుల కప్పగించునట !

క్లయివు-సువర్ణచంద్రుఁడే !

రాజ - సందేహమేమి ? వాఁడెంతకయిన సాహసుఁడు. వానిని మనము నమ్మియుండరాదనియు, మడియింపుమనియుఁ జెప్పినను వినకపోయితివి.

క్లయివు - సరియే ! గతమునిప్పుడు త్రవ్వనేల ? ఇప్పుడేమి చేయుదము.

రాజ - వారీరాత్రి యీ యూరి యావలనుండు పాడు దేవాలయమున సభ జరపుదురని తెలియవచ్చినది. మనమచ్చట కేఁగి వానింబట్టుకొనినట్లయిన సులభముగ చేఁజిక్కించుకొనవచ్చును.

క్లయివు - అట్లయిన నెన్నిగంటల కేఁగుదము.

రాజ - సుమారు పదిగంటల కేఁగవచ్చును.

క్లయివును రాజశేఖరుఁడు నట్లే పదిగంటలవఱకును వేచియుండిరి. ఆటుతరువాత వారిరువురు సాయుధహస్తులై బయలు వెడలి యనేకసందులు గొందులుదాటి యెట్టకేలకు పదిగంటలవేళ కాపాడు దేవాలయముం జేరిరి. దివాముఖముల గాఢాంధకారము గ్రమ్ముకొనియుండెను. మింట ననంత నక్షత్రములు విలసిల్లుచుండెను. చూపుమేర దూరమున నెచ్చటను దీపకళికయొక్కటియేని దృష్టిగోచర

మగుటలేదు. ఆ యాలయమునగూడ నంధకారము వ్యాపించియుండెను. సువర్ణచంద్రుఁడుగాని యాతని సంబంధులగు రాజద్రోహులుగాని యందుఁ గాన్పింపలేదు. దీపమార్పివైచి యందుదాగియుందురాయని క్లయివాలోచించెను. అప్పుడాతఁడొక యగ్గిపుల్లగీచి యాపాడుకోవెలలోనఁ బరీక్షించెను. కాని యందుఁగూడ సువర్ణచంద్రుఁడు మొదలయినవారు గాన్పింపలేదు. "ఇంచుక తాళుము. వారిచ్చటికేవత్తురు" అని రాజశేఖరుఁడు చెప్పెను. ఆమాటప్రకారమించుకతడవాతఁడందు వేచెను. కాని యెంత సేపటికిని సువర్ణచంద్రాదులు వచ్చుజాడలేదు. రాజశేఖరుఁడు క్లయివునుండి దూరముగ నేఁగెను. ఆతఁడెవ్వరితోఁడనో గుసగుసమాటాడుచున్నట్లుగూడ వినవచ్చెను.

"నీవెవ్వరితోఁడమాటాఁడుచున్నావు ?" అని క్లయివు ప్రశ్నించెను

"నేనా ! నేను రాజద్రోహులతోఁడ మాటాఁడుచున్నాను" అని రాజశేఖరుఁడు జవాబు చెప్పెను.

"అట్లయిన నీవుకూడ రాజద్రోహిగా మారితివాయేమి ?" అని క్లయివు పరిహాసముగా ననియెను.

"అవును. నేను నిశ్చయముగ నిపట్లద్రోహినే !" అని రాజశేఖరుఁ డనియెను.

రాజశేఖరుఁ డింకను తనతోఁ బరిహాస మాడుచుండెనని యేపాపము క్లయివూహించుచుండెను ! కాని వాని మోసము గ్రహింపఁజాలకపోయెను. ఇంతలో నాతని ఖడ్గము నెవ్వరో లాగికొనిరి. క్లయివు తత్తరపడియెను.

"రాజశేఖరా-ఎవరు-సువర్ణ-ఆ-ఆ-"అనియాతఁడఱచెను-కాని కార్యము లేక పోయెను. ఇదివఱకే యాతని రెండుచేతులును వెనుకకు విఱిచి కట్టఁబడియుండెను. అతఁడిక నేమి చేయుటకును వీలులేకపోయెను. కాని యాతని నోరూరకొనలేదు. అది తనపని నిర్వర్తించుకొనుచునే యుండెను. "ద్రోహులు-ద్రోహులు-సువర్ణ-దుర్మార్గా! ఎవఁడు?" అనియాతఁడఱచుచుండెను. అప్పుడు రాజశేఖరుఁడు, "దుర్మార్గా! వదరకుము. నీవుగట్టిగ మాటాడి నట్లయిన యమసదనమున కంపఁబడుదువు-జాగ్రత్త-" అనెను.

క్లయివు-రాజశేఖరా! ఎవరిననుచున్నావు?

రాజ-నిన్ను. అనఁగాక్లయివును-ఇప్పుఁడు తెలసినదా? నేనుడూప్లే పంపునవచ్చితిని-నీవిప్పుడు డూప్లేకడకేపోవలయును. నీవు కైదీగా మాచేఁబట్టఁబడితివి-ఇప్పుడెట్లుతప్పించుకొనఁగలవు? సువర్ణచంద్రునిపై నీకలుకఁ గల్పించినది గూడ నేనే!

రాజశేఖరుని యుద్యమమంతయు క్లయివునకుఁ దెలిసిపోయెను. ఇఁక నాతఁడు జీవములపై నాశ వదలుకొనియెను.

,,దుర్మార్గా! ఎంతపనిచేసితివి?" అని యఱచెను.

,,మాటాడకుము-ప్రాణములు దక్కవు" అని రాజశేఖరుఁ డనెను.

,,పాపాత్మా! నీవు మోసముచే నిట్లొనర్చుచున్నావు. నాకుఁ గూడ నొక ఖడ్గమునిచ్చి మరి మాటాడుము. అప్పుడు నా శూరత్వము తెలియఁగలదు-ఇప్పుడు నీ వెంతబెదరించిన నేమి లాభమున్నది?"

ఆ మాటకు రాజశేఖరుఁ డేమియు జవాబుఁ జెప్పలేదు ,,ఓరీ! శకటముం దోలుకొని రమ్ము" అని సేవకున కాజ్ఞాపించెను. వాఁడు

శకటముం దోలి తెచ్చెను. ఇంతలో ,,దుర్మార్గా! నిలునిలు-"మను వీరాలాపమొండువారికి కర్ణతాడితమయ్యెను. అందఱును నివ్వెఱపడిరి. స్థంభీకరించి నిలువఁబడిపోయిరి. కాని రాజశేఖరుఁడు మాత్రము నిలువఁబడలేదు. ,,హా!" యని యఱచి నేలఁబడిపోయెను. అతని శిరస్సు శరీరమునుండి వేఱుచేయఁబడియుండెను. ఆటు తరువాత సేవకులుగూడ నిలువఁబడలేదు. వారు పాఱిపోయిరి. క్లయివొక్కఁడే ఆయంధకారముననిలువఁబడియుండెను. అప్పుడాతని యెదుట నొక రక్తాయిత ఖడ్గహస్తుఁడగు శూరశిఖామణి నిలువఁబడియుండెను. చీకటిచే క్లయివాతనినిఁ బోల్చుకొనలేక పోయెను.

,,నాకుప్రాణదానమొనర్చిన పుణ్యాత్ములకు నాకాయ మర్పింతునుగదా!" యని యాతఁడు మెల్లన ననియెను.

అప్పుడాతని యెదుటనున్న వీరుఁడు ,,మిత్రమా! నన్నిప్పటికైన క్షమింపుము. నేను దౌర్భాగ్యుఁడనగు సువర్ణచంద్రుఁడను." అనియెను.

క్లయివు హృదయము వేయి రంపములతోఁ గోసినట్లయ్యెను. ,,మిత్రమా! నేనుపాపిని. నీవంటి సజ్జనునితోఁ మాటాడఁదగను. నేను నిష్కారణముగ దురాగ్రహ గ్రహావేశ పరవశుండనై యీ దుష్టుని మాటలను నమ్మి నిన్ననరాని కారు లాఁడితిని - క్షమియింపుము! రక్షింపుము!" అని పలికెను. వెంటనే స్వర్ణచంద్రుఁడాతని శృంఖలములందీసి వైచి ,,మిత్రమా! నీ దెంతమాత్రమును లోపములేదు. ఆయుత్తరముఁ జూచి నీవు నమ్మితివి. అల్లనాఁడు సత్రమున వీరునన్ను విఱిచికట్టినప్పుడంగులీయమును సంగ్రహించి

యుందురు అందుచే నింతపుట్టినది, ఇఁక మన మీస్థలముననుండ రాదు. ఇంటికిరమ్ము.'' అని పలికెను.

అప్పుడు క్లయివు సందేహమెల్లఁ బోయెను. ఆతని నొక్కమారు కౌఁగిలించుకొని క్షమింపుమని వేడుకొనెను. అప్పుడు వారిరువురు నింటికిఁబోయిరి. మార్గమధ్యమున దనయపాయము విషయమున నాతనికెట్లు తెలిసెనని క్లయివు సువర్ణచంద్రు నడుగ నాతఁడా వృత్తాంతమును దనకొక బిచ్చగాఁడు చెప్పెనని చెప్పెను.

ఇరువదిమూఁడవ ప్రకరణము

కపట నాటకము

అబ్దుల్లాఖానుని వలన పదతాడనమొందిన జుమల యేమైనది? ఆమె యనివార్య క్రోధాన్వితయయి యబ్దుల్లాఖాను నంతమందింతు నని ప్రతిజ్ఞఁబూని కోసలకడ కేఁగెను. అట్లామె కోసలకడ కేఁగి భోరున నామె పాదములపైఁబడి యేడువసాగెను. స్త్రీలకు సాధారణముగ దమ పంతము సాగనప్పుడేడ్పొక ముఖ్యసాధనమయి యుండును. జుమల యిప్పుడా సాధనముం బ్రయోగింపసాగెను.

కోస—జుమలా! ఏమి? నిన్నెవ్వరేమనిరి? అట్లేడ్చుచున్నావేమి?

జుమల యింక నట్లే రోదనముఁ జేయుచుండెను. ఆమె జవాబు చెప్పలేదు.

కోస—జుమలా! నిన్నే దుర్మార్గు లేమనిరి?

జుమ—కోసలా! నేనింక జీవింపఁజాలను.

జుమలకు మరింత రోదన మెక్కువయయ్యెను.

కోస—నీకంతటి విచారమేలఁ గల్గినది? జుమలా! చెప్పుము.

జుమ—ఇంతటి యవమానమును నాజన్మమధ్యమున నే నెన్నఁడు ననుభవింపలేదు. నేఁడు నీవలన నన్నా నీచుఁడు కాలితోఁదన్నినాఁడు.

కోసల కబ్దుల్లాఖానునిపై నను మానముదట్టెను.

కోస—నిన్నట్లు పదతాఁడన మొనర్చినదెవ్వరు?

జుమ—ఆదుర్మార్గుఁడు...అబ్దుల్లా.....

కోసల చాల తడ వాలోచించెను. మోహము తన మిత్రులగు వారి ప్రాణము బోవుచున్నను నాదిక్కునకు మెసల నీయదు తాను వరియించిన వారి పక్షమే యుండును. తన మనోహరుఁడు ద్రోహి యయినను నిరపరాధివలె దోఁచుచుండును. ఇది స్త్రీలకు సహజ లక్షణము. వారు తమ వరులపై నీఁగనైన వ్రాలనీయరు. ఇప్పుడు కోసల యాలోచించుకొనియెను. ఇంకను ఆలోచించుకొనియెను. కాని యబ్దుల్లాఖాను నందా వంతయు దోసము లేదనియే యామె చెప్ప నిశ్చయించెను, మనస్సులో మాత్రమామెకుఁగూడ నబ్దుల్లాఖానుఁడట్లు తన్నుట తప్పిదమనియే తోఁచుచుండెను. కాని యామె మాత్రమాతనియందు నేరము లేదనియే చెప్ప నిశ్చయించుకొనియెను. ఇందులకు మోహమే టిప్పణము. దాని కెవ్వరేమి చెప్పఁగలరు?

కోస—జుమలా! నిన్నాతఁడెఱుంగఁడేమో!

జుమ—ఎఱుఁగఁడా? నీవుగూడ నట్లేమాటాడుచున్నావా? ఆతఁడెన్నినాళ్లనుండియు నన్నుఁ జూచుచుండలేదు? ఎఱుఁగకున్నమాత్ర మట్లు దన్నవలయునా? వాని యధికారగర్వముమండ! వాని నాశనమెప్పుడు వచ్చును?

కోసల కామాటలు చాల కష్టములుగఁ దోచెను. ఆమె యొకింతతడవేమియు మాటాడలేదు. లజ్జగూడ నప్పుడే వచ్చెను. వెంటనే క్రోధమువచ్చెను. ఎవరపైన? జుమలపైన దానితోఁబాటు దుఃఖముగూడ వచ్చినది. ఆ యవస్థాత్రయంబు లేకీభవించెను. ఆ యేకీభవించిన యవస్థ పేరెద్దియో మేమెఱుంగము.

కోస—దుఃఖింపకు, ఇంతమాత్రమునకే?

జుమ—ఇంతమాత్రమా? ఆహా! ఎంతగట్టిదానవు? నీవే యాదుష్టునితోఁ దన్నుటకుఁ బ్రబోధించితివా యేమి? బాగు, బాగు. నన్నోదార్చి యాదుష్టునిశిక్షించుటకు మారు నన్నే చీవాట్లంబెట్టుచుంటివి. ఇందులకు నిన్ననవేల? ఆవిధిని దూరెదను. నీవద్ద దాసిగానున్న నన్నే దూరుకొనియెదను. ఇఁక నీకడ నుండఁజాల.

అని జుమల వెడలిపోయెను. కోసల చూచుచుండెను. ఏమి చేయఁగలదు? కన్నీరు దుడిచికొని లోనికేఁగెను.

ఇరువదినాలుగవ ప్రకరణము

ఆర్కాటు ముట్టడి

కర్నాటక నవాబగు నన్వరుద్దీనునకు మహమ్మదాలీయను నొక కుమారుఁడుండెను. అన్వరుద్దీను చాల వృద్ధుఁడయి యుండెను. ఆతఁడు తన కుమారునిపై రాజ్యమునుంచి తాను విశ్రాంతి నందవలయునని యూహించియుండెను. అతని కడ చాల కాలమునుండియు చందాసాహెబు సేనానాయకుఁడుగా నుండెను. చందాసాహెబు ఫ్రెంచివారితోఁడ. గుట్రలంగావించుచు, నన్వరుద్దీనునకు మారు తానా సింహాసనము నాక్రమించుకొనవలయునని చూచుచుండెను. ఇట్లుండ నీతని దురూహములెల్ల నొక యోగివలన సువర్ణచంద్రుఁడెఱింగి దాని నన్వరుద్దీనున కెఱిగించెను. అన్వరుద్దీనుచందాసాహెబును వెడలిపొమ్మని చెప్పెను. కాని యాతఁడు, „నన్ను వెడలిపొమ్మనుటకు నీవెవ్వఁడవు? నన్ను నిజాము నిర్మించినాఁడు. మరల నాతని యాజ్ఞయయినఁగాని నేఁ గదులఁజాల" నని పలికి యట్లే యుండెను. వెంటనే స్వర్ణచంద్రుఁడు దానికిఁగూడ దగు పని గావించి నిజాముచేతనే వెడల నడపించెను. ఈ వృత్తాంతములెల్ల మాపాఠకులకు గరతలామలకాంశ ముగ్గావున దీని నింతటితోఁడ విరమించి యిఁక నార్కాటు ముట్టడి యెట్లెట్లు జరగునో దాని నీక్షింపనేఁగుదము.

ప్రబల సేనాసమేతుఁడయి దూప్లేచందాసాహెబుప్రభృతులంగూడి యార్కాటు పట్టణమును ముట్టడించెను. హైదరాబాదు

నందువలెనే యార్కాటునందుఁ గూడ సేనావారమెల్ల నసంసిద్ధమయి యుండెను. అన్వరుద్దీనున కేమియుం దోపలేదు. అతఁడెట్లయిన సంధిజేసికొనవలయు ననుకొనుచుండెను. కాని చందాసాహెబుతోఁడ సంధిజేసికొనుట, సర్వ రాజ్యమును, ప్రాణమానములనుగూడ వదలకొనుటేకదా ! అన్వరుద్దీను కుమారుఁడగు మహమ్మదల్లీ మాత్రము సంధికేమాత్రమును సమ్మతింపలేదు. అతఁడు చాల పటుతు సైన్యమును సంసిద్ధపఱిచి రణోన్ముఖులఁ గావించుచుండెను. రణ మతి భయంకరముగఁ జరగుచుండెను. నాల్గుదినము లహోరాత్రములన్వరుద్దీనుని స్వల్పసైన్యములు శత్రువులకు తీసిపోవక యుద్ధముఁజేసెను. కాని యానాటినుండియు వారిలోఁ బెక్కండ్రు పడిపోవుచుండిరి. వారికి యుద్ధమునఁ జయింతుమను నాశగూఁడ క్రమక్రమముగ క్షీణించి పోవుచుండెను. అంతః పురాంగనల నెట్లయిన నావలకుఁ దప్పించిన క్షేమమని మహమ్మదాలీ యూహించెను. కాని యంతఃపుర స్త్రీలను మాత్ర మావలికంపుట యెట్లు ? వారినిమాత్రము శాత్రవులు మార్గమధ్యమున సంహరింపరా ?

కోట గట్టునపు డేర్పఱిచిన గుప్తద్వారము వారి కప్పుడు జ్ఞప్తికివచ్చెను. ఆగుప్త ద్వారమునుండి బయటకు బంపివేయవచ్చునని చింతించెను. అన్వరుద్దీను భార్యయు నహమ్మదల్లీ భార్యయు, నహమ్మదల్లీ కూతురును గుప్తద్వారమునుండి వెడలిపోవుటకు నిశ్చయింపఁబడిరి. కాని అన్వరుద్దీనుని భార్య వృద్ధుఁడగు తన భర్తను వీడిపోవ నిష్టపడదయ్యెను. ఆమెతోఁగూడ మహమ్మదల్లీ భార్యయు నత్తమామలను భర్తను వీడనని చెప్పెను. ఇక మహమ్మదల్లీ కూతురగు జులికయను కన్యకయొక్కతెయే వెడలిపోవుటకు నిశ్చయింపఁబడియె. ఆమె వెంట నామె శైశవ సఖియగు ఫేతనాగూడ

ప్రయాణమయ్యెను. వారిరువురు నొక సవారిలో నాసీనులై గుప్తద్వారముగుండ నావలకేఁగిరి. మహమ్మదాలీ క్లయివున కొక లేఖవ్రాసి యిచ్చి వారిని సంరక్షించుచుండవలయునని వర్తమానముఁజేసి జులికాఫేతనాలను చెన్నపురికంపి వైచెను.

రాజభటులు జులికా ఫేతనాలు కూర్చుండిన సవారిని మోసికొనిపోవుచుండిరి. వారుగుప్తద్వారమునుండి యతిత్వరితగతి నావలఁబడవలయునని దాటిపోవుచుండిరి. శత్రువు లెవరైనఁ దమ్ముఁజూచి బందింతురేమోయని చీమ చిటుకుమన్న నదరిపడుచు నేఁగుచుండిరి వారి యడుగునకుఁ దోఁడొక్కొక యెడ గుసగుసధ్వనిగూఁడ వినవచ్చుచుండెను. వారి యనుమానము వృద్ధియయ్యెను. పరీక్షించిచూచిరి. కాని యేమియుఁగాన్పింపలేదు. ఎట్టకేలక చోటు వాసి యావలంబడిరి. మఱుదినమున నెవ్వరో యిరువురు పురుషులాగుప్తద్వారమున నడచుచుండిరి. అప్పుడు సాయంకాలమయి యుండెను. వారా గుప్తద్వారమును సంపూర్ణముగ దాటువఱకు చీకటిపడియెను. తమంబెల్ల దిక్కుల నావరించెను. గుప్తద్వారముం దాటఁగా నామార్గ మాపురుషుల నొక మైదానములోనికిఁ గొనితెచ్చెను. వారచ్చటనుండిబయలు వెడలి పురములోని కేఁగుచుండిరి. వారు మహమ్మదీయులు. అందొక పురుషుఁడు యజమానియు రెండవవాఁడు పరిచారకుఁడును. వారిరువురి హస్తములలోను ఖడ్గములు మెరయుచుండెను. పురబహిర్ద్వారమున వారిరువు రిట్లు మాటాడిరి.

„యుద్ధ ముత్తరపు తట్టున జరగుచున్నదిగదా! అతఁడిప్పు డెచ్చటనుండును?''

"సాయంకాలమయినది. అతఁడు యుద్ధమున నుండఁడు. ఇప్పు డంతఃపురమున నుండును."

"మనమంతఃపురమునకే పోవలయునా ?"

"అవును."

"నీమాటయనిన నందఱును విందురా ?"

"నామాటయే వినకున్న నింకెవ్వరిమాట విందురు ?"

"సరేపద !"

ఇట్లు మాటాడి వారిరువురును వడివడి నడువసాగిరి. వారిరువురి వృత్తాంతమును దాచుట మాకిష్టములేదు. ఆపురుషుఁడు చందాసాహేబు. సేవకుఁడు చిత్తూరునగర రక్షకుఁడు. ఆతనిపేరు. అబ్దుల్ రజా. వానితండ్రియొక యపరాధ మాచరించినందున నన్వరుద్దీను వాని నురిదీసెను. ఆక్రోధ మబ్దుల్ రజాకడుపులోన మసలుచుండెను. అన్వరుద్దీను నెట్లయిన సంహరింపవలయునని వాఁడూహించుచుండెను. వానికిప్పుడు పగదీర్చుకొనుటకు సమయము దొరకెను. చందాసాహేబుచే నన్వరుద్దీనుని సంహరింప నాతఁడూహించెను. ఇప్పుడాతనిం గొంపోవుచుండెను. వారిరువురునట్లు పురముం బ్రవేసించిరి. చందాసాహేబు మారువేషమును ధరించియుండుటచేతను, అది సాయం సమయమగుటచేతను, ఆతని నెవ్వరును, గుర్తు బట్టఁజాలకపోయిరి. అబ్దుల్ రజా పురమందంటను, జనులనందఱను జాగ్రత్తగా నుండవలయునని హెచ్చరించుచు చందాసాహేబుతోఁ గూడ రాజమందిరమునకేఁగుచుండెను. "ఈ రెండవవాఁ డెవ్వ" డని చందాసాహేబు విషయమై అనేకు లబ్దుల్ రజాను ప్రశ్నించిరి. కాని, యాతఁడు "మా బావమరిది" యని చెప్పుచు నెడలిపోవు

చుండెను. అబ్దుల్ రజా చందాసాహేబుతోఁ గూడి రాజమందిరము కడ కేఁగెను. మందిరద్వారమున నొక సేవకుఁడు పహరాయిచ్చుచుండెను. అబ్దుల్ రజా యాతని దగ్గరకేఁగి.

"ఏమోయ్ ! నవాబుగారేమిచేయుచున్నారు ?"

"పరున్నారు."

"నీవు జాగ్రత్తగనున్నావా ? ఈ దినమున శత్రువులు రహస్యముగవచ్చి నవాబుగారిని చంపెదరను ప్రవాదము బుట్టినది."

"నే నెంతమాత్రమును, అజాగరూకతతోఁ బ్రవర్తిల్లుటలేదు. నాకు కంటిపై నొక్క కునుకయిన వచ్చుటలేదు."

"సరే నీవు జాగ్రత్తగ నుండుము. నే నొక్కమారు లోనికిఁ బోయివచ్చెదను."

"ఈ సాయంకాలమున నేమికార్యముండును ?"

"అదియంతయు నీకేలనోయి. నీవిచ్చటనే యుండరాదా !"

"రహస్యకార్యములున్నవి గాఁ బోలునేమి ?"

"అవును."

"ఈ రెండవయాతఁ డెవ్వరు ?"

"మాబావమరది."

"అవునుగాని యుద్ధవృత్తాంతములేమి ?"

"బాగుగనే యున్నది."

"అనఁగా—జయ మీ దినమున నెవ్వరిది ?"

"ఏదియును దేలలేదు. మొత్తముమీఁద శత్రువులు జయించునది కలలోవార్త.

"సరే! నవాబుగారివద్ద కేఁగిరండు."

ఇరువురును లోనికేఁగుచుండిరి.

"మీబావగారుగూడ రావలయునా?"

"వచ్చిన మాత్రమేమి?"

"సరే పోయిరండు."

ఇరువురును మందిరములోనికేఁగిరి. ఆగదిలో వేఱెవ్వరునులేరు. నవాబొక సోఫాపైఁ బరుండియుండెను. అతఁడు నల్లమందు మద్దతుచే నించుక పరధ్యానముగ నుండెను. అబ్దుల్ రజా యాగది లోనికేగెను.

"మహారాజా? కొంచెము పనియున్నది మాటలాడెదరా?" యనిపలికెను. దానికాతఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనో, లేదో, ఇంతలో వెనుకనుండి చందాసాహెబువచ్చి యాతనిఁగిక్కురు మనకుండ ఖడ్గము పాలొనర్చెను. వెంటనే వారిరువురు నాగది విడచి యావలకేఁగిరి. ద్వారరక్షకుఁడేలనో కాని లోపలకేఁగెను. మృతుండగు నవాబునుజూచి వాఁడు గుండెలుబాదుకొనుచు, నావలకేఁగి యీవర్తమాన మందఱికెఱిఁగించెను. కొందఱు దుఃఖించుచుండిరి. కొందఱు నవాబును జూచుటకు వచ్చుచుండిరి. కొందఱు చందాసాహెబును, అబ్దుల్ రజాను బట్టుకొనుట కేఁగిరి. క్షణములో నీవార్త యూరెల్ల వ్యాపించెను. చందాసాహెబును, అబ్దుల్ రజాయు, మహమ్మదాలీకొఱకు వెదుకసాగిరి. ఈవార్త నెవ్వరో కోట బురుజుపైనున్న మహమ్మదల్లీ కెఱిఁగించిరి. వెంటనే యాతఁడు గుప్తద్వారమందుండి పారిపోయెను. చందాసాహెబు కోటతలుపులం దెఱచెను. పరాసు సైన్యములు ఆర్కాటులోనఁ

ప్రవేశించెను. నవాబు సైన్యములెల్ల లోఁబడిపోయినవి. పట్టణము స్వాధీనమయ్యెను. కాని మహమ్మదల్లీ దొరుకలేదు. అతఁడార్కాటును వీడి తిరుచనాపల్లికి ప్రాణ సంరక్షణార్థమేఁగెనని యొక ప్రవాద ముద్భవిల్లెను. వెంటనే డూప్లే సైన్యసమేతుఁడై తిరుచనాపల్లికేఁగి యాపట్టణమును ముట్టడించెను. కొలఁది సైన్యము మాత్ర మార్కాటు పట్టణ సంరక్షణార్థముంపఁబడెను.

ఇరువదియైదవ ప్రకరణము

ఆలోచనసభ

జులికాఫేత నాలు సురక్షితముగ చెన్నపట్టణముం బ్రవేశించిరి. క్లయివువారిని తనయింటనే యుంచి యేలోపమును రాకుండఁ జూచుచుండెను. జులిక యంతఁగా నంతఃపురములలో దూరునట్టి స్వభావముగలదిగాదు. ఆమె కంతగా లజ్జయునులేదు. ఆమె ధారాళముగ పురుషులలోనికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండును. కొలఁది దినములలోనే యామెకును క్లయివు సువర్ణచంద్రులకును బాగుగఁ బరిచయమయ్యెను. ఆమె వారితోఁడ స్వేచ్ఛగ మాటలాడుచుండెను. స్వేచ్ఛగ సంచరించుచుండెను. వారుగూడ నామె నేమియు నొవ్వనాడకుండిరి. "ఆమె నవాబుకూతురు. రాజ్యాంగవిషయములలో నామె యేనాటికయిన నుపకరించిన నుపకరింపవచ్చును.

"సరే! నవాబుగారివద్ద కేఁగిరండు."

ఇరువురును లోని కేఁగుచుండిరి.

"మీబావగారుగూఁడ రావలయునా?"

"వచ్చిన మాత్రమేమి?"

"సరే పోయిరండు."

ఇరువురును మందిరములోని కేఁగిరి. ఆగదిలో వేఱెవ్వరునులేరు. నవాబొక సోఫాపైఁ బరుండియుండెను. అతఁడు నల్లమందు మద్దతుచే నించుక పరధ్యానముగ నుండెను. అబ్దుల్ రజా యాగది లోని కేగెను.

"మహారాజా? కొంచెము పనియున్నది మాటలాఁడెదరా?" యనిపలికెను. దానికాతఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెనో, లేదో, ఇంతలో వెనుకనుండి చందాసాహెబువచ్చి యాతనిఁగిక్కురు మనకుండ ఖడ్గము పాలొనర్చెను. వెంటనే వారిరువురు నాగది విడచి యావలకేఁగిరి. ద్వారరక్షకుఁడేలనో కాని లోపలకేఁగెను. మృతుండగు నవాబునుజూచి వాఁడు గుండెలుబాదుకొనుచు, నావలకేఁగి యీ వర్తమానము నందఱి కెఱిఁగించెను. కొందఱు దుఃఖించుచుండిరి. కొందఱు నవాబును జూచుటకు వచ్చుచుండిరి. కొందఱు చందాసాహెబును, అబ్దుల్ రజాను బట్టుకొనుట కేఁగిరి. క్షణములో నీవార్త యూరెల్ల వ్యాపించెను. చందాసాహెబును, అబ్దుల్ రజాయును, మహమ్మదాలీకొఱకు వెదుకసాగిరి. ఈవార్త నెవ్వరో కోట బురుజుపైనున్న మహమ్మదల్లీ కెఱిఁగించిరి. వెంటనే యాతఁడు గుప్తద్వారమందుండి పారిపోయెను. చందాసాహెబు కోటతలుపులం దెఱచెను. పరాసు సైన్యములు ఆర్కాటులోనఁ

ప్రవేశించెను. నవాబు సైన్యములెల్ల లోఁబడిపోయినవి. పట్టణము స్వాధీనమయ్యెను. కాని మహమ్మదల్లీ దొరుకలేదు. అతఁడార్కాటును వీడి తిరుచనాపల్లికి ప్రాణ సంరక్షణార్థమేఁగెనని యొక ప్రవాద ముద్భవిల్లెను. వెంటనే డూప్లే సైన్యసమేతుఁడై తిరుచనాపల్లికేఁగి యాపట్టణమును ముట్టడించెను. కొలఁది సైన్యము మాత్ర మార్కాటు పట్టణ సంరక్షణార్థముంపఁబడెను.

ఇరువదియైదవ ప్రకరణము

ఆలోచనసభ

జూలికాఫేత నాలు సురక్షితముగ చెన్నపట్టణముం బ్రవేశించిరి. క్లయివువారిని తనయింటనేయుంచి యేలోపమును రాకుండఁ జూచుచుండెను. జూలిక యంతఁగా నంతఃపురములలో దూరునట్టి స్వభావముగలదిగాదు. ఆమె కంతగా లజ్జయునులేదు. ఆమె ధారాళముగ పురుషులలోనికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండును. కొలఁది దినములలోనే యామెకును క్లయివు సువర్ణచంద్రులకును బాగుగఁ బరిచయమయ్యెను. ఆమె వారితోఁడ స్వేచ్ఛగ మాటలాఁడుచుండెను. స్వేచ్ఛగ సంచరించుచుండెను. వారుగూడ నామె నేమియు నొవ్వనాఁడకుండిరి. "ఆమె నవాబుకూతురు. రాజ్యాంగవిషయములలో నామె యేనాటికయిన నుపకరించిన నుపకరింపవచ్చును.

మనమేల నామె మనస్సును నొప్పింపవలయును? ఆమె స్వేచ్ఛ మనల నే మొనర్చినది?" అనితలఁచి వారూరకొనిరి. వారియుద్దేశ్య మామె యెంతవఱకు గ్రహించెనోగాని యానాటి కానాటికి వారితో నామె ప్రసంగ మతిక్రమించుచుండెను. సువర్ణచంద్రుఁడు క్లయివు గృహమునకు వచ్చినపుడెల్ల నామె స్వర్ణచంద్రునితోఁడ విశేషముగ ననవసర ప్రసంగములం దెచ్చిపెట్టి సంభాషించుచు, నాతని చాలకాల మచ్చట నిలుపుచుండెను. సువర్ణచంద్రుఁడు వచ్చినపుడెల్ల నాతని కంఠము నానవాలుపట్టి ఎంతదూరమునుండి యయినను జూలిక పరువెత్తుకొని వచ్చుచుండెను. అది యిట్లుండ నొకనాఁడు సువర్ణచంద్రుఁడును క్లయివును జూలికయు శ్వేతనయు నొక్కచో క్లయివు గృహమున మాటలాఁడుచుండ నొక సేవకుఁడు చాల కాగితములతోఁడఁ బ్రవేశించి వానిలో నొక కాగితమును క్లయివునకును మరియొకటి సువర్ణచంద్రునకును, ఇచ్చిపోయెను. అందిట్లున్నది.

చెన్నపురి

ఈస్టుఇండియా (East India)

శ్రీ మదరాసు గవర్నరుగారి యాజ్ఞా పత్రిక:—

నేఁడు సాయంకాలము సరిగా మూఁడుగంటల సమయమున కచ్చేరిలోన నొక యాలోచనసభ జరుపఁబడును. కావున రాజోద్యోగీయులందఱును ఆసభకు రాఁగోరఁబడుచున్నారు.

"గవర్నరు—'

దానిం జూచుకొని క్లయివు సువర్ణచంద్రు లిట్లు మాటాడుకొనిరి.

క్లయివు—ఇది యేవిషయమగు నాలోచనసభయని తలంచెదవు?

సువ—నాకేమియుఁ దెలియుటలేదు.

క్లయివు—మహమ్మదాలీని పట్టుకొనుటకు డూప్లే తిరుచనాపల్లి కేఁగిన సంగతి వింటివా?

సువ—వింటిని.

క్లయివు—మహమ్మదాలి తన్ను రక్షింపవలయునని మనకు వ్రాసి నాఁడు.

సువ—ఇప్పుడీ సభయందులకేయని తలంచెదవా?

క్లయివు—నేనట్లేయని తలంచెదను.

సువ—సరే. ఏదియయినను తెలియునుగదా!

అని సంభాషించి వారిరువురును చలువచేసిన దుష్వాలువలు ధరించి సభకేగిరి. అదివఱకే సభయంతయు నిండియున్నఁదున మన క్లయివు సువర్ణచంద్రులుకూడ నొక మూల కూర్చుండిరి. సభయంతయు నిశ్శబ్దముగనుండెను. గవర్నరు తన హస్తమున నెద్దియో పత్రము నుంచుకొని యగ్రాసనము నధిష్ఠించియుండెను. అంతట నాతఁడొకింత తడవూరకయుండి సభనెల్లఁ దేరి పారఁజూచి,

"నాపరిజనులారా! వినుఁడు. మనకు కర్ణాటకరాజ్యమునం గల స్నేహితులలోన మహమ్మదాలీ ముఖ్యుఁడు. అట్టి వానికిప్పుడు ప్రబలాపాయము సంభవించినది. ఇట్టి యెడ నేది కర్తవ్యమో ఆలోచించి తెల్పుఁడు. మనము చక్రవర్తులముకాము. రాజులముకాము. శాంతముగ హిందూదేశమున వర్తకము చేసికొనుట కింగ్లాండునుండివచ్చిన పరదేశీయులము. మన సైన్యములు మనలనే తిన్నగ రక్షింపఁజాలవు. ప్రస్తుతము మనకడ నెనిమిదివందల సిపాయిలు మాత్రము కలరు. వానిలో నైదువందలమంది నీయుద్ధమున వినియోగించిన జయమో యపజయమో దాని నెవ్వరు నిశ్చయింపఁగలరు?

ఫ్రెంచి సైన్యములును, మహమ్మదీయ సైన్యములును ఇప్పటికే భవించియున్నవి. అట్టివానితో పోరి మనము గెల్పొందుట నిశ్చయము కాదు. ఈ యుద్ధమున మనమోడి నష్టమందితిమేని, ఇంగ్లాండులోని మనవర్తక సంఘమువారిచే తప్పక మాటవచ్చును. కావున నిప్పుడేది యవశ్య కర్తవ్యమో తెలుపుఁడు.”

అని పలికి గవర్నరాసీనుఁడయ్యెను. అప్పుడందలి సభికులలో నొకఁడు,

“అయ్యా! మహమ్మదీయ సైన్యములు మనలనేమియు నొనర్పఁజాలవు. అవి యూరక నుండవలసినదే కాని యుద్ధకార్యములం బనికివచ్చునవి కావు. పరాసులే మన పైకి రావలయును.” అనియెను.

“అయ్యా! అట్లనుటకు వీలులేదు. హైదరాబాదు ముట్టడిలోన మహమ్మదీయు లెంతటి శౌర్యముం జూపలేదు?” అనియెను.

ఇంకొకఁడిట్లనియెను.

“మారువేసమున నొకనిఁ బంపి దూప్లేను చంపించినట్లయిన మన కొలఁది సైన్యముతోఁడనే వారిం జయింపవచ్చును.

మరియొకఁడు.

“ఈ మాటలతో నేమి ప్రయోజనము? సరియగు యోచన నెవ్వరును చెప్పఁజాలకపోయిరి.” అనియెను.

అప్పుడు సువర్ణచంద్రుఁడును క్లయివును ఏమేమియో సంభాషించుకొనిరి. అంతట క్లయివులేచి,

“అయ్యా! నాదొక మనవికలదు. ఇప్పుడు వారి సైన్యమంతయు తిరుచనాపల్లి కేఁగినది. వారి కార్కాటు ప్రాణసమానము. మనమిప్పుడు తిరుచనాపల్లి కేఁగక, ఆర్కాటునుముట్టడించినట్లయిన వారుతిరుచనాపల్లినివదలి మనకడకువత్తురు. అప్పుడుమహమ్మదాలీకి బంధ విముక్తికల్గును. శాత్రవులను సులభముగ జయింపవచ్చును. ఇదియే నామనవి.” అనిపలికి క్లయివుకూర్చొనియెను. ఆమాటలను విని గవర్నరు చాలతడవాలోచించెను. అంతకన్న మంచి యుపాయము తోఁపలేదు. అదియే సర్వోత్తమ మయినపనిగాఁ దోఁచెను. అప్పుడు గవర్నరు “ఆసలహా యొసంగిన బాలకుఁ డెవ్వరు ? అనియెను.

“అయ్యా! మన చిన్ని గుమస్తా క్లయివు—”అని యందఱును ఏకగ్రీవముగ నఱచిరి.

ఆమాటవిని గవర్నరుసంతోషముతో క్లయివు మెడలోన పూలహారము వైచి,

“ఈ బాలునకే సైన్యాధిపత్యమిచ్చితిని. ఇతఁడే యార్కాటును ముట్టఁడించునుగాక !” అని పలికెను. అంతట నందఱును సంతోషపూర్వకముగ చప్పట్లు గొట్టిరి. క్లయివయిదువందల సిపాయీలతోఁడను సువర్ణచంద్ర సహితుఁడయి యార్కాటును ముట్టడించుటకు నిశ్చయింపఁబడియెను.

ఇరువదియాఱవ ప్రకరణము

భక్తురాలు

దక్షిణకాశియని ప్రసిద్ధిఁగాంచిన కాంచీపురము నెల్లరెఱింగియుందురు. ఆపురమున నొకనాఁడు శంకరునకు మహావైభవమున బ్రహ్మోత్సవము జరుగుచుండెను. ఆలయము లోపలిభాగమున ననేక నారికేళఫలములు గుడిప్రతిధ్వనులెసంగ బ్రద్దలు చేయఁబడు చుండెను. అనేక భక్తులాలయము ముందరిభాగమున నాసీనులై త్రిపురాసురసంహారము గౌరీపరిణయము మార్కండేయచరిత్ర కుమారసంభవము మొదలగు పూర్వశైవగాథలను కీర్తనలుగాఁబాడు కొనుచుండిరి. కొందఱు భక్తిపరవశులై నృత్యమొనర్చుచు నిహము మఱచియుండిరి. మఱి కొందఱు తాళమునకను గుణముగ, లయతప్పకుండ తలయూఁచుచుండిరి. దానిలోననే వారొకింత నిద్రచే కూడ తూఁగుచుండిరి. వేఱొకకొందఱు ప్రభలనుకట్టితెచ్చి ప్రదక్షిణమొనర్చుచుండిరి. ఇంక కొందఱనేక విధముల తమ భక్తిందెల్పుచుండిరి. ఆలయమంతయు నానాఁడు కైలాసమువలెఁ గాన్పించుచుండెను.

ఇది యిట్లుండ నచ్చటి ముఖమంటపమున నొక భక్తురాలాసీను రాలై శ్రావ్యముగ శంకరునిపై గీతములంబాడుచుండెను. ఆమె చేత చిరుతలు తంబుఱ మొదలగునవిగాని కంఠమున రుద్రాక్షలు మొదలగునవికాని లేవు. ఆమె యొక సామాన్యవస్త్రమును ధరించి యుండెను. ఆమె కంఠమున నాభరణములేవియు లేకున్నను

స్త్రీల కుత్తమ భూషణములగు మంగళసూత్రమును నల్లపూసలును మాత్రము కాన్పించుచుండెను. ఆమె యుదాసీనయయి నిరుత్సాహయయి యున్నట్లామె మొగము చెప్పక చెప్పుచుండెను. ఆమె సంగీతమచ్చటి వారినెల్లర నాకర్షించుచుండెను. ఇంతలో నచ్చటకు యతీంద్రుఁడొకఁడు విచ్చేసెను. ఆయతీంద్రుఁడుకూడ నందఱవలెనే సంగీతమున కానందించుచుండెను. అతఁడుకూడ నా పాటనే మెల్లమెల్లఁగ నోటిలో గొనుగుకొనుచుండెను. భక్తురాలి కా సంగీతముపాడినకొలఁదియు విచారము హెచ్చయ్యెను. ఆమె మోమున పూర్వస్మృతిగల్గిన లక్షణములు గాన్పించెను. ఆమె సంగీతము నాపివైచి కన్నీరు చేలాంచలమునఁ దుడుచుకొని తన్ను చుట్టుముట్టినవారింజూచెను. అప్పుడాయతీంద్రుని మోమామె నాకర్షించెను. ఆమె వెఱ్ఱిదానివలె నాతని నూరక చూచు చుండెను. అప్పుడుయతీంద్రుఁడేమి చేయుచుండెను? ఆతఁడు మెల్ల మెల్లఁగ వీణమీటుచు రాగము నాలాపించుచుండెను. ఆతఁడు తన కంఠమునెత్తి స్వారశ్యముగఁ బాడుట కారంభించెను. భక్తురా లాతని మఱింత యాశ్చర్యముతోఁ జూడసాగెను. ఆ కీర్తన నామె కూడ వినియుండెను. వినియుండుటయే కాక దాని నామెకూడ పాడఁగలదు. మెల్లమెల్లఁగ నామె కూడ పాడుటకారంభించెను. ఒకింతసేపునకు వారియువురి కంఠములు నైక్యములయిపోయినది. చాలసేపుపాడిన తరువాత వారిరువురును సంగీతము నాపివైచిరి. అప్పుడు వారిరువురునిట్లు మాటాడిరి.

భక్త—అయ్యా! మీకీ సంగీతమును నేర్పినవారెవ్వరు?

యతీం—మీకీ కీర్తన యెట్లువచ్చును? మీచరిత్రమేమి తల్లీ!

భక్త-నాచరిత్ర మేమయిననేమి? నాకీ కీర్తన యెట్లువచ్చిననేమి? సంతాపదాయకమగు నా దీనచరిత్ర వినుపించి యిచ్చటివారి నెల్ల వగపింపనేల?

యతీం-నాకీ సంగీతము నొక మహాత్ముఁడు నేర్పెను. ఆతఁడు అంబూరు పట్టణములోని మురహరునివద్ద నుద్యోగియుఁడట — సీతాకాంతుఁడను పేరుగలవాఁడట!

ఆ మాటకు భక్తురాలు చాల కలవరపడియెను. ఆమెకు చాల విచారముగల్గెను. ఒకటి రెండు కన్నీటి చుక్కలుగూడ వెనుకటి వలెనే నేలరాలెను.

,, అయ్యో! ఆసీతాకాంతుఁడా? ఆతఁడు సురసభర్త. ఆతఁడు చాలదినముల క్రిందట భార్యపైనలిగి దేశములపై నేగినాఁడు. ఇంతవఱకునురాలేదు. ఆతఁడు మీకెక్కడ కలిసినాఁడు?"

" ఆతఁడును నేనును ప్రయాగతీర్థమునఁ గలసికొంటిమి. నేనాతనికి చాలదినములు శుశ్రూషచేసితిని. నావలె నాతఁడును యోగియై యిటులనే దేవాలయములయందును క్షేత్రములయందును సంచరించుచుండును—"

" ఆతనిని నేను చిన్ననాటనుండియు నెఱుంగుదును."

" మీదికూడ నంబూరు నగరమేనా తల్లీ!"

" అవును—కాదు—ఏమయిననేమి? ఈ జన్మము వేఱు. ఆజన్మము వేఱు"

" అదేమితల్లీ! అట్లు మాటాడుచున్నారు. మీకేమివిచారము? నేను తమ కుమారుని వంటివాఁడను. నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చును."

భక్తురాలాతని కేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమునీయక, కన్నీరూరకఁ

గార్చుచుండెను. అదియునుంగాక నామె తన వృత్తాంతమును వారి యెదుట వెల్లడించుటకు లజ్జించుచుండెనని కూడ మన యతీంద్రుఁడు గ్రహించెను. ఆతఁడు భక్తురాలి నిప్పుడు ఆమె వృత్తాంత మడుగుట యుక్తముకాదని యూరకొనియెను. కాని యాతఁడామెను వీడిపోవక నెల్లప్పుడు నామె వెన్వెంటనే సంచరించుచుండెను.

ఇది యిట్లుండ నొకనాటిరేయి యాలయము ముందరిభాగమున నామె పరుండియుండెను. యతీంద్రుఁడుకూడ కొంచెమెడముగ నచ్చటనే పరుండెను. వారు చాలరాత్రివఱకు భగవానుని దివ్య చరిత్రములచే కాలక్షేపమొనర్చి, తుదకెట్లో నిద్రించిరి. కాని మన భక్తురాలి కారాత్రి యేకారణముననో నిద్దురపట్టలేదు. ఆకారణమున నామె శయ్యాపైనిట్టట్టు పొరలుచు కొంత తడవువేగించెను. అటు పిమ్మట నామె, మెల్లమెల్లనలేచి ఎటకోపోవ పయనమయి వెలువడెను. ఆమె తిన్నగ దేవాలయ ద్వారమును చప్పుడు కాకుండ తెఱచుకొని ఆలయము వెనుకనుండిన నూతికడకేఁగెను. అచ్చట నామె యేమో చింతించి చింతించి యెట్టకేలకు నడుము బిగించి ఆ బావిలోనఁ బడ నుంకించెను. ఇంతలో వెనుకనుండి " అమ్మా! సాహసమువలదు" అను నొక వాక్యము వినఁబడుటయు వెంటనే యామె తన యుద్యమమును మాని వెనుకకుఁజూడ నామాటాడినది యతీంద్రుఁడయియుండెను.—

——

ఇరువదియేడవ ప్రకరణము

ప్రయాణము

కమల కారాగారమునుండి వెల్వడిన దాది స్వర్ణచంద్రునికడనే నివసించుచుండెను. కమలను సువర్ణచంద్రుఁడు వేఱొక గృహమున నివసింపఁజేసి యామెకుఁదగిన యేర్పాటులనన్నియుఁ జేయించి యుంచెను. ఆగృహముకూడ క్లయివు సువర్ణచంద్రుఁడు మొదలగు వారి గృహముల సమీపముననే యుండెను. ఆకారణమున జూలికా ఫేతనా లకును కమలకునుగూడ మైత్రియయ్యెను. ఫేతనా క్లయివు గృహమున జరుగుచుండిన వృత్తాంతముల నెప్పటివప్పుడు కమల కెఱింగించుచుండెను. ఒకనాఁడు ఫేతనా కమల కడకువచ్చి నిలచెను.

కమ—ఫేతనా ! కూర్చొనుము. విశేషములేమి ?

ఫేత—విశేషములేవిగలవో నీ వెఱుంగవా ?

కమ—నిజముగ నే నెఱుంగను.

ఫేత—సాయంకాలమే ప్రయాణము.

కమ—ప్రయాణమా ! ప్రయాణ మెచ్చటికి ? ఎవరు ?

ఫేత—ఆర్కాటును ముట్టఁడించుటకు.

కమ—ఆర్కాటు నెవ్వరు ముట్టఁడించెదరు ?

ఫేత—మీకింక నేమియుఁ దెలియదా యేమి ? క్లయివునకు నిన్నటిదినమున సర్వసైన్యాధిపత్యము నొసంగిరి. ఆతఁడైదువందల సిపాయిలతోఁడ నేటి సాయంకాలమే ఆర్కాటు ముట్టడి కేఁగ

నున్నాఁడు. ఆయనవెంట సువర్ణచంద్రుఁడు కూఁడపోవఁగలఁడు. నీవు కూఁడ ప్రయాణము కావలయుననియే తలంచెద.

కమ—ఓహో ! అటులనా ? ఇంకను చెప్పితివికావేమి ?

అప్పుడు సేవకుఁడొకఁడు లేఖ నొక దానిందెచ్చి కమల కొసంగెను. కమల దానిని విప్పి యిట్లుచదివెను.

"మంగళప్రదయగు కమలకు (దీనిని లోపల చదువుకొనెను). నీవు నేటిసాయంకాలము వఱకు ప్రయాణమునకు సిద్ధముగ నుండుము. నేఁడార్కాటు ముట్టఁడికి మనము కూడపోవుదము. విశేషములులేవు. నేను పంపిన బండిపై నెక్కిరమ్ము.

సువర్ణ చంద్రుఁడు (దీనిని కమల చదువలేదు.")

ఆలేఖందిలకించి కమల యానందసాగర ప్రమగ్నయయ్యెను. ఆలేఖంజూచినతోఁడనే యింతవఱకుఁ గమలతోఁడ సంతోషముగ మాటాఁడుచుండిన ఫేతనా వెడలిపోయెను. అందున కేమికారణమో కమలయంతగా నూహింపఁజాలకపోయెను.

ఫేతనా యచ్చటనుండి బయలువెడలి, తిన్నఁగ స్వర్ణచంద్రుని గృహమునకేఁగెను. అప్పుడాతఁడొక సోఫాపై నాసీనుఁడయి యుండెను. ఫేతనా సమీపమునకేఁగి కూర్చుండెను. అంత ట వారిరువురు నిట్లుమాటాఁడిరి.

ఫేత-ప్రయాణమెప్పుడు ?

సువ-సాయంకాలమే !

ఫేత-ఎవరెవరు ?

సువ-అందఱమును.

ఫేత-అనఁగా......కమల కూడవచ్చునా ?

సువ-ప్రయాణమగు మనియే వ్రాసితిని.

ఫేత-ఏమీ! కమలా! ప్రయాణమగుటా? ఎంత వెఱ్ఱి?

సువ-ఏమి? అట్లనుచున్నావేమి?

ఫేత-ఆమె క్లయివు.........ఏమో! నాకెందుకు?

సువర్ణచంద్రునకు సంశయముతోచెను. ఆతఁ డాతురముతోఁ నడుగసాగెను

సువ-ఫేతనా! క్లయివు వృత్తాంతమేమి? చెప్పుము!

ఫేత-సువర్ణచంద్రా! నాకెందుకు? నిజమాడిన నిష్ఠురము?

సువ-నిష్ఠుర మేమియునులేదు, చెప్పుదు.

ఫేత-కమలకు నీపై నవ్యాజప్రేమ గలదనియే పాపము తలంచుచున్నావు!

సువ- అవును. ఇప్పుడేమి? కమలకు నాపై నవ్యాజప్రేమలేదా?

ఫేత-లేదని నిదర్శన పూర్వకముగఁ జెప్పవలయునా?

సువ-నిజముగ కమల కులటయేనా?

ఫేత-కాక పతివ్రతయని నమ్మియున్నావా? నేఁడు నీవు వ్రాసినలేఖ యామెకు ముట్టినదా? ఆమె యిప్పుడు నీవుంచిన గృహముననే యున్నదా?

సువ-నేనేమియు నెఱుంగను - ఫేతనా? దయయుంచి నిజమేమో వచింపుము.

ఫేత-ఆమె క్లయివు గృహముంజేరి రెండు దినములయినది. ఆమెకును క్లయివునకును చాలదినములనుండియు నుత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుగుచున్నవి. నీకింకెక్కడి కమల?

సువ—ఏమీ! క్లయివే నాయెడల నింతటి ద్రోహమొనర్చెనుగా! ఓరి దుర్మార్గా! నీవు నాపై నెంత ప్రేమగలవాఁడవని

తలంచితిని?. నీవింత ద్రోహి వగుదువని కలనైన నెఱుంగ—ఓసీ! దుర్మార్గురాలా! కమలా! చెఱశాలలోనుండ నీకై శ్రమపడివచ్చి చెఱఁబడినైన నిన్ను తప్పించిన దెఱుంగవే! ఇంతలో నింత దుర్మార్గమునకుఁ గడంగుదువా!......ఫేతనా! నామనస్సింకను నమ్మఁజాలకున్నది.

ఫేత—వెఱ్ఱివాఁడా! నీకు లోకవృత్తమేమియుఁ దెలియు నట్లున్నది

సువ—నీవు నాకు ప్రత్యక్షముగ నెట్లు కనఁబరతువు?

ఫేత—నేను నీకీ సాయంకాలమే కనఁబరతును.

ఆమాట వినినతరువాత సువర్ణచంద్రుఁడు తానేమియు మాటాఁడలేదు. ఆతనికి క్రోధమంతరంగమున పొంగిపోవుచుండెను. దుఃఖము పరంపరలై యాప శక్యము గాకుండవచ్చుచుండెను. ఫేతనా యచ్చటనుండి మెల్లన బయలువెడలి యొకింత తడవునకు మరల కమలకడకువచ్చెను. ఏ కపటమెఱుంగని కమల యామెతోఁడ సంతోషపూర్వకముగ సంభాషింపసాగెను.

కమ—ఫేతనా! విశేషములేమి?

ఫేత—ఇంతకన్న విశేషము లేమియుండును?

కమల—ఎంతకన్న?

ఫేతనా యామాటవిని తనచేతిలోని యొక లేఖనుజూపుచు "వివాహము కాకమున్నె వధూవరులొండొరులకు లేఖలు వ్రాసికొనుటకన్న విశేషము లేమియుండును" అనెను. కమలయామాటకు లజ్జించి తటాలున ఫేతనా చేతిలోని లేఖనువిచ్చి లోలోనఁ జదువుకొనియెను.

"కమలా!

నేడు నిన్నుఁగూడ నాతోఁడ యుద్ధమునకు రమ్మని వ్రాసి యుంటిని. కాని నాకే యట్లొనర్చుట సమంజసముగఁ గాన్పింప లేదు. కావున మేము వచ్చువఱకును నీవు క్లయివు గృహమున నుండుము. నీవిప్పుడే క్లయివు గృహమున కేఁగుము. ఈఫేతనా నీకు కావలసిన సేవకుల నొసంగఁగలదు.

సువర్ణచంద్రుఁడు."

ఆలేఖ కమలకొకింత విచారమును గలిగించెను. కాని పతియాజ్ఞ మీరుట పాపమని తలంచి కమల యట్లే క్లయివుగృహమున కేఁగెను.

ప్రాయంకాలమయ్యెను. చెన్నపట్టణమున కావలసినంత సన్నాహము జరుగుచుండెను. గజములు గీపెట్టుటచేతను గుఱ్ఱములు సకలించుచుండుటచేతను, శకటములు పరువెత్తుటచేతను, గల్లు ధ్వనిచే చెవులు గింగురుమనుచుండెను.

నాల్గుగంటలు దాటిన తరువాత సైనికనికాయమెల్ల బారులు తీరి పురమధ్యమునుండి బయలు వెడలిపోవఁ దొడంగెను. జులికాఫేత నాలుకూడ నార్కాటు పురమునకు ప్రయాణమయి వచ్చుచుండిరి. వారిరువురును చెరియొక గుఱ్ఱము పైన నాసీనలయి యుండిరి. సువర్ణచంద్రుని యశ్వముకూడ వారిరువురి యశ్వములతోఁడనే నడచుచుండెను. ఆ విచిత్రమును పౌరులెల్లరును ఆనందముతోఁ జూచుచు, సౌధ వీధులనిలచియుండిరి. కమలకూఁడ క్లయివు గృహముపైని సౌధభాగములనిలచి సైన్యముల నవలోకించుచుండెను. అప్పుడు ఫేతన సువర్ణచంద్రునిఁజూచి,

"సువర్ణచంద్రా! నామాటలను ప్రొద్దున నమ్మితివి కావు"

"అవును. నీవు చూపెదనన్న నిదర్శనమేది?"

"అదిగో! పైనచూఁడుము క్లయివు గృహమును."

సువర్ణచంద్రుఁడు పైనఁ జూచెను. కమల ప్రత్యక్షమయ్యెను, ఇఁక నాతఁడు ఫేతనా మాటల నెట్లు నమ్మకుండఁ గలఁడు?

ఇరువదియెనిమిదవ ప్రకరణము

గౌరవాన్వయ కళంకము

మా చదువరు లంబూరుపట్టణమునందలి వృత్తాంతములను విని చాఁదినములయినది. కోసల ప్రాణసఖియగు జూమల క్రోధముతోఁడ నామెను విడచి యెందేని, జనియె. ఆ నిముసమునుండియు కోసల చిత్త మత్యంతము తత్తరపడసాగెను. భయమో, క్రోధమో, దుఃఖమో, మోహోద్రేకమో, యామె హృదయ సీమ నిల్లు కట్టుకొని యుండెను.

ఇది యిట్లుండ నొకనాఁడు, కోసల తండ్రియగు రమేశదత్తు తిరుచనాపల్లినుండి కూతును అల్లునిచూచి పోవలయునని వచ్చెను. మామగారి రాకకు మురహరి రావత్యంత సంతోషమునంది యాయన కానాఁడు విందులొనరించెను. భోజనానంతరము వారందఱొకచోఁ గూర్చుండి తాంబూలములను వేసికొనుచుండఁగా నచ్చటి కొక మహమ్మదీయుఁడువచ్చెను. అతని దార్కాటుపట్టణము. అతనిపేరు హుస్సేను. హుస్సేనొక కాగితమును తనచేతిలో నుంచుకొని

మురహరునకు సలాముచేసి దాని నొసంగెను. మురహరిరావు వెంటనే దానిని విచ్చి యిట్లు చదువుకొనియెను.

“ నా ప్రియ తముఁడగు మామ మురహరి రావునకు—

సువర్ణచంద్రుఁడు వ్రాసికొను విజ్ఞప్తి—

నేను పరాసు కారాగారమున నున్న కమలను రక్షించి తెచ్చితిని. ఆమె యందే నాజీవితములను నిలిపియుంటిని. నే నామెను వివాహమాడవలయునని యెంచియుంటివి. కాని యావిశ్వాసఘాతకురాలు క్లయివును మోహించి వాని గృహమునఁ జేరినది. స్త్రీలు చంచల చిత్తలు, కూళలు, దుర్మార్గులు, సాహసినులు, అను పాఠము నాకిప్పుడు బాగుగ ననుభవమగుచున్నది. నేనింత కన్న నీకేమియును వ్రాయఁజాలను. నీకూతురు విషయమున నే నింతకన్న నేమయినను వ్రాయఁదలచుకొనినను నీవు నమ్మఁజాలవు. ఈ విషయము నింతటితో విరమించెదను. ఈలోకము పాప భూయిష్ఠమయియున్నది. దీని విషయమున మనమెంతగా ననుకొన్నను లాభములేదు. నీకు చేతనయినట్లయిన నార్కాటును ముట్టడించుచున్న యీయాంగ్లేయ సైన్యమునకు తోడురాఁగలవు.

చిత్తగించవలయును.

సువర్ణ చంద్రుఁడు ”

ఆలేఖఁ జదివిన కొలఁదియు మురహరి రావునకుఁ గలిగిన విషాదము వర్ణింప నలవిగాకుండెను. అతఁడు నోటమాటరాక కొయ్యవలెనయిపోయెను. వచ్చినప్పటినుండియు రమేశదత్తును తదేకదృష్టితోఁడ నీక్షించుచున్న హుసేను కొంతతడవట్లే యూగి రమేశదత్తునుఁజూచి.

హుసే-సాహెబుగారూ! మీరు చాల దినములనుండి కాన్పించుటలే దెచ్చట నున్నారు?

సాహెబనిన వాక్యము నాలకించిన తక్షణమే రమేశదత్తు మొగము తెల్లఁబారెను. అచ్చటి వారందఱు నాశ్చర్యమున మునింగిరి. రమేశదత్తుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమీయలేదు. అతఁడు తలవంచుకొనియుండెను. అప్పుడు హుస్సేను మరల నేమేమియో తలంచి యూరకే నిలువఁబడియుండెను. అప్పుడు మురహరుఁడు విషాదచేతస్కుఁడై లోనికేఁగెను. అంత నెచ్చటివారచ్చటికేఁగిరి. అట్లు మురహరిరావు లోనికేఁగి, యొక సోఫాపయి నాసీనుఁడయి, యిట్లని తలపోయసాగెను.

“ అకటా! నాచిన్నారితనయ యిట్లొనర్చునని కలనైనఁదలంచి యుంటినే! సువర్ణచంద్రుఁడు పొరఁబడియుండునా లేక కమలయే యింతపనిఁ గావించెనా? ఈతత్‌క్షణము కమలం దోడ్తెత్తునా? ఇస్సీ! గౌరవాన్వయ కళంకయగు నాదుష్టను మరల గృహముఁ జేరనిత్తునా? ఆక్లయివునే చేరనిమ్ము! అయ్యో! దీని కెట్లీ బుద్ధి జన్మించెను? నాకీ సందేహమేల? దీనితల్లి యిట్లే యొనర్చి మృతి నందలేదా? తల్లి బుద్ధి దీనికేల రాకుండును?

ఇరువది తొమ్మిదవ ప్రకరణము

క్రోధసమ్మిళిత సంతాపము

మురహరి రావిప్పు డెచ్చట నున్నాఁడు ? అతని చిత్తసాగర మెట్లు ఘోషించుచున్నది ? తన కూతురొనర్చిన సర్వకార్యములను లేఖాముఖంబున నాలకించి యాతఁ డది యనృతమా నిజమా యని యాలోచించుటలేదు. ఏలననఁగా ;—నాతనికి సువర్ణచంద్రునిపై చాల విశ్వాసముండెను. ఈతత్క్షణముకమల తన దృక్పథమునం బడిన సంహరింప వలయునని యుండెను. ఆతఁడీ యాలోచనములలో మునింగి తదేక చింతాపరవశుండై యుండెను.

ఆసమయమున బయట సేవకుఁ డెవరినో యదలించుచుండెను.

„ ఇప్పుడు వలనుపడదు. ప్రభువు చింతాపరవశుఁడయి యుండెను.''

ఆమాటలు మురహరుని చెవిపోకెను. అతఁడా మాటవినిన తోడనే సేవకుని పిలిచెను. సేవకుఁ డెదుట నిలిచెను.

„ ఎవరక్కడ ?"

„ దేవా ! జుమల వచ్చియున్నది."

„ దానిని రానిమ్ము"

సేవకుఁ డావలకేఁగి జుమలను లోనికి పంపెను. జుమల ప్రభువు పాదములకు నమస్కరించి, ఎదుట సబాష్పలోచనయై నిలిచెను. మురహరుఁడామె బాష్పములం గాంచలేదు. అతఁడు కొంత తడవాగి.

„ జుమలా ! ఏటికివచ్చితివి ?'' అనెను. జుమల ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. బాష్పకణములను చేలాంచలమున నద్దికొనుచు నిలువఁబడియెను. మురహరుఁడు మరల ప్రశ్నించెను.

„ ప్రభూ ! నీబానిస—''

జుమల సగమే ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఆమె కాపయిన నోరాడలేదు. దుఃఖమతివేగముగ వచ్చుచుండెను. కంఠముదట్టమయ్యెను. మురహరుఁ డిప్పుడు జుమల దుఃఖించుచుండెనని గ్రహించెను. ఆమెనుఁజూచి „ జుమలా ! దుఃఖించుచున్నావా ? ఏలదుఃఖించుచున్నావు ? అయ్యో ! చెప్పుము. నిన్నెవ్వరయిన నేమయిన ననిరా యేమి ?''

జుమల కొంతతడవునకు నేత్రములనుండి కారువేఁడి కన్నీటిధారను దుడచుకొనుచు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

„ ప్రభూ ! నీబానిస యిఁక నీ సమ్ముఖమున నుండఁజాలదు"

„ జుమలా ! ఏమనుచున్నావు ? ఏల ?''

„ కులకళంకినియు, దురాత్మయునగు నాకోసల నెవ్వరు కొలతురు ?''

మురహరుఁ డులికిపడెను. ఆతఁడిదివరలో కోసల విషయమయి చాల సదభిప్రాయమును గల్గియుండెను. కాని యిప్పుడు జుమల మాటలచే నాతఁ డనుమానమందెను.

„ జుమలా ! ఏమిచెప్పుము ! నీమారుమాటలచే నన్ను వేప్రుకొని తినకుము, కోసల యెట్లు కులకళంకిని యయ్యెను."

„ అదేమో నాకు తెలియదు. అబ్దుల్లాఖానునిపై దానికి ప్రేమయధికము. నేనెన్నివిధములఁజెప్పినను వినక నన్ను తన్నిపంపినది''

„ఏమీ! అబ్దుల్లాఖాను నాతనలట వరించినదా చెప్పుము, జుమలా! నీకేమియు భయములేదు ”

అని మురహారుఁడు గంభీరనిస్వనంబునఁ బలికెను. జుమల యా పలుకుల కులికి, యించుక చమకితయై,కొంతవర కాగి మరల చెప్ప సాగెను.

„ నాటి వారణ సంహారమునాటనుండియు నది మన్మథ జ్వర పీడితయైయున్నది.’’

ఆమాటలు విని మురహారుఁడేమియు ప్రత్యుత్తరమీయలేదు. తలవంచుకొని మెల్లమెల్లగ నిట్లనియెను.

„ నీవంటి మహమ్మదీయ కాంత యామెకు చెలియయి యుండ సద్బుద్ధులబ్బుటెట్లు ?

ఆమాటవినినతోడనే జుమల కాగ్రహమెక్కువ యయ్యెను ఆమె—, „కోసలమాత్రము మహమ్మదీయ కాంతకాకపోయినఁ గదా !’’ అనియెను.

ఆమాట చెవినఁబడిన వెంటనే మురహారున కేదో వర్ణనాతీత మగు నొక యవస్థగలిగెను. అది క్రోధమో, విచారమో, భయమో, అసూయయో మనము చెప్పఁజాలము. ఆతని ముక్కుపుటము లనర్గళముగ నదరుచుండెను. గుండెలుదడదడఁగొట్టుకొనుచుండెను. అప్పుడాతనిభావ నాప్రపంచమున నేమేమి యూహలు పొడకట్టుచున్నవి ? ఆతఁడెవ్వరిపై క్రోధభావము, ఎవ్వరి యెడల విచారము ఎవ్వరివలన భయము, ఎవ్వరియెడ ననూయఁదాల్చియుండెను ?

ఆతని కర్ణములకు, “కోసల మహమ్మదీయకాంత కాకపోయినఁ గదా !” యనిన పలుకులు ములుకులయితోచెను.

“ ఏమీ ! కోసల మహమ్మదీయకాంతయా ? ” అను పలుకుల ప్రయత్నముగ నాతని మోవినుండి జారిపడెను. జుమలకాతని చర్య లన్నియును విచిత్రములుగఁ దోచెను.

“ ప్రభూ ! నాపై నాగ్రహింపకున్న సర్వవిషయములను దెలియఁజేసెదను.’’

“ చెప్పుము-రాక్షసీ ! ఇఁక సందియమేల ? ”

“ పూర్వము ఆర్కాటు పట్టణమున సులైమాను మహమ్మదను మహమ్మదీయుఁడుండెడివాఁడు.ఈమెయాయనకూతురగు నమీనా. రాజద్రోహి యని పించుకొనిపారిపోయినతరువాత సులైమాను మహమ్మదు. తన కూతురుతోఁడ దిరుచనాపల్లికిలేచిపోయి యచ్చట రమేశదత్తుఁడను పేరు పెట్టుకొని అమీనాకు కోసలయను నామమిడెను. ఆమెను నీవు వివాహమాడితివి. నేటికి నాకును కోసలకును విరోధము గలిగినది. ఇఁక నేనీగుట్టు నాపఁజాలకపోయితిని. నేనిఁకపోవుచున్నాను. నాకిచ్చట నేమియుపనిలేదు ’’ అని పలికి జుమల బిరబిర వెడలిపోయెను. జుమల కడపటి వాక్యములు మురహారుని క్రోధ సమ్మిళిత సంతాపమున ముంచెను. ఆతనికప్పుడు కర్తవ్యమేమోతోపలేదు. జుమలను ఖండింపవలయునని తలంచెను. కరవాలమును బిరాన కేల గీలించి రౌద్రాకారుండై త్రిపురాసుర సంహారకారకుండగు త్రినేత్రుని చందంబున త్రిశూలపాణియై మురహారుఁడు పౌరులు తనుఁగాంచి తల్లడిల్ల కోసల యంతఃపురము వంక కేఁగుచుండెను. ఆతనింగాంచి పౌరులనేకు లనేకవిధములఁ దమలో సంభాషింపసాగిరి. కొంద అంతఃపురమున నొక దాసి యపచారమొనర్చినందున దాని నాతఁడు వధింపఁబోవుచున్నాఁడని చెప్పుకొనుచుండిరి. మరి కొందఱు ఎవరో యంతఃపురమున చోరులు

ప్రవేశించిరి. వారింజంపుట కేగుచున్నాఁడని తలంచుచుండిరి. ఇంక కొందఱు ఇంకొకరీతి ననుకొనుచుండిరి. కాని యాతని హృదయాంతరాళమున నెట్టి దావానలము ప్రజ్వరిల్లుచున్నదో అందెట్టి యూహ లుత్పన్నములగుచున్నవో ఎవ్వరు చెప్పఁగలరు ?

ఆతఁడట్లు పోయిపోయి కోసల యంతఃపురమును సమీపించెను. కాని యచ్చట కార్యవిధానమంతయు వెనుకటిరీతి నిర్వర్తింపఁబడుట లేదు. అందలి పరిచారికలందఱు నందందువ్యాకుల హృదయలయి తిరుగుచుండిరి. వారికి మనస్స్థిమితము లేకుండెను. మురహరుఁడా యల్లకల్లోలముం జూఁడలేదు. పరిచారకులు నమస్కరించిరి. మురహరుఁడు వారినమస్కారములను గైకొనలేదు. వారి దిక్కయి ననుఁజూడలేదు. ఆతఁడు తిన్నగ కోసల పరుండు శయ్యకడ కేఁగెను. కాని యాశయ్య కోసలా సహితయై యెప్పటివలె లేదు. ఆశయ్యపైఁ గోసలలేదు. ఆమె యెటకేఁగెనో మురహరునకు బోధపడలేదు. ఆమె యబ్దుల్లాఖానుని గృహమున కేఁగియుండునాయని యాతఁడూహించెను. కాని వెంటనే యొక చెలికత్తె యచ్చటకు వచ్చి.

"దేవా ! కోసల నామె తండ్రి తీసికొని పోయినాఁడు." అని పలికెను.

ముప్పదవ ప్రకరణము

"చచ్చుట కన్న హాయియేమున్నది ?"

కోసలను రమేశదత్తు "ఇఁకరమేశదత్తు" అనుటేల ? అమీనాను సులైమాను మహమ్మదుతీసికొనిపోయినాఁడని వినినతోడనే మురహరుఁడేటువడిన బెబ్బులివోలె నొక్కయఱపఱచి, "ఏమీ! ఆదుర్మార్గుఁడే! ఆ! ఆ !" అనియెను.

ఆతనివాక్యమున కచ్చటివా రెవ్వరును ప్రత్యుత్తర మీయలేదు. ఎవరు సాహసింపఁగలరు ?

మురహరుఁడా గదిలోన నొక్క నిముసముండి పదంపడి క్రోధావిష్ట హృదయుఁడై యటనుంచి చివాలునలేచి వెడలిపోయెను.

అట్లు వెడలిపోయి యాతఁడు తన యేకాంత మందిరమున నొక్కచో నుపవిష్టుండై తనలో నిట్లు తలపోయసాగెను.

"హా! కమలా! హా ! కోసలా ! హా ! ఎంతపని గావించితిరి స్త్రీలను నమ్మరాదను పాఠము నో సువర్ణచంద్రా ! నీవేకాదు కోసల నాకు కూడ బాగుగనేర్పినది. ప్రపంచమెల్ల దుష్టస్త్రీమయమైపోయినది. ఇఁక నెక్కడిధర్మము? ఎక్కడి పాతివ్రత్యము? ఎక్కడినీతి ? దుష్టురాలా ! కోసలా ! అకళంకమగు మావంశమును గళంకీభూతముగావించితివా ? దుర్మార్గురాలా ! సమదగజేంద్రతుల్యులగు నారక్షకభటుల నెట్లోమాయఁగావించి తప్పించుకొని పోయితివిగాని, లేకున్న నీ పాటికి యమునింట ప్రాతకాపువై యుండకుందువా ! అయ్యో ! కమలా ! నీకుఁగూడ నేమి

పోకదలబుద్ధి జన్మించినది. హా! నందా! ఆదుష్టురాలగు నమీనావలన నీవు హతురాలవైతివిగదా! అయ్యో! ఈపాపపు కార్యములెల్లఁ జూడకుండ మృతినందిన నీవేధన్యవు. నేనుకూడ నిన్నుఁ జేరవచ్చెదను. ఇప్పట్టుననాకుచచ్చుటకన్న హాయియేమున్నది?"

"చచ్చుట కన్న హాయి యేమున్నది?—నాకిఁక—నీజన్మమధ్యమున చచ్చుటకన్నహాయి యే మున్నది? చచ్చుటహాయి—పరమహాయి—హాయి—హాయి—"

ఇట్లు మురహారుఁడున్మత్తుఁడై తనలో నేమేమియో గొణుగుకొనుచుండెను. ఆతనికి ప్రపంచముపై దృష్టిలేదు. కాని యాతని కప్పుడే మరల వేఱొకయూహ వొడమెను.

"చచ్చుటహాయియే! కాని చచ్చుమార్గమేది? తుదకు నాకు చచ్చుటకే దారిలేదా! హా! హా!—"

ఇంతలో నాతనికి మరి యొక యాలోచనతోఁచెను.

"అవును—నేఁడే మాస్వర్ణచంద్రుఁడు లేఖవ్రాసెనుగదా! యుద్ధమునకురమ్మని. అంతకన్న చచ్చుటకు మార్గమేమి కావలయును. చచ్చుటకన్న నిఁక నాకుహాయియేమున్నది?—స్వర్గమందెదను. చచ్చెదను—చచ్చెదను-తప్పక చచ్చెదనుయుద్ధమున. . . . ."

ఇంతలో నచ్చటకు సేనానివచ్చెను.

సేనా—దేవా!

మురహారుఁడు మాటాఁడలేదు. కాని తనలో

"చచ్చుటకన్న హాయియేమున్నది?—" అనుకొనెను. సేనాని రిచ్చపడియెను. ఆతఁడు కొంచెమాలోచించి,

"దేవా! సర్వసైన్యములును తమయాజ్ఞాప్రకారము సిద్ధముగానున్నవి. తమశలవు."

ఆమాట మురహారుని చెవుల కమృత ప్రాయమయ్యెను. ఆతఁడతాత్తుగ లేచి యాతనిఁ గౌఁగిలించుకొని

"నాకు చచ్చు నుపాయమంత త్వరలో చెప్పితివి. హాయి హాయి—చచ్చుటకన్న హాయియేమున్నది"

అని యొక వికటహాసముచేసెను. అది చూచినతోఁడనే సేనాని భయకంపితుఁడై యది యున్మాదలక్షణమని గ్రహించెను. వెంటనే యాతఁడు "వైద్యులు వైద్యులు" అనుచు నావలకేఁగెను.

ముప్పదియొకటవ ప్రకరణము

మోహామా! స్థానాంతరమునకుఁ బొమ్ము

సువర్ణచంద్రున కారాత్రి కంటిపై నిద్దురలేదని వేఱుగ జెప్పవలయునా! అతని మృదుశయ్య కంటకావృతముగఁ దోచుచుండెను. అతఁడప్పుడు నిశ్చలముగ ముండ్లశయ్యపైఁ బరుండినట్లుండెను.

ఏ కమలకయి తా నిన్ని పాట్లుపడిఎన్నిసంకటములం గుడిచినదైన తుద కామెం జే పట్టం గలిగెనో, ఏకమల తన హృత్పటమున నిన్నినాళ్లనుండియు మోహామను కలముచే మన్మథుఁడను చిత్రకారునిచే గాఢముగ వ్రాయఁబడియుండెనో, ఏ కమలను సర్వకాల సర్వావస్థలయందును తాను నమ్మిన దైవముగ స్మరించుకొనుచుండెనో,

ఏ కమల లభింపకపోయెనేని తనజీవముతే నిలువఁజాలనని తలంచుచుండెనో, అట్టి కమల జీవించియుండుటయే యాతనికి కష్టముగఁ దోఁచుచుండెను. ఏకమల ప్రాణములను తన ప్రాణసమానములుగఁ జూచుకొనుచుండెనో, ఆకమల గాన్పించినయెడల నీతత్క్షణము సంహారింపవలెనని సువర్ణచంద్రుఁడు తలంచుచుండెను. ఆతని శయ్యాపై గణియింపరాని త్రేళ్లును జెఱ్ఱులును ప్రాఁకుచున్నట్టులుండెను. ఆతని హృదయాంతరాళ మంధకార బంధురమయి యున్నట్లు తోఁచుచుండెను. ఆతఁడు తన శయ్యాపైనిఁక నొక్క క్షణమయినను శయనింపఁ జాలకపోయెను. వెంటనే లేచి యాతఁ డచ్చటి గవాక్షముం దెఱచిచూచెను. అచ్చట నేమిగాన్పించెను ?

అంధకారము—గాఢాంధకారము—సాంద్రాంధ కారము—ఆయంధకార మధ్యమున నొక దేవమూర్తి యాతని మనోనేత్రములకు స్పష్టముగఁ గాన్పించెను. ఆదేవి యెవరు ?

"క మ ల !"

నిశ్చయముగ నామె కమలయే! అయ్యో! ఇదేమి? నేను కలఁగనుచున్నానా? " అని యాతఁడు తలంచెను. కాని యాతని నేత్రములు తెరువఁబడియే యున్నవి. ఇఁక నిద్రించుటెట్లు? అట్టి యంధకారమును, అట్టి యనంత నక్షత్ర సంశోభిత నిర్మలాకాశమును, సువర్ణచంద్రుఁడు మున్నెన్నియో మారులుచూచియుండెను. కాని నేటిప్రదర్శనమాతని యెదుట నెన్నఁడును ప్రదర్శింపఁబడి యుండలేదు. నిరాధారమగు నాకాశమున, నంధకార బంధురాకాశమున, కమల సువర్ణచంద్రున కెన్నఁడును గాన్పించి యుండలేదు. నేఁడిట్లేల కాన్పింపవలయును? ,,ఇది మోహవికారముచేఁ గల్గిన మాయాస్వరూపమా? అట్లయిన నో మోహమా! స్థలాంతర

మునకుఁబొమ్ము." అని సువర్ణచంద్రుఁడు పలికెను. కాని యాతని యాజ్ఞాప్రకారమేది జరగును? ఏదియునుజరుగలేదు. వెనుకటి రీతినే కాన్పించెను. ఆతని భావనా ప్రపంచమున నెన్నియో యూహాలు జన్మించుచుండెను. కాని వెంటనే వికల్పములయిపోవుచుండెను. ఒక్క తలంపునకును, సరియగు స్థలమాతని హృదయమునఁ గాన్పించుటలేదు. అంధకారమున మూర్తీభవించిన కమలా స్వరూపమాతని హృదయాంతరాళమున నాటుకొనియెను. ఆతఁడొక్కయేటున కమలను సంహరింపఁబోయెను కాని యచ్చటనే మున్నది? ఆకాశము మాత్ర మనంత తలపరి వ్యాప్తమైయుండెను.

,ఇది యంతయు నిట్లు జరిగియుండునా? వెఱ్ఱివర్ణన!' అని మాపాఠక మహాశయులు మమ్మధిక్షేపించుచుందురు. కాని యిట్లు నిశ్చముగ స్వర్ణచంద్రుని విషయమున జరగినదని యంతర్వాణి మాచెవులలో నూదుచున్నది. ఇప్పటికిని మీకు నమ్మకము లేక పోయినచో మాచెవులను ధరించి యొక మారాలించిన నిజము తేటపడఁగలదు.

స్వర్ణచంద్రున కామాధురీ విగ్రహముపైన ద్వేషభావ మొదవెను. ఆతఁడు వెంటనే తన దృష్టిని గృహాంతర్భాగమునకు మరల్చెను. అచ్చట గంటవలె దీపము వెల్గుచుండెను. కాని యాగృహమున గూఢ నంధకారము సాంద్రముగ వ్యాప్తమయి యున్నట్లాతని హృదయమునఁ దోఁచెను.

,,ఇది మోహాంధకారమా! అట్లయిన నో మోహమా! నీతోఁడ నాకవసరములేదు! నీవింక స్థలాంతరమున కేఁగవచ్చును." అని యాతఁడనుకొనుచుండెను. కాని యంధకారమట్లే యుండెను. సువర్ణచంద్రున కెట్లో యించుక నిద్దురపట్టెను.

అప్పటికి రెండుజాములు దాటియుండెను. అది ఆర్కాటుపుర బహిః ప్రదేశము. క్లయివు సైన్యసమేతుఁడై యాపురిని ముట్టడింప నేటిసాయంకాలమే వచ్చియుండెను. కాని ముట్టడి యింకను ప్రారంభింపఁబడి యుండలేదు ఆర్కాటుపురమంతయు నానాఁ డల్లకల్లోలముగ నుండెను. కాని యాయల్లకల్లోల మేమియు సువర్ణ చంద్రునకు వినఁబడుటలేదు. అతనికారాత్రి యొక దుస్స్వప్నము వచ్చెను. ఆస్వప్నము చాల వేదనా కరమయియుండెను. అతని ముఖపద్మ మనేక వికారములం గాంచుచుండెను. తుదకాతఁడు తన దుస్స్వప్న పారమునుండి వెల్వడి దరిగాంచి యొక కేక పెట్టెను.

“ మోహామా స్థలాంతరమునకుఁబొమ్ము.

ముప్పదిరెండవ ప్రకరణము

ఏసువర్ణచంద్రుఁడు ?

చందాసాహేబు ప్రముఖులార్కాటు పట్టణమునఁ గొలఁది సైన్యము మాత్రమేయుంచి వెడలిపోయిరని తెలిసికొంటిమిగదా! ఆకారణమున క్లయివున కార్కాటును పట్టుకొనుట యొక కష్టమ యిన కార్యముగా నుండలేదు. క్లయివు సైన్యములొక వంక నార్కాటును ప్రవేశించుచుండ నింకొక వంకనుండి మహమ్మదీయ

సైన్యములు పరువిడసాగెను. క్లయివు తన సైన్యములతోఁడ సుర క్షితముగ నార్కాటు పట్టణమునఁ బ్రవేశించెను. ఆంగ్లేయ సైన్య ములు తమ కపకార మొనర్చునేమోయని యార్కాటు పౌరులు చాల భయపడిరి. కాని వారికెంత భయముండెనో యంత ప్రీతి తోడ క్లయివు వారిని వశపఱచుకొనియెను. తన సైన్యమునకుఁ గావలసిన ప్రతివస్తువును సరియగు రొక్కము నొసంగి యార్కాటు పౌరుల కడఁగొనియెను. ఇట్లార్కాటు పట్టణము స్వాధీనమైన తదుపరి క్లయివు ఆపుర ప్రాకారములను బాగుజేయింపఁదొడఁ గెను.

ఈసంగతి యిట్లుండ మన సువర్ణచంద్రుఁ డేటనున్నాడో చూతము. అతఁడార్కాటు వచ్చినది మొదలు క్లయివుతో మాటాడ లేదు క్లయివు దీనినిగనిపెట్టి సువర్ణచంద్రునొక దినమున చూచుటకు వచ్చెను అప్పుడు సువర్ణచంద్రుఁడు ఖడ్గము నొకదానిని నూఱుచు నేమేమో తలంచుచుండెను. క్లయివాతని సమీపమునకువచ్చి నిలువఁబడియెను సువర్ణచంద్రుఁడు క్లయివు వచ్చెనని గ్రహించెను. కాని యేమియు మాటాడలేదు. అతని హృదయమున బలవంత మగు క్రోధము రవుల్కొనుచుండెను.

క్లయివు—సువర్ణచంద్రా! ఏమి చేయుచున్నావు ?

సువర్ణచంద్రుఁ డేమియు మాటాడలేదు.

క్లయివు—సువర్ణచంద్రా! ఏమిచేయుచున్నావు ?

సువ—ఆత్మహత్యా ప్రయత్నము!

క్లయివా వాక్యము లాలకించి యించుక యాలోచించెను.

క్లయివు—నీవు పోవుచుండ నేనేల ? నేనుకూడ వచ్చెదను.

సువ—నీవేల రావలయును ? నీవు వచ్చిన నీప్రియురాలే మయిపోవును ?

క్లయివు—స్వదేశ వర్జితుండనగు నాకొక ప్రియురాలా ! ఏమి సువర్ణచంద్రా ! నన్ను వేళాకోళము చేయుచున్నావా ?

సువ—నిన్ను వేళాకోళముచేయ నేనెంతటివాఁడను ?

క్లయివుచాల ననుమానపడియెను. „నాప్రియురాలెవరు ?” అనెను.

సువ—దొంగవలె నింకేల నెఱుఁగనట్లు నటించెదవు? నీవు కమలను నీయింటఁ జేర్చికొనుట నాకు సంపూర్ణముగఁ దెలిసినది.

క్లయివు—హరిహరీ ! నేఁడెట్టిపాపిష్టి దినము! నీకీ దుర్వార్త నెవ్వరెఱిఁగించిరి ?

సువర్ణచంద్రునకు క్రోధమాగుటలేదు కన్నుల నగ్నిస్ఫులింగములు వెలువడుచుండెను. ముక్కుపుటము లదరుచుండెను. గుండెలు దడదడఁ గొట్టుకొనుచుండెను.

„నిన్నును ఆకుల కళంకినియగు కమలను ఈఖడ్గమున ఖండించివైచెద !” అని కత్తిని ఝుళిపించి మరల ఖడ్గమును యథాపూర్వకముగ నూరుచుండెను.

క్లయివు మాత్రము శూరుఁడుకాఁడా ! ఆతని రక్తనాళముల మాత్రము వీరోచితమగు రుధిరము ప్రవహించుటలేదా ? క్లయివు సహజశూరుఁడు. ఆతఁడు నిష్కారణ తిరస్కారము నెట్లుసైపఁ గలడు? ఆతఁడు తక్షణమే యేటువడిన శార్దూల శాబకమువలె మండిపడియెను. కానియాతఁడు యుక్తాయుక్తవిచారణ శక్తిఁగల్గిన వాఁడు.

„ఇంతమాత్రమునకు సువర్ణచంద్రునిపై నలుగుటా ? ఏసువర్ణచంద్రుఁడు ? మున్నొకసారి నేను శతఘ్నితోఁడ గాల్చికొని మృతినందఁబోవ నడ్డమువచ్చి నామృతిని దప్పించిన సువర్ణచంద్రుఁడు గాఁడా యితఁడు ? ఇంక నే సువర్ణచంద్రుఁడు ? రాజశేఖర కృత మాయా సముద్రమగ్నుఁడనగు నేనాడిన దుర్వార్తలకుఁ గినియక నన్నాతని ఖడ్గమునకెరఁగాకుండ రక్షించిన సువర్ణచంద్రుఁడుగాఁడా యితఁడు? రెండుమారులు నామాన ప్రాణరక్షణ మాచరించిన యీసువర్ణచంద్రుని నీమాత్రపు స్వల్పవాక్కునకు సహింపఁజాలక సంహరింపనా ! హా ! కాలవైపరీత్యము! నేనాడిన మాటలలో నివేపాటిసేయును ? నాకు మొదటినుండియు నీవిషయము నా జులేకపై ననుమానముండెను. ఇప్పుడది దిటవుపడినది. సువర్ణచంద్రునిపైని మోహమున నాజులికయే యింతపని యొనర్చియుండును. కానిమ్ము.”

అని తలఁచి సువర్ణచంద్రు నేమియు ననక క్లయివాస్థలము వాసెను.

ఈసందర్భమున జులికాఫేతనా లెచ్చటనుండిరో చెప్పుట మాకు ముఖ్యము. తమ కోటయగు నార్కాటుపట్టువడిన తరువాత జులేక యార్కాటునకు తిరిగి రప్పింపఁబడియెను. కమల మనస్సును క్లయివువంక మరల్చు భారము ఫేత నాయందుంచి జులేక యామె నచ్చట నేయుంచెను.....కాని కమల మనంబున స్వర్ణచంద్ర విగ్రహము గాఢముగ నాటియున్నదని ఫేతనా యెఱుంగదుగాఁ బోలును !

వెట్టియూహ !

ముప్పదిమూఁడవ ప్రకరణము

అవ్యాజప్రేమ—అకారణకలహము

కమల ముగ్ధబాలిక. ఆమె భర్తృప్రేమ తక్క-తక్కిన సర్వ ప్రపంచమునేమియు నెఱుంగదు. నిరంతర మా సువర్ణచంద్రుని జగన్మోహనాకారమునే హృదయమున నిడికొని, ఆతనినే పూజించుచు, ఆతనినే స్మరించుచుండును. కమలకు సువర్ణచంద్రుని కన్న వేఱు ప్రపంచమున్నదా? ఆమె యాతని యెడఁబాటు నించుకేనియు సహింపఁజాలకుండెను. కమలకు నవజవ్వన మపుడపుడె ప్రవేశించుచుండెను. ఆమెకు లజ్జఎక్కువ! తన విరహము నామె యెవ్వరితోడం జెప్పసాహసింపఁ జాలకుండెను. సహజ సౌందర్యవతియగు నాచెలువ చెలువము సకలజన మనోరంజకమయి యుండెను. కాని యా యౌవనము,ఆసౌందర్యము.ఆలేఁబ్రాయము అడవిఁగాసిన వెన్నెలయగునని యామె యెఱుఁగదు.సువర్ణచంద్రుని దురభిప్రాయమును,ఫేతనా జూలేక కుట్రయు నాకాంతకెఱింగించువారెవ్వరు? ఆమె కావృత్తాంతములెట్లు తెలియును? కమల కింకను బ్రపంచవిషయముల యందనుభవముతక్కువ. ఆమెకు శత్రువెవ్వరో తెలియదు. తాను సంతోషముగా నున్నప్పుడు లోకమెల్ల నానంద మయమనియు నెల్లరు దనకు మిత్రులే యనియు, తాను విచారముగనున్నప్పుడు లోకమెల్లదుఃఖ భూయిష్టమనియుఁ బ్రపంచములో సువర్ణచంద్రుఁడు తక్క తక్కిన సర్వము నామెకు విరోధమయినట్లును తలంచుచుండెను. ఇప్పుడామెకు మిత్రులెవ్వరు? పాపమామె కీసంగతి తెలియదు—

కమల యెదుట ఫేతనా క్లయివును స్తోత్రముచేయుచున్నను పాపమానిష్కళంక హృదయయగు కమల యామె హృదయోద్దేశమును గ్రహింపఁజాలకుండెను. ఫేతనా ప్రతిదినము శక్తివంచన లేక తన విధాయక కృత్యమును నిర్వర్తించుకొనుచునే యుండెను.

ఫేత—కమలా! నేఁడేల నాలశ్యముగ నిద్దురలేచితివి? కొంచెము సంగీతముపాడుము. వినియెదను. నీకంఠము కడుస్వారశ్యముగనుండునట. క్లయి వప్పుడప్పు డనుచుండెడివాఁడు.

కమ—ఏమి సంగీతము! నాకేమివచ్చును? నీకన్న నేను బాగుగ పాడఁగలనా?

ఫేత—సరేకాని క్లయివునకు నీపై ప్రేమయే సుమా!

కమ—కావచ్చును.

ఫేత—అగును కాని నీవిన్ని నాళ్లనుండియు క్లయివును సువర్ణచంద్రు నెఱుంగుదువుగదా! ఇద్దఱిలో నెవరు సౌందర్యవంతులు?

కమ—ఏమీ! అది నాకెట్లు తెలియును?

ఫేత—వెఱ్ఱిమాట! క్లయివు సౌందర్యశాలియని నీవెఱుంగవా? కమల మాటాడలేదు.

ఫేత—ఏమి కమలా! నీవు చెఱవిడిచిన దాది యిచ్చటనే యుంటివేమి? నీతల్లిదండ్రుల కడకేఁగవా?

ఆమాటలో కమల కంట నీరు వెట్టుకొనియెను.

కమ—అయ్యో! నాకింట నింక నెవ్వరున్నారు? నాయిల్లెక్కడనున్నది? నాకంత భాగ్యమా!

ఫేత—అదేమి?

కమ—నావంటి దురదృష్టవంతురాలులేదు. నాతల్లిని దాదిని మ్రింగితిని. నాతండ్రి మాసవతితల్లిచేతిలోఁ జిక్కెను. నాకు సువర్ణచంద్రునికన్న నాప్తులెవ్వరు? అతఁడు నాకు మేనబావ యగును.

ఫేత—అట్లయిన నీవెవ్వరిని వివాహమాఁడెదవు ?

కమ—అది యంతయు నేల ?

ఫేత—క్లయివును వివాహమాఁడెదవా ?

కమ—ఛీ ! ఏమి మాటాఁడితివి ? మేము హిందువులము. క్లయివాంగ్లేయుఁడు—అతని నెట్లు వివాహమాఁడెదను ?

ఫేత—ఆ సందేహమువలదు జోధభాయి హిందూ స్త్రీ యయ్యును, అక్బరు చక్రవర్తిని వివాహమాఁడలేదా ?

కమ—ఫేతనా ! నీవు మహమ్మదీయకాంతవు. నీకు మాకుల ధర్మములు తెలియవు—

ఇట్లు సంభాషించుచుండ నింతలో నచ్చట యోగిని సాక్షాత్కరించెను. అట్లువచ్చిన యోగినింగాంచి కమల వినయముతో ప్రణమిల్లెను. యోగినియు నామెను దీవించి, "ఆ యన్యకాంత యించుకావలకు వెళ్లవలసియుండును—" అని పలికెను. వెంటనే ఫేతనా యావలకేఁగెను. కాని యామె యతి దూరమేఁగక నాగోడ చాటున నిలువఁబడి వీరి సంభాషణము నాలకించుచుండెను.

యోగి—కమలా ! నీవు నీతండ్రియింటికి వెడలుటకు సంసిద్ధవు కమ్ము.—

కమ—అమ్మా ! నాకింక నింట నెవ్వరున్నారు—

యోగి—అది నే నెఱుంగుదును. కాని నీవింటికిపోక తప్పదు.

కమ—ఏమి తల్లీ !

యోగి—నీతండ్రి మరణశయ్యపై నున్నాఁడు. నీసవతితల్లి మహమ్మదీయకాంత యగుటచే నిజము తెలిసిన పిదప పారిపోయినది. నీవు క్లయివును మోహించియుంటివని తలంచి సువర్ణచంద్రుఁడు నీపైఁ గ్రోధమును వహించియున్నాఁడు. ఇఁక నీకిచ్చట నేమున్నది?

కమ—"అయ్యో! నా కిచ్చట మాత్ర మేమున్నది ?" అని పలికి యొక్కమారు మహానిలప్రకంపితాశ్వత్థపత్రమువలె కంపించుచు నేలపైఁ బడిపోయెను. వెంటనే యామె యిరునేత్రములు మూతలువడియెను. శరీరమున ప్రాణములున్నవో లేవో యెవ్వరు నెఱుంగరు. యోగిని యామె మృతినందెనని యేతలంచెను. ఆమె వెంటనే కమల కడకేఁగి మొగమున నీళ్లుచల్లెను. కమల చలింపలేదు. యథాపూర్వకముగ నుండెను. యోగిని కమల ముక్కుపుటములకడ చేయినిడి చూచి శ్వాసలులేవని తలంచెను. గుండెలపై హస్తముపైచెను. ఏధ్వనియు లేనట్లే యోగినికిఁదోచుచుండెను. ఆమె తత్తరముతో "అయ్యో ! అయ్యో !" అని యఱచుచు నామె శ్వాసల మరలఁ బరీక్షింప కొంచెముగ గాలిసోకెను. గుండెలను దడవెను. కొంచెము కొట్టుకొనుచుండెను. ఇంక కొంచెము సేపుచూచెను. గుండెలు బాగుగఁ గొట్టుకొనుచుండెను. కమల యామూర్ఛలో నొక విధముగ దుఃఖించుచుండెను. యోగినిగద్గద స్వరముతో "కమలా !" యని పిలిచెను. కమల యులికిపడియెను. కాని లేవలేదు. యోగిని యామెను మంచముపైఁబరుండఁ బెట్టి, వట్టివేళ్ల వీవనతోఁడమెల్లన విసరుచు, పన్నీటిచేఁదడపిన రుమాలుచే నామె ముఖమును తుడచుచుండెను. ఎట్టకేలకు కమల యించుక కన్నులఁదెరచెను. యోగిని ,, కమలా! " యని యఱచెను. ఇంతలో కమల బాగుగ కన్నులఁదెరచెను. అప్పుడు ఫేతనా కూడ నచ్చటకు వచ్చెను.

కమల—హా ? ఇంక నాకిచ్చట నైన నేమున్నది ? నాప్రియజనకుని నే నీ జన్మమునఁ జూడనుగాఁబోలును. అయ్యో ! నాపుట్టుకచే నెందఱికెన్ని యిడుమలు వచ్చినవి? ఇస్సీ ! నే నెంత దురదృష్ట

వంతురాలను ? హా! నాథా! సువర్ణచంద్రా! నీవింకను నన్నుద్ధరింతువని తలంచుచుంటిని. నాయాశలు నిరాశలు గావలయునా ? అని విలపించుచు శయ్యాపైఁబడెను. కమల వాక్యములు ఫేతనా మనస్సునకొకవిధమగు విచారమునుగల్గింప నామె యావలకేఁగెను. కమల శయ్యాపైఁబడిన తరువాత యోగిని,

„ కమలా! ఇఁకరమ్ము! నీకీయింట నేమి పని యున్నది ?”

„ ఎచ్చటకు ? యమ నిలయమునకా ?”

“ కాదు. నీతండ్రిని చూచుటకు.”

„ సరే ! నడువుము.”

యోగినియు కమలయు వాకిటనున్న సవారిలోఁగూర్చుండిరి. బోయిలు సవారినెత్తిరి.

ముప్పదినాలుగవ ప్రకరణము

ఉన్మాదుఁడు

మురహరున కానాటి కానాటి కున్మాదము వృద్ధియగుచుండెను. సేనాని సువర్ణచంద్రుని యాజ్ఞాప్రకారము సైన్యసమేతుఁడయి రణమునకేఁగెను. మురహరుఁడు వైద్యుల సంరక్షణమున నుండెను. వైద్యులు రేయి యనక పవలనక వివిధౌషధములఁ బ్రయోగించుచు చాల కష్టపడుచుండిరి. కాని వారొకవిధమున నౌషధమిచ్చుచుండ నింకొక విధమున నది వికటించుచుండెను. సాధారణముగ

రేల నెవ్వరికిని నిద్రయుండుటలేదు. ఆతని చిత్తవికారమున కౌషధమెవ్వరు నొసంగఁజాలుదురు? మనోవ్యాధికి మందులేదని తెలియదా ? ఆతఁడు మాటిమాటికిని తనలో,

„ చచ్చుటకన్న హాయియేమున్నది? ” అని గొణుగుకొనుచుండెను. ఒక్కొకప్పు డాతఁడు శయ్యాపైనుండి లేచి పరుగిడఁబోవుచుండెను వెంటనే యనేకులాతనిఁ బట్టుకొని మరల శయ్యాపైఁ బరుండఁబెట్టుచుండిరి. రాత్రికాలమునందాతఁడెద్దియో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుచు „కమలా! నందా! నందా! ” యని యఱచుచుండును. ఒకదినమున నాతఁడు చాల తడవున్మాదముచే వేదన ననుభవించెను అపుడపుడె నిద్దురపట్టెను. ఆతనికి నిద్దురపట్టినదని వైద్యులును, సేవకులును సద్దుసేయక తొలగిచనిరి. ఆతఁడా నిద్దురలో నొక స్వప్నముఁగాంచెను. అప్పుడాతఁడా స్వప్నమున నొకగిరిశిఖరమున నిలువఁబడియుండెను. క్రింద ననేకులు బాధింపఁబడుచుండిరి. కొందఱు వారలనుబాధించుచుండిరి. అది యమలోకముగా నాతనికిఁదోచెను. వెంటనే యాతనికొక విధమగు భయముగల్గెను. తానుగూడ నచ్చటకే పోవలయునేమో యని సంశయించెను. తత్క్షణమే యాలోకమున నొకండు మురహరుని వంకఁజూచి యింకొకని కాతనింజూపెను. వెంటనే రెండవవాఁడు రెక్కలున్న పక్షివలె నెగరిమురహరునికడకువచ్చినిలచెను. మురహరుఁడూరక కంపించుచుండెను. అప్పు డాతఁడు నిలువఁబడియున్న పర్వతము క్రమముగ క్రిందకణచుకొనిపోయెను. ఆభటుఁడు మురహరుని బలవంతముగ నొక యగ్నిజ్వాలలో ద్రోసివైచెను. మురహరుఁడు నిప్పులలోఁ బడుచుండఁగా నెదుట కమలయున్నట్లు తోచెను.

కమల ,, హా! తండ్రీ !'' యని యఱచెను. మురహరుఁడుకూడ వెంటనే "హా! కమలా !'' యని యఱచెను. వెంటనే యాతఁడు లేచి యామెం గౌఁగిలించుకొని,

"హా! కమలా! నన్ను క్షమింపుము. నన్ను క్షమింపుము. నేను నీతల్లిం జంపి నీకు కీఁడుచేసిన దుర్మార్గుఁడను!'' అని యఱచెను. కమల యూరక దుఃఖించుచుండెను.

ఆమె, "హా! నాయనా! నన్ను వీఁడి స్వర్గమున కేఁగెదవా!'' యని యేడ్చెను. ఆమాట విని మురహరుఁడు.

"నాకిఁక చచ్చుట కన్న హాయిలేదు. నేను సంతోషముగ మృతి నందెదను'' అని పలికెను.

కమల హృదయము బ్రద్దలయిపోయెను.

"హా! నాయనా! ఇఁక నాకుదిక్కేది? నన్ను నిర్భాగ్యగా గావించి యేగుచుంటివా! హా! నావంటి నిర్భాగ్యురాలులేదు. నాకీభూమిపై నింకెవ్వరున్నారు? నేను గూడ నీతోఁడనే వచ్చెదను. నన్నుఁగూడఁ దీసికొనిపొమ్ము. హా! దైవమా! మమ్మెంతగా మార్చితివి'' అని యేడ్చెను.

మురహరుఁడు కన్నులుదెరచి చూఁడ యథాపూర్వకముగ దుఃఖించుచుండిన కమల యాతని యెదుట కనుబడెను.

ముప్పదియైదవ ప్రకరణము

లేఖ

సువర్ణచంద్రుని యున్మాదక్రోధమునకు సహించి క్లయివాస్థలమును వీడి యెచ్చటికేఁగెను? ఆతఁడు తదేకచింతా పరవశుఁడై బాగుచేయఁబడుచున్న కోటగోడకడకేఁగెను. అచ్చట చాలమంది పనివాండ్రు తమ కార్యములయందు నియుక్తులై కోటగోఁడను బలపఱచుచుండిరి. క్లయివాదిక్కుఁజూడలేదు. ఆతనికి స్వర్ణచంద్రుని విషయమయినచింత విస్తారముగనుండెను. ఆతనికి మన స్థిమితము లేదు. క్లయివొక బురుజుపైకెక్కెను. అచ్చట నొక కిటికీ తెరువఁబడియుండెను. దాని నుండి యాతఁడు నలువంకల నీక్షించెను. ప్రకృతి మనోరంజకమైయుండెను. ఆవలపొలములలోన కొందఱు దున్నుచుండిరి. కొందఱు పశువులఁగాయుచుండిరి. ఇంకొక కొందఱు పిల్లలు దాగిలి మూఁతలు మొదలగు నాటల నాడుకొనుచుండిరి. వేరొక కొందఱు గోపబాలురు మహీరుహశాఖాగ్రముపై నాసీనులై హాయిగ పిల్లనగ్రోవినూదుచుండిరి. మరి కొందఱు చేలలోకలుపు తీయుచుండిరి. కొందఱు కట్టెలుకొట్టుట ఆకులు కోయుట మొదలగు కార్యముల నొనర్చుచుండిరి. నీలాకాశమతి నిర్మలమై మనోహరముగనుండెను. విహంగములాకాశగమన మొనర్చుచుండెను. దేదీప్యమాన ప్రభాకరుండగు ప్రభాకరుం డంత ప్రభాకరుండైయుండలేదు. ఆతఁడున్న పార్శ్వమున మాత్రమొక చిన్నమబ్బు వ్యాపించియుండెను.

సువర్ణచంద్రుఁడు క్లయివునకు ప్రాణాధికమిత్రుఁడు. ఆతని కహితముంగూర్చు కార్యము నేదియు క్లయివొనర్పనిష్టపడకుండెను. అట్టి యెడ నన్యాయముగ నాతనిపైఁబడిన యీయపనింద నాతఁ డెట్లు సహింపఁగలఁడు? ఆతనికి మన స్థిమితమెట్లుండఁగలదు? ఆతనికి చిత్తవైకల్యముసంభవించెననిన సంశయమేమైననుండునా?

ఆతఁడచ్చట చింతాపరవశుఁడై కూర్చొనియెను. ఆతని కాలోచనము తప్ప తక్కిన ప్రపంచమేమియు నున్నట్లుండలేదు. ఎదుటనున్న వస్తువు కాన్పించుటలేదు. చెవిలోన పెద్దగొంతుకతో నఱచినను వినఁబడుటలేదు.

ఇంతలో నచ్చట నొక యోగిని ప్రత్యక్షయయ్యెను. ఆమె క్లయివునకు పూర్వపరిచితురాలే. క్లయివు నమస్కరించెను. యోగిని దీవించెను.

యోగి—చందాసాహెబు సైన్యసమేతుఁడై యుద్ధమునకు వచ్చుచున్నవాఁడు. జాగ్రత్తగానుండుఁడు.

క్లయివు-జాగ్రత్తగనేయున్నారము. తమ దయయున్న శాత్రవు లెంతటివారు?

యోగి—మాటలకెడములేదు. ఇంకొకవిషయము. శత్రుపక్షగూఢచారులు సంచరించుచున్నారు. వారిని పట్టుకొనుము.

క్లయివు—చిత్తము.

యోగి—నీవాపనిపైనుండుము. లెమ్ము. నేను పోయెదను.

అని యోగిని క్రిందికిదిగిపోయెను. క్లయివుకూడ క్రిందికిదిగెను. కాని యిఁక యోగిని కాన్పింపలేదు. ద్వారముకడకురాఁగా నచ్చట సేవకుఁడొకఁడు గాన్పించెను. వానింజూచి,

"నీవెవరు?" అని యడిగెను.

సేవ—నాది చెన్నపట్టణము.

క్లయివు—నీవు మహమ్మదీయుఁడవుకావా?

సేవ—అవును.

క్లయివు—ఇచ్చట కెందులకు వచ్చితివి?

సేవ—మారాణిగారి కడకు ఫేతనా యుత్తరమంపినది.

క్లయివు—మీరాణిగారెవరు? జులికా?

సేవ—అవును.

క్లయివు—నీదీపురమేకదా! మరి చెన్నపురి యందువేమి?

సేవ—నే నీ నడుమ నచ్చటనుంటిని.

క్లయివు—ఆయుత్తరమును జూడనిమ్ము.

సేవ—అది చూపుటకు వలను పడదు.

క్లయివు—ఎందుచేత?

సేవ—అది మా ఫేతనాగారి యాజ్ఞ!

అని సేవకుఁడు పారిపోవుచుండెను.

క్లయివు—దుర్మార్గుఁడా నిలువుము!

సేవకుఁడు నిలువలేదు.

క్లయివొక్క పరుగున నేఁగి వానిని బట్టుకొని యొక్క చెంపదెబ్బఁ గొట్టి యుత్తరమును గ్రహించెను. అందిట్లున్నది.

"చెలీ! జులేకా.

మన సర్వప్రయత్నములును వినాశములయినట్లుతోచుచున్నది. ఇచ్చట కమలకు నేను క్లయివు వివాహమాఁడు విషయమున

నన్నే బోధించితిని. కాని యామె కఠినహృదయము సువర్ణచంద్రుని నుండి మరల దయ్యెను. నేనేమిచేయుదును? నిన్నటి రాత్రి యొక యోగివచ్చి మనము సువర్ణచంద్రునకు క్రోధము పుట్టించుట మొదలుగాఁగల వృత్తాంతములం దెల్పి యామె తండ్రి మరణశయ్యపైనుండెనని తీసికొనిపోయెను. విశేషము లెట్లున్నవి? అచ్చటి యుద్ధవిశేషములెట్లున్నవి? నీకు సువర్ణచంద్రుఁడు వశుఁడయ్యెనా?

ఇట్లు

ఫేతనా!"

ముప్పదియాఱవ ప్రకరణము

పశ్చాత్తాపము

లేఖం గాంచినతోడనే క్లయివునకుఁగల్గిన యానందమింతయని వర్ణింపనలవిగాదు. సువర్ణచంద్రునకుఁ దనయెడలఁ గల్గిన నిష్కారణాగ్రహముం బాపుకొనుటకిదియొక సాధనముగదాయని యాతఁడూహించెను. క్లయివువెంటనే యాసేవకునింజూచి, "దుష్టరాయబారీ! నిన్ను ఖండించినను బాపములేదు." అని పలికెను.

"అయ్యా! నేను కేవలము సేవకుఁడను. యజమాను లెట్లొనర్పు మనిన నట్లొనర్చుటమావిధి."

"అందుచేత నీవు కారాగృహమున మాత్రముందువు. నిన్ను నేను ఖండింపఁదలంచుకొనలేదు."

తత్క్షణమే క్లయివొక భటునిఁజీరి.

"ఓరీ! వీనిని కారాగృహమునకుంపుము" అని పలికెను. భటుఁడా రాయబారిని కారాగృహమునకుంపెను. క్లయివటనుండి సరిగా సువర్ణచంద్రుని కడకేఁగెను. అప్పుడాతఁడు తన శయనమందిరమున నుండెను. క్లయివు సువర్ణచంద్రుని కడకేఁగెను.

"నీవు నిశ్చయముగఁ బొరపాటుపడితివి." అని పలికెను.

"పొరపాటా! దుర్భాషలాడకుము—"

"సువర్ణచంద్రా! మాటమిసలకుము! తుదకు విచారించెదవు. ఈ లేఖం జదివికొనుము—"

సువర్ణచంద్రున కింకను క్రోధము వదలలేదు. ఆతఁడు క్లయివు మాటవిని—

"తప్పు సృష్టియెంతైనఁ జేయవచ్చును—" అనియెను.

"తప్పు సృష్టియో, తగిన సృష్టియో చూడుము." అని క్లయివుత్తర మాతనికిచ్చెను.

సువర్ణచంద్రుఁడు తొలుత దానిం జించి వేయవలయునని తలంచెను. కాని యాయుత్తరముక్రిందనున్న ఫేతనాయను సంతకమును చూడఁగనే యందేమి కలదోయను బుద్ధిపొడమెను. సువర్ణచంద్రుఁడా లేఖను పూర్తిగఁజదివెను. సంగతిగ్రహించెను. అది యదార్థమయిన లేఖయనియే తోఁచెను. కాని యింకను సత్యమును గ్రహింపవలయునని యెంచి.

“ఈ లేఖ నాకెట్లు నమ్మకమును గల్గింపఁగలదు?” అని పలికెను. వెంటనే క్లయివు సేవకు నొకనిం బిలిచి

“ఓరీ! అంతఃపురముననున్న జులేక నెఱుంగుదువుగదా!” అని యడిగెను.

“అయ్యా! ఎఱుఁగుదును—”

“నీవామె కడ కేఁగి చెన్నపట్టణమునుండి వచ్చిన వానివలె నటించి ఫేతనా యిచ్చినదని యీలేఖ నామెకిచ్చి వెంటనే ప్రత్యుత్తరమునందిరమ్ము—”

“చిత్తము—”

“కడు మెలకువగ మాటాడవలయుఁజుమా!”

“నన్ను మీ రెఱుఁగరా?”

“సరే వెళ్లిరమ్ము”

సేవకుఁడు వెళ్లి యొక్క క్షణములోఁ బ్రత్యుత్తరముగొనివచ్చెను. సువర్ణచంద్రుఁడు దాని నిట్లు చదివెను.

“ఫేతనా!

ఇచ్చట నేను గూఁడ స్వర్ణచంద్రుని విషయమయిన చింతతో నున్నాను. అతఁడు కమల విషయమయిన చింతతో నున్నాఁడు. నేనేమిచేయుదును? విశేషములులేవు. నీ వొకసారి యిటకురమ్ము.

జులేక—”

సువర్ణచంద్రుఁ డాశ్చర్యపడియెను. ముఖము వికాసవంతమయ్యెను. కమల నిర్దోషయని స్థిరపడియెను. అతఁడు వెంటనే క్లయివు రెండు హస్తములను బట్టుకొని, . . .

“మిత్రమా! నేను చాల నపచారమొనర్చితిని. నా యపరాధము లను సహింపుము. ఈ దుర్వార్తలోనచ్చిన మోసమునం బడిపోయి కమలపైఁ జాల నను మానపడితిని. నిన్ననరానిమాటలాఁడితిని. నన్ను మన్నింపుము! ఇవి కాళ్లుగాని చేతులుకావు—”

అని పలికెను. క్లయివాతని మాటలనువిని సంతోషించి,

“మిత్రమా! నేను నీయెడల నెప్పుడును క్రోధభావమును వహించి యుండలేదు. నీవు నిష్కారణముగ వెఱ్ఱికోపమునకులోనై యేమేమొ యంటివి. కాని నన్నవి యేమాత్రమును బాధపెట్టలేదు. నీ యందుమాత్ర మీవిషయమున దోషమేమున్నది? అకులటల నెట్లు తిరిగి యవమానింపవలయునో యావిషయ మాలోచింపవలయును” అనియెను.

“వారి నెట్లవమాన పఱుపవచ్చును? మహమ్మదాలీ మన కత్యంతము హితుఁడు. ఆతని యనుంగు తనయను మన మేమనఁగలము? ఆతనితోఁ జెప్పి యేమైన ననిపింపవలయును.—”

“అవును అట్లుచేయుట కర్తవ్యము!”

“యుద్ధవార్తలేమి?”

“చందాసాహెబు సైన్యముతో వచ్చుచున్నాఁడని వింటివి గదా! అంబూరునుండి సైన్యమువచ్చినది. మీ మామకు పిచ్చియెత్తినదట. ఆ కారణమున నాతఁడు రాలేదు.”

“మా మామకు పిచ్చియా?”

“అవును”

“ఏల?”

“తెలియదు—”

సువర్ణచంద్రుఁ డేమో యాలోచించుచుండెను.

ముప్పదియేడవ ప్రకరణము

పరాజయము

చందాసాహెబు డూప్లేసాహాయ్యమునతిరుచనాపల్లికేఁగిన తరువాత నచ్చటి విశేషములం గనుఁగొందము. క్లయివువచ్చి యార్కాటును బట్టుకొనిన వార్తతెలియక పూర్వముఫ్రెంచివారు మహమ్మదీయులు చాలధైర్యముతోడఁ బోరాడిరి; ఇంకను తిరుచనాపల్లికోట సాధ్యముకాలేదు. ఆ సమయమున నార్కాడుముట్టడి వృత్తాంతమువారికి కర్ణకఠోరముగా వినవచ్చెను. అంతట చందాసాహెబు తత్తరపడుచు, తన కుమారుఁడగు రాజాసాహెబును సైన్యయుతుంగావించి పంపెను. రాజాసాహెబాంగ్లేయుల నొక క్షణములోఁబోకార్తునని బీరములుపల్కుచు ససైన్యుఁడయి యార్కాటును ముట్టడించెను. ఆంగ్లేయులను క్లయివు సైన్యాధిపత్యముక్రింద నతిధైర్యముతోఁ బోరాడుచుండిరి. మహమ్మదీయభటులు లెక్కకు మిక్కిలి యయినను, వారికడధైర్యసాహసములును యుద్ధప్రావీణ్యతయుందక్కువ. ఆకారణమున నల్పసంఖ్యాకులయిన మూఁడువందలాంగ్లేయ భటులును రెండువందలదేశీయభటులను గల్గిన యాస్వల్పసైన్యముతోఁడ నా ప్రబలవాహిని సమానముగానుండెను. రాజాసాహెబు సైన్యములుదారిలోన ప్రతిగ్రామమందునుఁ దమచిత్తము వచ్చినట్లాహారపదార్థములను సేకరించుకొనిరి. కాని ఆర్కాటుపురమునందున్న యాహారపదార్థములెల్ల నయిపోయినవి. క్లయివు

సైన్యములు తిండికై చాల కష్టపడుచుండెను. ఆసమయమున సైనికులు క్లయివుంజేరి.

„ అయ్యా! కాని కాలమువచ్చినది. మీరన్నమునుదిని మాకు గంజి మాత్రము పోసినఁజాలు ” నని వేఁడుకొనిరి. క్లయివు వారియెడప్రసన్నతగల్గి వారు చెప్పినట్లు నడచుకొనుచుండుటచేత వారందఱతనిం బ్రేమించిరి. ఆసైనికులు గంజిత్రావి కొన్ని నాళ్లు గడిపిరి. అప్పటికి నెలదినములయ్యెను. ముట్టఁడి మాత్ర మాపఁబడలేదు. ఇంకను జరుగుచునేయుండెను. ఇరుపక్షములలోను చాల సైన్యము హతమయియుండెను. కాని మహమ్మదీయసైన్యము చాలయుండుటచే వారి సైన్యము తరిగినట్లె కాన్పించుటలేదు. రెండు నెలలు జరిగిపోవుటచే క్లయివుకడనున్న ఆయిదువందల సైన్యములోను, వందమంది నేలపాలైరి. క్లయివునకు జయాశయించుక తరిగెను. సువర్ణచంద్రుఁడాతనికి ధైర్యముం గరపుచుండెను. ఇది యిట్లుండ నొక దినమున నకస్మాత్తుగనెచ్చటినుండియో యొక సైన్యమువచ్చిన సవ్వడియయ్యెను. దాని నాలించి యాంగ్లేయసైన్యములు మహమ్మదీయ సైన్యమనియు, మహమ్మదీయు లాంగ్లేయ సైన్యములనియు భయపడసాగెను. ఇంతలో నాసైన్యము దగ్గరకు వచ్చెను. అది యాంగ్లేయసైన్యమువలెనే కాన్పించెను. మహమ్మదీయసైన్య మార్కాటును ముట్టడించియుండుటఁ జూడఁగనే యావచ్చిన యాంగ్లేయసైన్యము విజృంభించెను. తోడనే యా మహమ్మదీయ సేనావారమంతయు, నెచ్చటి వారచ్చటఁ బారఁజొచ్చిరి. అంతట నావచ్చిన సైన్యమును క్లయివు సైన్యముంగలసి రాజాసాహెబుం బారఁదోలిరి. ఆక్రొత్తసైన్యము „ మేజరులారెన్సు ” (Major Lawrence) అను ధీరుని యాధిపత్యముక్రింద

చెన్నపురినుండి గవర్నరుచే నంపఁబడినది. మేజరు హారెన్సును క్లయివు కలిసినతరువాత వారుభయులును, ఆసైన్యములతోఁ దనేరువనాపల్లికిఁ గూడఁబోయి చందాసాహెబును మూర్ఖేను పూర్తిగనోడించి వెనుక మరలిరి. ఫ్రెంచిసైన్యములు విచారముతోఁ బుదుచ్చేరికి మరలెను. చందాసాహెబు పారిపోవుచుండ నాతని పూర్వవిరోధి యొకఁడుచంపెను. యవనుల పరాజయమును ఆంగ్లేయుల విజయోత్సవమును విని మహమ్మదాలీ బంధవిముక్తుఁడయ్యెను —

ముప్పదియెనిమిదవ ప్రకరణము

పునరారోగ్యము

కమల అంబూరునకు వచ్చిననాటినుండియు, మురహరుని కించుక మనోవ్యాధి తగ్గెను. కమల సంవర్తనమాతని కించుక చిత్తస్థైర్యమును గల్గించెను. కమల యొకనాటి సాయంకాలమున తన గదిలోనఁ గూర్చుండియుండెను. ఆమె చిత్తమున నుత్తలపాటుగ లేదు. అదియేవిధమగునుత్తలపాటు? అయ్యో! పాఠకమహాశయా! మీకింత సందేహమేల? ఆమె సువర్ణచంద్రునిచే సంపూర్ణముగ నిరాకరింపఁ బడియుండలేదా? సువర్ణచంద్రునకుఁ దిరిగి యనుగ్రహము గల్గినవృత్తాంత మామె యెట్లెఱుంగఁగలదు? అట్లయ్యు నామె యప్పటి గవాక్షముం దెరచి చూచుచుండెను. దూరమున వృక్షములును వాని చాటున సంచరించు ప్రాణులును, ఆవెనుక నొక సరోవరము, నీల

నిర్మలాకాశము, అందొక మేఘము, ఇవియన్నియు నామెకుఁ గాన్పించెను. ఆమె యేమి తలంచుచుండెనో యామెకే తెలియును. ఆమె యెఱుఁగకుండనే నేత్రములనుండి సలిలధార లనంతముగఁ గారుచుండెను. అవి ముక్తాఫలములవలె జోటజోట క్రిందరాలుచుండెను. ఆమె భావనాప్రపంచమున నెట్టికోర్కెలుప్పతిల్లుచుండి తిరిగి వెంటనే వికల్పములగుచుండెనో యెవ్వరు చెప్పఁగలరు?

ఇట్లామె యోచనాసముద్రమున మునింగియుండ నామె భావములకొక సేవకుఁ డకస్మాత్తుగా నంతరాయమును గల్గించెను.

“అమ్మా! నాయనగారు పిల్చుచున్నారు.” అని పలికెను.

తోడనే కమల యటనుండి క్రిందికిదిగి తండ్రి సమీపమున కేగెను. మురహరుఁడు శయ్యపైఁ బొరలుచుండెను.

కమ — జ్వరముతగ్గినదా?

ముర — తగ్గినదికాని యుద్రేకమణఁగలేదు

ఇంతలో బయట నెవ్వరో వచ్చు ధ్వనియయ్యెను. అదేమని చూడ కమలలోచనములకు స్వప్నమో నిజమో యెఱుంగరాని యొక ప్రదర్శనము పొడకట్టెను. ఆవచ్చినది సువర్ణచంద్రుఁడు, యోగిని, యతీంద్రుఁడు.

నిర్దోషయగు కమల సువర్ణచంద్రుఁడు తనపై నేమి నేరములు చెప్పునోయని భయపడసాగెను. ఆమె వంచినతల యెత్తలేదు. సువర్ణచంద్రుఁడు వచ్చి మామపాదములపైఁబడి,

“మామా! మన కమలను గురించి నే నెన్నియో దుర్భాష లాడితిని. నన్ను సైరింపుము. ఆమె నిర్దోష” అని పలికెను

కమల కానందములో నొక దుఃఖము వచ్చెను. ఆమె యవనతానన యయ్యెను. యతీంద్రుఁ డిట్లనియె.

“మీరు చేసిన వన్నియు నేరములే! వానికిఁక క్షమాపణ యుండదు.”

సువ — ఏమి?

యతీం తోంటి నందాబాయి యొక్కయు, సురసయొక్కయు మృతికి మీ మామగదా కారకుడు ? దాని నెవ్వరు క్షమింతురు ?

ఆ మాటవిని మురహరుఁడు "నందా ! సురసా ! ఎక్కడ ?" అనియెను. అంతట యోగి యేమో చింతించి,

"నందాబాయిని తనకడుపునఁ బెట్టుకొని యింకను జీవించి యున్న యీ దురదృష్టవంతురాలే సురస." అని పలికెను

యోగితప్ప తక్కినవారెల్ల రద్భుతమునమునింగి యామెనప్పుడు బాగుగఁజూచి పోల్చుకొనిరి. అప్పుడు యోగి,

"దైవకృత్యములు చాల నద్భుతములు. నేను సురస విషయమే యించుక సందేహముతోనుంటిని. నేటికదియుఁ దేలినది. ఇఁక నేమి సందేహము ? నా రహస్యములెల్లఁ జెప్పెదను. నేను సురస భర్తనగు సీతాకాంతుఁడను. నేను దేశములపై నేఁగి తిరిగివచ్చిచూడ నంబూరులో నందా సురసలు మృతినందిరనియు కమలను చోరులెత్తుకొని పోయిరనియుఁ దెలిసినది. ఇఁక నంబూరులో నేమున్న దని నేనీ యోగినైతిని. నేను కొన్నాళ్లు దూప్లేవద్ద రహిమానుఖానను పేరుతోఁ గొల్చియుంటిని. కమల కారాగారమున నాత్మహత్య యొనర్చుకొనఁబోఁగా, పరాసుల కుపకారము చేయునట్లు నటించి యామె మృతిందప్పించితిని. అటుతరువాత నంగుళీయమును గ్రహించి, పోయెననివార్తఁ జెప్పి, యోగి వేషమునను ఫకీరు వేషమునను సంచరించి రెండుమారులు కమలను రక్షించితిని. తుదకు భిక్షుకవేషమును ధరించి రాజశేఖరుని రహస్యము నెఱింగి క్లయివు మృతిఁదప్పించి క్లయివునకును సువర్ణచంద్రునకును సఖ్యముఁగూర్చితిని. ఆటుపైనఁ గంచిలో నొకదినమున నందాబాయినిగాంచి యామె నూతిలో దూకుచుండ రక్షించి మా తల్లివలె నాయింట నుంచుకొనుచున్నాను. అందఱునుగూడిరి. ఇఁక నేమియును విచారకరమగు విషయము మనకుఁ బ్రపంచమున లేదు." అని పలికెను.

అప్పుడు వారికెంతసంతోషము కలిగియుండునో యాలోచింపుఁడు. సువర్ణచంద్రాదు లామాటలనువిని చాలయద్భుతానందములకు లోనైరి. ఆమాటవిని మురహరుఁడు వెఱ్ఱివానివలెలేచి.

"నానంద ! నానంద ! ఉన్నదా ! ఆహా ! సీతాకాంతా ! నీ వెంతవాఁడవు ? నేనేమి యుపకారమొనర్తును ? నీవు నా పాలిఁటి భగవానుఁడవుగదా !" అని వెఱ్ఱివానివలె నఱవసాగెను. అప్పుడు యతీంద్రుఁడు (సీతాకాంతుఁడు) నందాదేవినటకు రప్పించెను. వారందఱొకరి నొకరు కౌఁగిలించుకొని దుఃఖములో నానందభాష్పములను వదలిరి. దుఃఖములోకూడ నంత యానంద మున్నది కాఁబోలును !

సకల జనానందమయ్యెను. కమల తల్లిదండ్రులు గల్గినదయ్యెను. సురసకు పతిగల్గెను. ఆ దంపతుల యన్యోన్యతకు మేరలేదు. కమలను సువర్ణచంద్రునకిచ్చి వివాహమొనర్ప నుద్దేశించిరి. క్రమముగ మురహరుఁడు పునరారోగ్యము నందెను. భగ్నమై కూలిపోవనున్న వారి సంసారమంతయు నొక్క నిముసములో మరల సంపూర్ణకళలతోఁడ వృద్ధినందెను ఆహా ! ఆహా ! దైవనిర్ణయమెట్లుండునో యెవ్వరెఱుంగుదురు ? దానిం దెలిసికొనుటకు బ్రహ్మాదులకే శక్యము కానప్పుడు మన మెంతవారము ?

ముప్పదితొమ్మిదవ ప్రకరణము

వివాహము

మురహరునకు సంపూర్ణముగ శరీరము స్వస్థపడియెను. అతఁడమందానందమున నొకదినమున కమలాసువర్ణచంద్రుల వివాహము జరుపుటకునిశ్చయించెను. సీతాకాంతుని సురసనుగూడ నాదినమున

మహా వైభవమున నూరేగింపఁ దలంచుఁగొనిరి. సువర్ణచంద్రుఁడు తన వివాహమునకు క్లయిపు మొదలగువారిని బిలచెను. ఆరాట్టు కూడఁ దక్లయిపు వచ్చి వివాహమును సంతసించెను. వివాహము సర్వవిధముల మనోహరముగ జరిగెను. కవులు గాయకులు వైణికులు పండితులు సర్వదేశములనుండియు రప్పింపఁబడిరి. వారి నందఱను సన్మానించుటకుఁ దగిన యేర్పాటులు జరుపఁబడెను. పదునేఁడవ శతాబ్దమధ్యమున నిట్టి వివాహము జరుపఁబడలేదని పలువురు మెచ్చిరి. ఎన్ని కష్టములు పడినను తుదకు కమల సువర్ణచంద్రుని వంటి యదృష్టశాలులు లేరని మా కలము నేటికిని సూచించు చున్నది.

నలువదవ ప్రకరణము

ముగింపు

మాజగన్మోహినికి ,, ముగింపు '' అను ప్రకరణమును వ్రాసికొనుటలో మాయుద్దేశ్యము నామోదయకారణ వివరణము మాత్రమే! స్వర్ణచంద్రుఁడును కమలయు చిరకాలము వర్ధిల్లిరి. వారి యన్యోన్యానురాగములు విలేఖనాతీతములు. వారు తమ జీవితకాలమున నొండొరుల మనస్సులను పరిహాసమునకేని నొప్పింపకొనక నతి సౌఖ్యమున నొప్పారిరి. సువర్ణచంద్రుఁడు కమలను ప్రీతిపెంపున నప్పుడప్పుడు. "జగన్మోహినీ!" యని పిలుచుచుండెడివాఁడు. ఆకారణమున నామె యత్తవారింటి కేఁగినప్పుడచ్చటివా రామె పేరేమని స్వర్ణచంద్రునడుగ నాతఁడు "జగన్మోహిని" యని చెప్పెను. అందుచేనటుపై నామె జగన్మోహినియే యయ్యెను.

ఓం తత్సత్

సంపూర్ణము.

సుబోధినీగ్రంథమాల, నెల్లూరు.

ప్రధానపోషకులు.

మ॥రా॥రా॥శ్రీ. మైదవోలు చెంగయ్యపంతులుగారు, బి. ఏ, బి. యల్.
,, పొనకా పట్టాభి రామరెడ్డిగారు.
,, రేబాల వెంకటరెడ్డిగారు.

పోషకులు.

,, గౌరవనీయులగు ఆమంచర్ల కృష్ణరావు పంతులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, రేబాలసుబ్బరాయుడు పంతులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, మాడభూషి నరసింహాచార్లుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, తూములూరు శివరామయ్య పంతులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
,, పెట్లూరు రామకృష్ణయ్య పంతులుగారు.
,, ప్రత్తి శ్రీరాములు శెట్టిగారు.
,, కుండా చెంచురామిరెడ్డిగారు.
,, పెళ్లేటి పెంచలురెడ్డిగారు
,, గునుపాటి బలరామరెడ్డిగారు.
,, పొనకా వీరారెడ్డిగారు.
,, దొడ్ల బలరామరెడ్డిగారు.
,, కోడూరు శేషురెడ్డిగారు.

సాహాయ్యులు.

మ॥రా॥రా॥శ్రీ. వావిలకొలను నరసింగరావు పంతులుగారు, బి. ఎ.

,, ఒవ్వేటి విశ్వనాధరావు పంతులుగారు, బి. ఎ., బి. యల్

,, కే. వీ. రాఘవాచార్లుగారు, బి. ఎ., బి. యల్.

,, ధూర్జటి శేషయ్య పంతులుగారు, బి. ఎ.

,, జి. సాంబశివరావు పంతులుగారు, బి. ఎ., బి. యల్.

,, పెకట్రాజు రామచంద్రరావు పంతులుగారు. బి. ఎ., బి. యల్.

,, పేరూరు వరదయ్య శెట్టిగారు.

,, బచ్చు వెంకట సుబ్బయ్య శెట్టిగారు

నారాయణ, రామయ్య శెట్టిగారు.

,, కసవరాజు వెంకట్రావుగారు.

,, మిడుతూరు వెంకట్రమణయ్యగారు.

,, మల్లవరపు రామరావుగారు.

,, వలివేరు దత్తాత్రేయులుగారు.

,, అరాని సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

,, మొదలి రాఘవయ్యగారు.

,, పాళ్లకట్టు సుబ్బరామయ్యగారు.

,, వారణాసి కృష్ణయ్యగారు.

,, పి. శ్రీరాంపిళ్లగారు.

,, కొమాండూరు పార్థసారధి అయ్యంగార్ గారు.

,, పత్రి నారాయణరావు పంతులుగారు.

,, యస్. వి. రామానుజరావు పంతులుగారు.

,, యస్. యల్. యన్. రంగరావుపంతులుగారు.

,, పెజ్జాయి రాఘవ రెడ్డిగారు.

మ॥రా॥రా॥శ్రీ. అల్లంపాటి చెంచురామి రెడ్డిగారు.

,, బండి చెంచురామి రెడ్డిగారు.

,, గురిజాల సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

,, అంబటి గురుమూర్తిగారు.

,, పి. గోపాలాచార్లుగారు.

,, యం. రాఘవయ్యగారు.

,, వెన్నెలకంటి కృష్ణస్వామిరావుపంతులుగారు.

,, పూండ్ల సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

,, మోచర్ల శ్రీరాములుగారు.

,, యేటూరు కోదండరామ రెడ్డిగారు.

,, యెరబోలు రామచంద్రా రెడ్డిగారు.

,, నూకలపాటి వెంకా రెడ్డిగారు.

,, మునిమూడి నారాయణ రెడ్డిగారు.

,, యస్. గోపాలకృష్ణగారు.

,, ఆములూరు వెంకయ్యనాయుడుగారు.

,, అనుపల్లి నారాయణ రెడ్డిగారు.

,, అల్లూరు రామి రెడ్డిగారు.

,, అక్కరాజు గోపాలకృష్ణయ్యగారు

,, పల్లం రెడ్డి బాల రెడ్డిగారు.

,, కే. వీ. సుబ్రహ్మణ్యంగారు.

,, యెరబోలు శంకర రెడ్డిగారు.

,, నూకలపాటి వెంకటపతి రెడ్డిగారు.

,, బెజవాడ పట్టాభిరామ రెడ్డిగారు.

,, తేబూరు సుబ్బరామ రెడ్డిగారు.

,, కొండా వీరరాఘవ రెడ్డిగారు.

,, శెక్రిటరీ, ఉపాధ్యాయసంఘము, కొడవలూరు.

,, డిటో. సర్వేపల్లి.

,, డిటో. గూడూరు.

మ॥రా॥రా॥శ్రీ. సెక్రిటరీ, ఉపాధ్యాయసంఘము, తెనాలి,
,, చిట్టమూరు రామయ్యపంతులుగారు.
,, అంగలూరు బాలసరస్వతీ పుస్తకాలయ
కార్యదర్శిగారు.
,, దొడ్ల లక్ష్మీనరసారెడ్డిగారు.
,, పల్లంరెడ్డి పుట్టారెడ్డిగారు.
,, పోలు లక్ష్మీనరసారెడ్డిగారు.
,, కాటంరెడ్డి రామిరెడ్డిగారు.
,, డేగపూడి వేంకటరమణారెడ్డిగారు,
,, బుర్లా బలరామరెడ్డిగారు.
,, పుచ్చలపల్లి సుబ్బరామరెడ్డిగారు
,, లింగభొట్ల వెంకటరమణ్యగారు
,, గూడూరు లక్ష్మణరావుగారు
,, సెక్రిటరీ, ఫ్రీరీడింగ్‌రూం, సంగం
,, గుంటూరు వనితాగ్రంథమండలి మేనేజరుగారు
,, పట్నం వెంకట సుబ్బారెడ్డిగారు
,, పొన్నలూరు వేంకటనారాయణరెడ్డిగారు

———

Printed by Thompson & Co., at the Minerva Press, Madras.

సుబోధినీ గ్రంథమాల నెల్లూరు

ప్రకటిత గ్రంథములు

		కాగితపు బైండు.			అట్ట బైండు.		
1.	ఏడవ జార్జిచక్రవర్తి	0	6	0	0	8	0
2.	రామతీర్థస్వాములు	0	6	0	0	8	0
3.	శంకరాచార్యులు	0	6	0	0	8	0
4.	నివేదిత	0	6	0	0	8	0
5.	మంజుమతి (నవల)	0	8	0	0	10	0
6.	హార్డింజి ప్రభువు	0	6	0	0	8	0
7.	జగన్మోహిని (నవల)	0	8	0	0	10	0
8.	ఇందిరావసుంధరము	0	8	0	0	10	0
9.	గోపాలకృష్ణ గోఖలే	0	6	0	0	8	0

యం. ఆర్. కృష్ణరావు అండ్ కంపెనీ,
నెల్లూరు

END OF

TITLE